

Riina Hyypiä

**VELKAJÄRJESTELYN HAKIJAT
ETELÄ-SAVON KÄRÄJÄOIKEUDESSA
2011**

Hakijan muotokuva ja syyt velkaantumiselle

Opinnäytetyö

Liiketalous

Kesäkuu 2016

KYAMK
University of Applied Sciences

Tekijä/Tekijät

Riina Hyypiä

Tutkinto

Tradenomi

Aika

Kesäkuu 2016

Opinnäytetyön nimiVelkajärjestelyn hakijat Etelä-Savon käräjäoikeudessa 2011
Hakijan muotokuva ja syyt velkaantumiselle105 sivua
9 liitesivua

Toimeksiantaja

Etelä-Savon käräjäoikeus

Ohjaaja

Lehtori Päivi Ollila

Tiivistelmä

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää tuomioistuimen diaaritietojen ja vuoden 2011 aikana saapuneiden yksityishenkilön velkajärjestelyhakemusten avulla tyypillisen hakijan ominaispiirteitä ja velallisen taloudelliseen tilanteeseen johtaneita tekijöitä. Työssä etsitään vastausta kysymykseen, millainen velkajärjestelylaki auttaisi mahdollisimman monia ylivelkaantuneita.

Tutkimustyö oli kaksivaiheinen. Ensin suoritettulla empiirisellä tutkimuksella koottiin ja analysoitiin aineistosta saadut tiedot. Toisen vaiheen teorian tutkimuksella verrattiin oman tutkimuksen tuloksia aihealueelta aiemmin tehtyihin selvityksiin. Työssä etsittiin syitä eri tutkimuksissa todettuihin eroihin ja yhtäläisyyksiin. Lopuksi pohdittiin yksityishenkilön velkajärjestelylain tulevaisuuden kehitystarpeita yhteiskunnallisten kysymysten ja erilaisten velkajärjestelylakien näkökulmista.

Tutkimuksen mukaan tyypillinen velkajärjestelyn hakija on 45-vuotias mies, joka asuu yksin vuokra-asunnossa kaupunkialueella. Hänellä on ammatillinen koulutus, ja hän on velkajärjestelyn hakemisen aikaan todennäköisesti työtön tai eläkeläinen. Velallisella on 15–35 erillistä velkaa, ja hänen kuukausittainen maksuvaransa veloille on noin 50 euroa. Yli puolella hakijoista on alle 50 000 euroa velkaa. Terveysteen, työelämään, sosiaalisiin ja taloudellisiin asioihin liittyvät seikat ovat velallisten hakemusten mukaan syynä velkajärjestelyyn hakeutumiselle.

Työn luotettavuutta paransivat laajan otannan tutkimusaineisto, monipuolisista ja luotettavista lähteistä kerätty kattava lähdemateriaali sekä looginen ennakoita päätetty työskentelyjärjestys. Työ suoritettiin todellisessa ympäristössä ja siinä hyödynnettiin useita eri tutkimusmenetelmiä. Tutkimuksella saavutettiin monipuolisia tuloksia. Työllä ei kuitenkaan ole ulkoista validiteettia, vaan tulokset koskevat vain tutkittavaa joukkoa.

Kattava velkajärjestelylaki antaa mahdollisuuden laajaan oikeudelliseen harkintaan. Velkajärjestely on varsin nopea, tehokas ja itseohjautuva prosessi. Se ei kuitenkaan ole ratkaisu moniin yhteiskunnallisiin ongelmiin. Velkajärjestely ei useinkaan tuo pysyvää ratkaisua pienituloisten tai sairaiden velallisten taloudellisiin ongelmiin.

Asiasanat

hakemus, maksuhäiriöt, matalasuhdanne, velallinen, velat, velkajärjestely, velkaantuminen, velkaneuvonta, tuomioistuimet, työkyvyttömyys, työttömyys

Author (authors)	Degree	Time
Riina Hyypiä	Bachelor of Business Administration	June 2016
Thesis Title		
Applicants for Debt Adjustment in Etelä-Savo Court in 2011 Applicant's profile and Reasons for Indebtedness		105 pages 9 pages of appendices
Commissioned by		
Etelä-Savon Court		
Supervisor		
Päivi Ollila, Senior Lecturer		
Abstract		
The objective of this thesis was to determine the underlying economic factors and characteristics of a typical private individual applying for debt adjustment in the Etelä-Savo Court. The thesis was based on the court records and the applications for debt adjustment received by the court during the year 2011. The aim of the thesis was to determine how the Debt Adjustment Act could benefit as many debtors as possible. The research was carried out in two stages. First the research data was compiled and analyzed by empirical research. In the second stage the results of this research were compared to other relevant studies in order to understand the similarities and differences between the results. Finally the future development of Debt Adjustment Act for private individuals was contemplated. According to this research the typical applicant for debt adjustment is a 45-year-old male, who lives alone in a rented property in an urban area. The typical applicant has vocational education and is, at the time of application, most likely unemployed or retired. He has a total of 15 to 35 separate debts and his monthly allowance for debt payment is about 50 euros. Over half of the applicants had less than fifty thousand euros of debt. Factors relating to health, work, social and economic issues were reported as reasons for applying for debt adjustment. The results of the research were comprehensive and they are valid for the researched group. The reliability of the study was achieved by using vast body of research, versatile and reliable sources, as well as logical predetermined research process. The comprehensive Debt Adjustment Act enables extensive judicial consideration and the process itself is quite fast, efficient and self-directing. However, in the writer's opinion, the Act cannot permanently solve indebtedness, which is caused by difficult social issues, such as illness or low income level.		
Keywords		
application, payment defaults, slump, debtor, liabilities, debt adjustment, incurring of debts, debt counselling, courts, disability to work, unemployment		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	7
1.1	Tutkimusongelmat ja hypoteesi	7
1.2	Tutkimusaineisto.....	7
1.3	Tutkimusmenetelmät	8
1.4	Tutkimusasetelma.....	9
1.5	Tutkimuksen vaiheet.....	10
1.6	Opinnäytetyöraportin rakenne.....	11
2	MITÄ VELKAJÄRJESTELY ON?	11
2.1	Hakeminen	12
2.2	Velkojien harkinnanvarainen kuuleminen	13
2.3	Aloituspäätös	14
2.4	Maksuohjelma.....	16
2.5	Maksuohjelman vahvistaminen.....	16
2.6	Maksuohjelman raukeaminen.....	17
2.7	Maksuohjelman muuttaminen ja päättymisen.....	18
2.8	Velkajärjestelyasian oikeudenkäyntikulut.....	18
3	VELKAJÄRJESTELYASIAT ETELÄ-SAVON KÄRÄJÄOIKEUDESSA 2011	19
3.1	Käsittelyaika.....	20
3.2	Käsittelijä	21
3.3	Hakemuksen laatija	21
3.4	Selvittäjä	22
3.5	Käsittelyn lopputulos.....	23
3.6	Hakijoiden ikä ja sukupuoli	24
3.7	Hakijoiden kotikunta.....	27
4	VELKAJÄRJESTELYN HAKIJAT MIKKELIN KANSLIAN HAKEMUSTEN PERUSTEELLA 2011	29
4.1	Perhesuhteet ja asuminen	30
4.2	Työllisyys	32
4.3	Koulutustausta	33

4.4	Velkojen kappalemäärä	35
4.5	Velkojen euromäärä.....	36
4.6	Velallisen maksuvara.....	37
4.7	Syyt velkajärjestelyn hakemiseen	38
4.7.1	Terveydelliset syyt.....	39
4.7.2	Sosiaaliset syyt	41
4.7.3	Työelämään liittyvät syyt	43
4.7.4	Taloudelliset syyt.....	46
5	YHTEENVETO EMPIIRISEN TUTKIMUKSEN TULOKSISTA.....	49
5.1	Diaaritietojen mukaan	49
5.2	Asiakirjojen mukaan.....	51
6	TUTKIMUSTULOKSIA YKSITYISHENKILÖN VELKAJÄRJESTELYSTÄ.....	52
6.1	Velkajärjestelyn hakijat ja heidän velkansa.....	53
6.2	Maksuohjelmilla saadut kertymät ja velkojat velkajärjestelyssä	57
6.3	Velkajärjestelylain kustannukset	59
6.4	Velkajärjestelyn onnistuminen	60
6.5	Rauenneet velkajärjestelyhakemukset	65
6.6	Hylätyt velkajärjestelyhakemukset	67
6.7	Velkajärjestelyn estyminen	69
6.8	Elinkeinonharjoittaja ja velkajärjestely	71
6.9	Velallisen omistusasunto ja varallisuus.....	72
6.10	Velkaneuvonta ja kotitalouksien maksuvaikeudet.....	75
6.11	Velkajärjestely ja ulosotto	80
6.12	Yhteenveto teoreettisen tutkimuksen tuloksista	80
7	VELKAJÄRJESTELYLAIN KEHITYSTARPEET TULEVAISUUDESSA.....	81
7.1	Maksuohjelma.....	81
7.2	Tuomioistuinmenettely	83
7.3	Kansainvälinen malli	83
7.3.1	Pohjoismaat	84
7.3.2	Eurooppalaiset valtiot.....	85

7.3.3 Euroopan unioni	87
7.4 Tutkimukseni perusteella	90
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	93
9 POHDINTA.....	95

LÄHTEET

KUVALUETTELO

TAULUKKOLUETTELO

LIITTEET

Liite 1. Tuomas asiakirja – Lausumapyyntö, Velkajärjestelyasiassa

Liite 2. Tuomas asiakirja – Ilmoitus velalliselle velkajärjestelyn alkamisen merkityksestä

Liite 3. Tuomas asiakirja – Päätös, Maksuohjelman vahvistaminen

Liite 4. Tuomas asiakirja – Ilmoitus velalliselle velkajärjestelyn merkityksestä ja maksuohjelman noudattamisen laiminlyönnin seuraamuksista

Liite 5. Taulukot tietojen keruuta ja luettelointia varten

1 JOHDANTO

Aloittaessani oikeustradenomiharjoitteluani Etelä-Savon käräjäoikeudessa keuhalla 2012 liittyivät ensimmäiset työtehtäväni yksityishenkilöiden velkajärjestelyhakemuksiin. Velkajärjestelyasioiden käsittely tuomioistuimessa jäi tuolloin mieleeni kiinnostavana ja monivaiheisena prosessina.

Opinnäytetyöni tutkimusaihe selkiytyi minulle myöhemmin lukiessani pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman sisältöä toukokuulta 2011. Yhdeksi hallitusohjelman päätavoitteeksi nimettiin tuolloin köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentäminen (Valtioneuvosto 2011). Tähän pyrittäisiin muun muassa nykyaikaistamalla velkajärjestelylakia. Lainmuutoksella tulisi Kataisen mukaan parantaa velallisen mahdollisuutta säilyttää omistusasuntonsa velkajärjestelyssä ja kannustaa velallista velkajärjestelyn aikaiseen tulonhankintaan. Myös yrittäjien asemaa tulisi kohentaa velkajärjestelyn keinoin. (Valtioneuvosto 2011.)

1.1 Tutkimusongelmat ja hypoteesi

Käräjäsihteerinä työskennellessäni olen tutustunut yksityishenkilöiden velkajärjestelyhakemuksiin ja minulle on muodostunut käsitys tyypillisestä velkajärjestelyn hakijasta. Hallitusohjelmassa mainitut tavoitteet eivät mielestäni sovi yhteen oman käsitykseni kanssa. Tämän takia päätin selvittää opinnäytetyöni avulla, millaiset henkilöt päätyvät hakemaan yksityishenkilön velkajärjestelyä ja mitkä seikat heidät elämässään ovat vaikuttaneet velkajärjestelyyn hakeutumiseen.

Tarkoitukseni on myös pohtia, millainen velkajärjestelylain tulisi olla, että se toisi avun mahdollisimman monelle ylivelkaantuneelle. Odotin tutkimukseni tuloksien kertovan, etteivät hallitusohjelman mukaiset velkajärjestelylain kehityskohteet vastaa keskiverron velkajärjestelyn hakijan tarpeita.

1.2 Tutkimusaineisto

Opinnäytetyön empiirinen osa perustuu Etelä-Savon käräjäoikeuteen vuonna 2011 jätettyihin yksityishenkilön velkajärjestelyhakemuksiin. Primäärinen tut-

kimusaineisto kattaa tuomioistuimen diaaritietojen¹ osalta kaikki vireille tulleet velkajärjestelyasiat. Hakemusasiakirjoista on tutkimuksessa läpikäyty kaikki Mikkelin kansliaan saapuneet hakemukset. Hakemusasiakirjojen otanta (78 hakemusta) kattaa 83 prosenttia vuonna 2011 vireille tulleista velkajärjestelyasioista.

Teoreettisessa tutkimuksen osassa on hyödynnetty toisten tutkijoiden tutkimuksia eli sekundaarisia lähteitä. Opinnäytetyössä on käytetty hyväksi myös aihealueelta koottua laajaa ja monipuolista lähdeaineistoa.

1.3 Tutkimusmenetelmät

Tutkimustyö on empiirinen dokumenttianalyysi, jonka kvalitatiivisella ja kvantitatiivisella tutkimusotteella selvitetään diaarista ja hakemusasiakirjoista kerätyn ja luetteloidun aineiston sisältöä. Dokumenttianalyysissä hyödynnetään valmista jo olemassa olevaa tutkimusaineistoa (Anttila 2006, 203). Dokumenttien analysointi tarkoittaa vahvistettavissa olevan tutkimusaineiston analyysia, jota ei saa koottua suoraan välittömiä havaintoja tekemällä. Dokumenttianalyysi voi olla olemukseltaan toiminnan todellisten tulosten tallentamista tai sanallista, käsinkirjoitettua tai painettua kuvausta tehdyistä havainnoista. (Anttila 2006, 204.)

Dokumentteja ovat kaikki ilmiötä tallentavat aineistot (Anttila 2006, 202). Dokumenttiaineisto heijastaa todellisuutta yleensä sellaisenaan, lähteen alkuperä huomioiden. Dokumenttiaineisto voidaan jakaa alkuperäisiin eli primäärilähteisiin ja sekundäärilähteisiin lähteisiin. Alkuperäinen lähde on peräisin henkilöltä, joka on asian laatinut, kokenut tai dokumentoinut. Primääriset lähteet ovat aitoja ja luotettavia. Välikäsien kautta kulkeva tieto muuttuu. Sekundääriset lähteet ovat esimerkiksi jonkin toisen henkilön selostusta havainnoista, tuloksista tai hänen käsityksiään asioiden laadusta. (Anttila 2006, 203–204.)

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus on merkkien tulkintaa ja tuoreiden johtolankojen aktiivista luomista. Tyypillisesti laadullinen tutkimusaineisto on ilmaissullisesti rikasta, monitasoista ja kompleksista (Alasuutari 1995, 84). Laadulli-

¹ Diaari on asiakirjarekisteri, johon kirjataan vireillä olevien asioiden yksityiskohdat, kuten käsittelevä vaiheet ja asiakirjat (Arkistolaitos). Käräjäoikeudessa diaari on osa viraston asianhallintajärjestelmää. Siviiliasioiden asianhallintajärjestelmä on nimeltään Tuomas.

sen tutkimuksen ideana on synnyttää selitysmalli tutkittavalle ilmiölle (Anttila 2006, 276).

Kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus pohjautuu empiiriseen tietoteoriaan. Se tutkii kohteiden mitattavia ja numeerisesti ilmaistavia ominaisuuksia. Määrällinen tutkimus on luokittelevaa, vertailevaa ja selittävää tutkimusta. Koska kokonaisuus on osien summa, auttaa tieto osien ominaisuuksista ymmärtämään kokonaisuutta. (Anttila 2006, 233–234.)

Tutkimukseen sisältyy myös teoreettinen kirjoituspöytä tutkimus (desk study), jolla kartoitetaan ja tulkitaan aiempien vastaavien tutkimuksien johtopäätöksiä ja verrataan niitä omassa tutkimuksessa saamiini tuloksiin. Kirjoituspöytä tutkimuksella tarkoitetaan alustavaa tutkimusta tai raporttia informaation kokoamishetkellä käytettävissä olevasta tiedoista (Collins. English Dictionary).

1.4 Tutkimusasetelma

Työni tutkimusasetelmana on uuden teorian luominen induktiivisen logiikan keinoin. Aineiston sisällöllisen analyysin keinoin pyritään ratkaisemaan tutkimukselle asetetut tutkimuskysymykset hakijoiden muotokuvasta ja hakemuksen perusteista sekä päivittämään vanhoja jo olemassa olevia käsityksiä verkäjäjärjestelyn hakijoista. Tunnetuista yksityiskohdista yleisiin päätelmiin etenevä selvitystyö on alkanut tutkimusongelman muotoilusta ja tutkimusaineiston keräämisestä. Hankittujen tietojen objektiivisen kokoamisen ja systemaattisen luokittelun kautta työskentelyssä on edetty tutkimuksella saavutettuihin tuloksiin ja niiden johdosta esitettyihin yleistyksiin ja teorioihin. Suoritetun tutkimuksen lopuksi on etsitty vertailukohtia aiemmista vastaavista tutkimuksista ja tehty johtopäätöksiä havaittujen erojen ja yhtäläisyyksien pohjalta.

Induktiivinen logiikka on päättelytapa, jossa yksittäistapauksista johdetaan yleistys. Tutkija luo kokoamastaan aineistosta esiin kohoavien tekijöiden käsitteellistämisen avulla uuden tutkittavaa asiaa koskevan teorian. Induktiivinen päättely ei ole välttämättä erehtymätöntä. (Raatikainen 1997, 449.)

1.5 Tutkimuksen vaiheet

Työni empiirisen osuuden ensimmäisessä vaiheessa olen selvittänyt tuomioistuimen diaaritietojen perusteella velkajärjestelyn käsittelyä Etelä-Savon käräjäoikeudessa. Diaarin perusteella olen voinut saada selville käräjäoikeuteen saapuneiden hakemusten määrät, yhden hakemuksen käsittelyyn käytetyn ajan ja hakemusten käsittelijät tuomioistuimessa, selvittäjän käytön kussakin velkajärjestelyasiassa sekä kunkin asian käsittelyn lopputuloksen. Diaaritietojen perusteella olen myös voinut tutkia velkajärjestelyn hakijoiden sukupuoli- ja ikäjakaumaa sekä heidän kotikuntatietojaan. Tällä tavoin toimien olen saanut selville aineistoni kvantitatiivisia määreitä, joita olen voinut hyödyntää opinnäytetyöni kvalitatiivisten tutkimuskysymysten pohjana.

Tutkimukseni on tämän jälkeen jatkunut Etelä-Savon käräjäoikeuden Mikkelin kansliassa käsiteltyjen asioiden asiakirjojen läpikäynnillä. Olen etsinyt saapuneista hakemuksista tiedot hakijoiden perhesuhteista, asumisesta, työllisyydestä ja koulutustaustasta. Lisäksi olen selvittänyt velallisten yksittäisten velkojen kappalemäärät ja euromääräiset kokonaisvelat. Velallisille laadituista maksuohjelmista olen saanut selville velallisen maksuvaran velkajärjestelyssä. Empiirisen tapaustutkimustyöni pääpaino on ollut velkajärjestelyhakemusten pakollisena liitteenä olevissa velallisten vapaamuotoisissa selvityksissä omasta velkaantumisestaan. Kirjoituksista olen löytänyt vastauksia tutkimukseni kysymyksiin, miten velallinen on päätyntä tähän tilanteeseen ja mitkä seikat ovat velallisen mielestä johtaneet hänen taloudellisten asioidensa nykytilaan.

Työskentelyni toisessa vaiheessa olen teoreettisena kirjoituspöytätyönä tutustunut yksityishenkilön velkajärjestelyn aihealueelta tehtyihin aikaisempiin tutkimuksiin ja opinnäytetöihin. Lopuksi olen vertaillut oman tutkimukseni tuloksia käytettävissä oleviin aikaisempiin tietoihin ja miettinyt syitä ilmiöille tekemieni havaintojen takana. Lisäksi olen pohtinut velkajärjestelyn tulevia kehitystarpeita ja verrannut kansallista lakiamme muiden maiden vastaaviin säädöksiin. Olen myös esittänyt omia näkemyksiäni velkajärjestelyn ongelmakohdista.

1.6 Opinnäytetyöraportin rakenne

Opinnäytetyöraportin toinen luku alkaa käsiteanalyysillä velkajärjestelyn määrittelyistä. Luvussa kaksi käsitellään myös yksityishenkilön velkajärjestelyasian käsittelyn vaiheittaista etenemistä käräjäoikeudessa sekä tuomioistuimen että velkajärjestelylain näkökulmista. Luvussa kolme esitetään empiirisen tutkimustyön tuloksia käräjäoikeuden diaaritietojen perusteella tutkituista seikoista. Seuraavassa luvussa neljä jatketaan tulosten läpikäyntiä hakemusasiakirjoista selvitettyjen yksityiskohtien osalta. Tekstissä luodaan kuva tyypillisestä velkajärjestelyn hakijasta ja avataan syitä hänen taloudellisten ongelmiansa takana. Luvussa viisi esitetään yhteenveto kaikista saavutetuista tutkimustuloksista.

Empiiristen tutkimustulosten jälkeen raportissa selostetaan aihealueelta aiemmin saavutettuja tutkimustuloksia. Luku kuusi vertailee eri aikoina velkajärjestelyn aihealueelta saavutettuja tutkimustuloksia ja niistä tehtyjä havaintoja. Tekstissä pyritään löytämään selityksiä tehdyille havainnoille. Opinnäytetyön seitsemäs luku pohtii yksityishenkilön velkajärjestelylain kehitystarpeita ja vertailee kansallista lakiamme muihin vastaaviin lainsäädäntöihin. Kahdessa viimeisessä opinnäytetyöraportin luvussa esitetään tutkimuksen johtopäätökset, arvioidaan tutkimusprosessin onnistumista ja luotettavuutta sekä esitetään vastaukset prosessin alussa asetettuihin tutkimusongelmiin.

Opinnäytetyöraportissa esiintyvät teoriat ja velkajärjestelyn liittyvä termistö selostetaan työn etenemisen yhteydessä osana varsinaista tekstiä. Työssä ei ole erillistä luetteloa käsitteistä.

2 MITÄ VELKAJÄRJESTELY ON?

Yksityishenkilön velkajärjestelyllä tarkoitetaan tuomioistuimessa tapahtuvaa menettelyä, jossa henkilön velkasuhteet sovitetaan hänen maksukykynsä mukaiseksi. Velkajärjestelyn oikeudenkäyntimenettelystä säädetään ensisijaisesti yksityishenkilön velkajärjestelylaissa. (Ketola & Laurell 2010, 53–54.)

Yksityishenkilön velkajärjestely on viimeinen keino yrittää ratkaista ylivelkaantuneen henkilön taloudelliset ongelmat. Velkajärjestelyn tarkoituksena on järjestellä kaikki hänen ennen velkajärjestelyn aloittamista syntyneet velkansa samanaikaisesti. (Uitto 2010, 17.)

Ennen viralliseen velkajärjestelyyn ryhtymistä velallisen on pyrittävä sovintoratkaisuun velkojien kanssa. Sovintoratkaisu voi olla mahdollinen, mikäli velkojat luopuvat osasta saatavistaan ja pääsevät sopimukseen loppuvelan maksuaikataulusta. (Uitto 2010, 17.) Tämä on kuitenkin tarpeetonta, mikäli velallisen maksukyky on vähäinen, velkojen lukumäärä on suuri tai velkojat ovat tuntemattomia (Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 25.11.1993/75, 11. §).

Velkajärjestelyssä velallisen on käytettävä velkojensa maksuun kaikki perusturvaan kuulumaton omaisuutensa. Velkajärjestelyn ulkopuolelle jätetään velallisen kohtuullinen asuinirtaimisto, henkilökohtaiset tavarat ja työssä tarvittavat välineet. Perusturvaan katsotaan kuuluvan myös velkajärjestelyn hakijan kohtuullista tarvetta vastaava omistusasunto. (Laki yksityishenkilön velkajärjestelylain muuttamiseksi 19.12.2014/1123, 5. §.)

Opinnäytetyöraportin tässä luvussa selvitetään velkajärjestelyasian käsittelyn vaiheita tuomioistuimessa asian vireille tulosta maksuohjelman päättymiseen saakka. Aiheista kerrotaan sekä käräjäoikeuden toimintatapojen että velkajärjestelylain näkökulmista. Luvun lopussa on visuaalinen yhteenveto (kuva 1) velkajärjestelyasian käsittelyn vaiheittaisesta etenemisestä käräjäoikeudessa.

2.1 Hakeminen

Velkajärjestelyä haetaan käräjäoikeudelta. Velallinen saa asiansa vireille jättämällä velkajärjestelyhakemuksensa sen käräjäoikeuden kansliaan, jonka toimialueeseen oma kotipaikka kuuluu. (Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 49. §.)

Velkajärjestely voidaan myöntää henkilölle, jolla on kotipaikka Suomessa (Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 2. §). Aviopuolisot, yhteisvastuulliset kanssavelalliset tai velallinen ja takaaja voivat hakea velkajärjestelyä yhdessä (Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 8. §), mutta jokaisen hakijan on täytettävä oma erillinen hakemus (Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 50. §).

Velkajärjestelyä tulee hakea Oikeusministeriön virallisella lomakkeella (Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 50. §). Mikäli velkajärjestelyhakemus on puutteellinen, tuomioistuin pyytää hakijalta hakemuksen täydennystä. Jos ha-

kemusta ei täydennetä annetussa määräajassa, hakemus jätetään tutkimatta tai hylätään. (Uitto 2010, 105–106.)

Asian vireille tulo merkitsee velalliselle tiedonantovelvollisuuden ja myötävaikutusvelvollisuuden syntymistä. Velallinen on velvollinen antamaan tuomioistuimelle, velkojille ja selvittäjälle kaikki tiedot velkajärjestelyn kannalta merkittävistä asioista (Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 6. §). Myötävaikutusvelvollisuuden mukaan velallinen saa velkajärjestelyn hakemisen jälkeen käyttää varojaan vain elinkustannuksiinsa ja muihin välttämättömiin menoihin (Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 7. §).

2.2 Velkojen harkinnanvarainen kuuleminen

Velallisen hakemuksen tultua vireille tuomioistuin voi halutessaan pyytää yhdeltä tai useammalta velkojalta kirjallista lausumaa hakijan velkajärjestelyasiassa (Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 52. §). Tuomioistuin kuulee asiassa tavallisesti suurimpia velkojia (Uitto 2010, 107). Kuulemisesta päättää asian käsittelijä.

Kirjallisen lausuman toimittamispyynnössä velkojia pyydetään antamaan asetettuun määräaikaan mennessä käräjäoikeudelle lausuma vireille tulleen velkajärjestelyhakemuksen johdosta. Käytännössä velkojilta kysytään, suostuvatko he velkajärjestelyhakemukseen vai vastustavatko he sitä. Mikäli velkoja vastustaa velallisen velkajärjestelyä, hänen tulee lausumassaan esittää kantansa perustelut ja tuoda ilmi tiedossaan olevat velkajärjestelyn esteet tai edellytysten puutteet. (Tuomas asiakirjapohja, lausumapyyntö velkajärjestelyasiassa.)

Mikäli velkoja ei pysty vastaamaan asetettuun määräaikaan menneessä, hän voi perustellusta syystä pyytää lisää aikaa lausumansa antamiselle. Joissain tapauksissa velkojia voidaan kuulla myös suullisessa istunnossa. (Uitto 2010, 107.)

Velkojen kuuleminen on suositeltavaa jo ennen velkajärjestelyn aloituspäätöstä, koska velkajärjestelyn aloittaminen johtaa velkojen saatavien pienenemiseen. Kokemuksen mukaan myös velkajärjestelyn esteet tulevat tuomioistuinten tietoisuuteen pääasiassa velkojen kautta. (Koulu & Lindfors 2010, 125.)

2.3 Aloituspäätös

Mahdollisen velkojen kuulemisen jälkeen käräjäoikeus tekee päätöksensä asian käsittelyn jatkamisesta. Päätös tehdään velkajärjestelyn esteiden ja edellytysten perusteella. (Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 9–10. §.)

Velkajärjestelyn myöntämisen edellytyksenä on velallisesta johtumaton maksukyvyttömyys, jonka pääasiallisena syynä on sairaus, työkyvyttömyys, työttömyys tai muu vastaava velallisen olosuhteissa tapahtunut muutos. Velkajärjestelyn myöntämiselle voi olla olemassa myös muu painava peruste. Tällöin huomioon otetaan myös velkojen määrä, suhteessa velallisen maksukykyyn, jota hän ei pysty kohtuudella parantamaan. Velalliselle ei voida myöntää velkajärjestelyä, jos hänen maksukyvyttömyytensä syytä voidaan pitää väliaikaisena. (Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 9. §.)

Velalliselle ei myönnetä velkajärjestelyä, mikäli

- häntä epäillään, hän on syytteessä tai hänelle on tuomittu rikokseen perustuva maksuvelvollisuus eikä velkajärjestelyä voida pitää perusteltuna velan määrän, rikoksen laadun tai vahingon kärsineen aseman takia,
- merkittävä velka on syntynyt elinkeinotoiminnasta, jossa on menetelty törkeän sopimattomasti velkojia kohtaan, laiminlyöty lakisääteisiä velvollisuuksia tai harjoitettu keinottelua,
- velallinen on tahallisesti heikentänyt taloudellista asemaansa, suosinut tai vahingoittanut velkojiaan tai hänen voidaan epäillä menettelleen näin
- velallinen on pakoillut ulosottoviranomaista, salannut tai antanut vääriä tietoja itsestään ulosottomenettelyssä,
- velallinen on tahallaan antanut velkojalle vääriä tietoja taloudellisesta asemastaan luottoa hakiessaan,
- velallinen on velkaantunut harkitusti velkajärjestelyä silmälläpitäen tai velallisen velkaantumistaan voidaan pitää piittaamattomana ja vastuuttomana hänen ikänsä, asemansa sekä muut olosuhteet ja luotonantajien vastuullisuus huomioiden,
- velallinen on antanut taloudellisesta asemastaan vääriä tai harhaanjohtavia tietoja, laiminlyönyt tiedonanto- tai myötävaikutusvelvollisuuttaan, rikkonut vakuudenasettamiskieltoa tai vaikeuttanut velkajärjestelyä
- on perusteita olettaa, ettei velallinen tule noudattamaan maksuohjelmaa
- velalliselle on jo aikaisemmin myönnetty velkajärjestely
- yksityisen velkojan velan järjesteleminen olisi kohtuutonta (Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 10. §.)

Todetusta esteestä huolimatta velalliselle voidaan kuitenkin myöntää velkajärjestely, mikäli sille on olemassa painavia syitä. Tässä arvioinnissa huomioidaan velallisen oma toiminta velkojen maksamiseksi, velkaantumisesta kulu-
nut aika sekä velkajärjestelyn merkitys velallisen ja velkojien kannalta. (Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 10. §.)

Tuomioistuin voi aloittaa velkajärjestelyn, mikäli velkajärjestelylle asetetut yleiset edellytykset täyttyvät eikä kukaan velkojista ole antamassaan lausumassa vedonnut havaitsemaansa velkajärjestelyn esteeseen (Uitto 2010,107–108). Mikäli käräjäoikeus hyväksyy hakijan velkajärjestelyhakemuksen, asian käsittelyä jatketaan. Muussa tapauksessa velallisen hakemus hylätään ja asian käsittely käräjäoikeudessa päättyy. Velkajärjestelyn aloituspäätöksen jälkeen velkajärjestelyn piiriin kuuluvien velkojen viivästyskoron kertyminen lakkaa ja velkojien oikeuksia rajoittavat kiellot tulevat voimaan. Velallinen ei voi nyt väliaikaisesti maksaa velkajärjestelyyn kuuluvia velkojaan, eikä niitä voida periä tai ulosmitata häneltä. Velallinen ei saa myöskään asettaa vakuutta vanhalle velalleen. (Uitto 2010, 103.)

Päätettäessään velkajärjestelyn aloittamisesta tuomioistuin tavallisesti määrää asialle puolueettoman selvittäjän, jonka tehtävänä on laatia maksuohjelmaehdotus velkajärjestelyn toteuttamiseksi. Tuomioistuin ilmoittaa velkajärjestelyn aloittamisesta velkajärjestelyn hakijalle (velallinen), hakemuksen laatijalle (velkaneuvoja), määrätylle selvittäjälle, paikalliselle ulosottoviranomaiselle ja velkajärjestelyn aloittamista vastustaneille velkojille sekä velkajärjestelyrekisteriin. (Uitto 2010, 111; Koulu 2010, 126; Etelä-Savon käräjäoikeuden työohje 2010.)

Velkajärjestelyn aloittamispäätöksen liitteenä velalliselle toimitetaan ilmoitus velkajärjestelyn alkamisen merkityksestä. Tiiviissä asiakirjassa kerrotaan velalliselle velkajärjestelyn aloittamispäätöksen synnyttämästä tiedonantovelvollisuudesta tuomioistuinta, velkojia ja selvittäjää kohtaan sekä velvollisuudesta omalta osaltaan myötävaikuttaa velkajärjestelyn asianmukaiseen toteutumiseen. Velallista myös ohjeistetaan velkajärjestelyn aikaisesta varojen käytöstä, mahdollisesta uudesta velasta sekä maksukyvyn ylläpitämisestä. Lopussa velallista muistutetaan vielä laiminlyöntien tai rikkomusten vaikutuksista velkajärjestelylle. (Tuomas asiakirja, Ilmoitus velalliselle velkajärjestelyn alkamisen merkityksestä.)

2.4 Maksuohjelma

Velkajärjestely tarkoittaa, että maksuohjelman keston aikana velallinen käyttää koko maksukykynsä ja omaisuutensa velkojen maksuun. Perusturvaan kuulumaton omaisuus realisoidaan ja käytetään velkajärjestelyyn kuuluvien velkojen suorittamiseen. (Uitto 2010, 18.)

Maksuohjelmassa määrätään, kuinka pitkään ja kuinka paljon velallisen on maksettava velkajärjestelyyn kuuluvia velkojaan. Maksuvelvollisuus määräytyy velallisele tehtävän maksuvaralaskelman mukaisesti. Maksuvaran määrään vaikuttavat velallisen nettotulot ja välttämättömät menot. (Uitto 2010, 19.)

Velkajärjestelylain mukaan maksuohjelmaehdotuksen voi laatia velallinen tai tuomioistuimen määräämä selvittäjä. Käytännössä suurimman osan maksuohjelmaehdotuksista laatii tuomioistuimen määräämä selvittäjä. Tuomioistuin asettaa maksuohjelman laatimisen määräajan velkajärjestelyn aloittamispäätöksessään. (Uitto 2010, 215.)

Selvittäjä laatii velkajärjestelylle maksuohjelman ja kuulee siitä velkojia. Valmiin maksuohjelmaehdotuksen selvittäjä toimittaa käräjäoikeuteen. Tämän jälkeen tuomioistuin antaa selvittäjälle ilmoituksen ratkaisun antamisen ajankohdasta. Ilmoituksessa kerrotaan myös, vahvistetaanko maksuohjelma aiemman ehdotuksen mukaisesti vai onko maksuohjelmaa muutettu kuulemisvaiheen jälkeen joltain osin. Selvittäjän tehtävänä on ilmoittaa ratkaisun antamisesta muille asian osapuolille. (Etelä-Savon käräjäoikeuden työohje, 2010.)

2.5 Maksuohjelman vahvistaminen

Velkajärjestelylain mukaan velalliselle vahvistettua maksuohjelmaa on noudatettava (Uitto 2010, 220). Tämä kirjataan määräyksenä ja ohjeena velalliselle myös Etelä-Savon käräjäoikeuden päätösasiakirjaan maksuohjelman vahvistaminen (Tuomas asiakirjapohja, Päätös – maksuohjelman vahvistaminen).

Käräjäoikeus toimittaa kopion maksuohjelman vahvistamispäätöksestä asian osapuolille sekä velkajärjestelyä vastustaneille velkojille. Tuomioistuin ilmoittaa velalliselle vahvistetusta maksuohjelmasta myös velkajärjestelyrekisteriin. (Etelä-Savon käräjäoikeuden työohje, 2010.)

Velalliselle toimitetaan ratkaisiasiakirjan yhteydessä ilmoitusliite, jossa kerrotaan velalliselle vahvistetun velkajärjestelyn merkityksestä ja sen synnyttämisistä velvollisuuksista sekä maksuohjelman noudattamatta jättämisen aiheuttamista seuraamuksista. Ilmoituksessa muistutetaan myös mahdollisuudesta saada apua velkajärjestelyyn liittyvissä asioissa kotikunnan maksuttomasta talous- ja velkaneuvonnasta. (Tuomas asiakirjapohja, Ilmoitus velalliselle velkajärjestelyn merkityksestä ja maksuohjelman noudattamisen laiminlyönnin seuraamuksista.)

Velkajärjestelyasian osapuolilla, velallisella ja velkojilla, on mahdollisuus valittaa tuomioistuimen antamasta päätöksestä hovioikeuteen oikeudenkäymiskaaren säännösten mukaisesti. Selvittäjällä on oikeus valittaa päätöksestä vain palkkionsa osalta. (Uitto 2010, 220.) Vahvistettua maksuohjelmaa on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, ellei ylempi tuomioistuin toisin määrää (Tuomas asiakirjapohja, Päätös – Maksuohjelman vahvistaminen).

Mikäli osapuolet eivät viikon kuluessa ilmoita tyytymättömyyttään asiassa annettuun ratkaisuun, päätös maksuohjelman vahvistamisesta saavuttaa lainvoimaisuuden. Käräjäoikeus toimittaa jäljennökset annetusta päätöksestä velalliselle, hakemuksen laatijalle, selvittäjälle ja ulosottovirastoon. Asian käsittely käräjäoikeudessa päättyy. (Etelä-Savon käräjäoikeuden työohje, 2010.)

2.6 Maksuohjelman raukeaminen

Käräjäoikeus voi velkojan hakemuksesta määrätä vahvistetun maksuohjelman raukeamaan, jos velallinen on merkittävästi laiminlyönyt maksuohjelman noudattamista tai vaarantanut sen toteutumisen velkaantumalla ilman välttämättömään toimeentuloonsa liittyvää hyväksyttävää syytä. Samaan ratkaisuun voidaan päätyä myös, jos velallinen on rikkonut myötävaikuttamisvelvollisuutensa velkajärjestelyssä tai maksuohjelman vahvistamisen jälkeen tulee ilmi seikkoja, jotka olisivat voineet estää velkajärjestelyn. Raukeamispäätöksen jälkeen velkoja voi vaatia veloista suorituksia ehdoilla, joita velallisen olisi noudatettava ilman velkajärjestelyä. (Kilpailu- ja kuluttajavirasto, 2015.)

Velallisen hakemuksesta maksuohjelma voidaan määrätä raukeamaan ilman erityisiä perusteita. Raukeamista täytyy kuitenkin hakea käräjäoikeudelta ennen maksuohjelman päättymistä. (Kilpailu- ja kuluttajavirasto, 2015.)

2.7 Maksuohjelman muuttaminen ja päättyminen

Vahvistettua velkajärjestelyn maksuohjelmaa voidaan myöhemmin muuttaa uudella päätöksellä. Velallinen voi hakea muutosta maksuohjelmaansa, mikäli hänen olosuhteissaan on tapahtunut oleellisia muutoksia. Velkoja voi puolestaan hakea lisäsuorituksia velalliselta, jonka tulot ovat kasvaneet maksuohjelman aikana. (Kilpailu- ja kuluttajavirasto, 2015.)

Velallisen velkajärjestely päättyy maksuohjelman päättyessä. Velallinen on tällöin vapautunut veloistaan. (Kilpailu- ja kuluttajavirasto, 2015.) Kuvassa 1 esitetään tiivistetysti velkajärjestelyasian käsittelyn vaiheet tuomioistuimessa.

Kuva 1. Velkajärjestelyasian käsittelyn eteneminen käräjäoikeudessa.

2.8 Velkajärjestelyasian oikeudenkäyntikulut

Velkajärjestelyasian osalliset vastaavat pääasiassa itse menettelyyn osallistumisesta aiheutuneista kustannuksista. Jossain tapauksissa velallinen voi myös olla oikeutettu maksuttomaan oikeusapuun valtion varoista (Uitto 2010, 222).

Velkajärjestelyasian selvittäjällä on oikeus saada tehtävästään kohtuullinen palkkio ja korvaus hänelle aiheutuneista tarpeellisista kustannuksista. Velallisen on korvattava selvittäjän saatavasta enintään se määrä, joka vastaa hä-

nen maksuvaraansa päätöksen antamisen jälkeiseltä neljältä kuukaudelta. Velallisen maksuosuuden ylittävä osuus selvittäjän palkkiosta määrätään maksettavaksi valtion varoista. (Uitto 2010, 224.)

Velallista, joka hakee käräjäoikeudelta velkajärjestelyä, ei peritä maksua velkajärjestelyasian käsittelystä käräjäoikeudessa. Muilta hakijoilta peritään velkajärjestelyasiaryhmään kuuluvista hakemuksista oikeudenkäyntimaksu. Velkajärjestelyasian käsittelymaksu on vuoden 2016 alusta ollut 250 euroa. (Käräjäoikeuden suoritteista perittävät maksut, 2016.)

3 VELKAJÄRJESTELYASIAT ETELÄ-SAVON KÄRÄJÄOIKEUDESSA 2011

Etelä-Savon käräjäoikeuden diaaritietojen mukaan tuomioistuimeen jätettiin vuoden 2011 aikana 94 yksityishenkilön velkajärjestelyyn liittyvää hakemusta. Varsinaisten velkajärjestelyhakemusten lisäksi kyseinen asiakirjajoukko sisälsi myös muita hakemusasioita. Viidessä tapauksessa velkoja pyysi lisäsuoritusten määräämistä sellaisille henkilöille, joille oli jo aiemmin myönnetty velkajärjestely. Kahdessa asiassa oli kyse velallisen pyynnöstä saada muutos maksuohjelmaansa. Kahdessa hakemuksessa haettiin aiemmin määrätyn maksuohjelman raukeamista. Yhdessä tapauksessa velallinen haki velkajärjestelyä toista kertaa.

Etelä-Savon käräjäoikeuden kansliat sijaitsevat Mikkeliissä ja Savonlinnassa. Mikkelin kanslian toimialueeseen kuuluivat tuomioistuimen tuomiopiirin kunnista vuonna 2011 Hirvensalmi, Joroinen, Juva, Kangasniemi, Mikkelin, Mäntyharju, Pieksämäki, Puumala, Ristiina ja Suomenniemi. Savonlinnan kanslian asiakkaiden kotikunnat olivat tuolloin Enonkoski, Heinävesi, Kerimäki, Punkaharju, Rantasalmi, Savonlinna ja Sulkava².

Mikkelin kanslian osuus vuoden 2011 velkajärjestelyasioista oli 78 hakemusta eli 83 prosenttia kaikista esillä olleista jutuista. Savonlinnaan saapui vastaavana aikana 16 velkajärjestelyasiaa eli 17 prosenttia kaikista hakemuksista.

Käräjäoikeuden asianhallintajärjestelmästä kerätyt tiedot hakemusten käsittelystä on luetteloitu ennalta laadittuihin taulukoihin aiheen mukaisesti teemoitel-

² Kuntaliitokset Etelä-Savon maakunnassa 1.1.2013: Mikkelin (Mikkeli-Ristiina-Suomenniemi) ja Savonlinna (Savonlinna-Kerimäki-Punkaharju) (Väestörekisterikeskus 2012)

len. Opinnäytetyön seuraavissa kappaleissa on kerrottaan diaaritietojen perusteella selvitetystä velkajärjestelyasioiden yksityiskohdista.

3.1 Käsittelyaika

Yksittäisen velkajärjestelyasian käsittelyaika oli Etelä-Savon käräjäoikeudessa vuonna 2011 saapuneiden hakemusten osalta keskimäärin kolme kuukautta ja yhden viikon. Nopeimmillaan prosessi vietiin tuomioistuimessa hakemuksen vireille tulosta maksuohjelman vahvistamiseen asti kuukaudessa ja kolmessa viikossa. Pisimmillään prosessi kesti 12 kuukautta ja kaksi viikkoa. Käsittelyajaksi on laskettu ajanjakso asian vireille tulosta maksuohjelman vahvistamiseen saakka, muttei jutun lainvoimaiseksi tuloon asti. Kulunut aika on laskettu viikkoina lähimpään kokonaiseen viikkoon pyöristäen.

Mikkelin kanslian käsittelemien hakemusten osalta jutut saatiin valmiiksi keskimäärin kolmessa kuukaudessa. Nopein prosessi asian vireille tulosta maksuohjelman vahvistamiseen kesti kuukauden ja kolme viikkoa. Pisimmillään jutun ratkaisu vei 12 kuukautta ja kaksi viikkoa. Kolme raukeamispäätökseen päättynyttä asiaa saatiin ratkaistua yhden–kolmen viikon käsittelyajassa.

Savonlinnassa velkajärjestelyprosessin käsittely sen alusta loppuun asti vei keskimäärin neljä kuukautta ja kaksi viikkoa. Nopeimmillaan asia käsiteltiin kolmessa kuukaudessa, ja pisin käsittelyaika oli seitsemän kuukautta ja kaksi viikkoa. Raukeamispäätökseen loppunut asian käsittely valmistui viikon kuluessa asian vireille tulosta.

Etelä-Savon käräjäoikeuden velkajärjestelyasioiden suurin joukko eli 23 velkajärjestelyasiaa (25,3 prosenttia) saatiin käsiteltyä noin neljän kuukauden käsittelyajassa. (Käsittelyaika oli tuolloin vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä kuukautta ja kolme viikkoa.) Toiseksi suurin joukko, 17 tapausta eli 18,7 prosenttia, hoidettiin päätökseen noin kuudessa kuukaudessa. Kolmanneksi eniten eli 12 tapausta (eli 13,2 prosenttia kaikista tapauksista) käsiteltiin noin viidessä kuukaudessa. Näiden kolmen joukon yhteenlaskettu juttumäärä (52) sisälsi yli puolet eli 55,3 prosenttia kaikista velkajärjestelyasioista.

3.2 Käsittelijä

Vuonna 2011 Mikkelin kansliassa velkajärjestelyasioita ratkaisi yhdeksän käräjätuomaria, käräjäviskaali sekä kaksi käräjänotaaria. Kullekin käsittelijälle tuli ratkaistavaksi 2–11 asiaa. Juttujen jakomääriin vaikutti se, että osa viranhaltioista työskenteli määräaikaisesti vain osan vuodesta.

Savonlinnan kansliassa velkajärjestelyasioiden käsittelijöinä toimivat vastavana aikana kolme käräjätuomaria ja kaksi käräjänotaaria. Kukin käsittelijä sai tuolloin ratkaistavakseen 1–5 velkajärjestelyasiaa.

3.3 Hakemuksen laatija

Vuonna 2011 Etelä-Savon käräjäoikeudelle jätetyistä velkajärjestelyasiaan liittyvistä 94 hakemuksesta 85,1 prosenttia (80 hakemusta) oli jonkun muun henkilön kuin hakijan itsensä laatimia. Hakemusjoukossa hakijoita oli avustanut yhteensä yhdeksän eri henkilöä. Heistä neljä oli kunnallisia talous- ja velkaneuvoja, kaksi yksityisiä velkaneuvontayrittäjiä, yksi seurakunnan talous- ja velkaneuvoja, yksi julkinen oikeusavustaja ja yksi säätiön ylläpitämän institutin talouspäällikkö. Hakemusten laatijoiden kotipaikat olivat Mikkelä, Varkaus, Savonlinna, Jyväskylä ja Helsinki. Julkiset viranhaltijat olivat kaikki naisia ja yrittäjinä toimivat miehiä.

Tavallisimmin hakija oli kääntynyt hakemuksensa laadinnassa talous- ja velkaneuvojan puoleen. Kaikista hakemuksista, joissa käytettiin avustajaa, 74 eli 92,5 prosenttia oli kunnallisen tai seurakunnan viranhaltijana toimivan talous- ja velkaneuvojan laatimia. Kaksi yksityistä velkaneuvojaa oli avustanut yhteensä 4:ää hakijaa. Yksi hakemuksista oli julkisen oikeusavustajan ja yksi säätiön talouspäällikkönä työskentelevän henkilön tekemä.

Velkajärjestelyyn liittyvistä hakemuksista 14 (14,9 prosenttia) oli laadittu ilman avustajaa. Näistä hakemuksista 5 oli velkojan edustajan laatimia lisäsuoritusten vahvistamishakemuksia. Lisäksi yhdessä tapauksessa velallinen haki itsenäisesti velkajärjestelyn raukeamista. Jos nämä lisäsuoritukset ja raukeamispyyntö vähennetään kaikkien hakemusten määrästä, velkajärjestelyhakemusten laadinnassa avustajan apuun oli turvauduttu 91 prosenttisesti eli 80 tapauksessa kaikista 88 velkajärjestelyasiasta.

Varsinaisten velkajärjestelyhakemusten itsenäisesti laatineiden hakijoiden määräksi jäi kahdeksan. Näistä hakijoista velkajärjestely myönnettiin viidelle hakijalle. Hakemusprosessi kesti keskimäärin viisi kuukautta. Velkajärjestelyä ei myönnetty kahdelle hakijalle. Käsittelyn kesto oli näissä tapauksissa keskimäärin kaksi kuukautta.

3.4 Selvittäjä

Etelä-Savon käräjäoikeuteen vuonna 2011 saapuneista velkajärjestelyhakemuksista 17 (18,1 prosenttia) ratkaistiin ilman selvittäjän määräämistä. Mikkelin osuus tästä määrästä oli 14 eli 17,9 prosenttia kaikista kanslian hakemuksista. Savonlinnassa selvittäjää ei tarvittu kolmen hakemuksen käsittelyssä (18,7 prosenttia).

Selvittäjää ei tarvittu, jos heti prosessin alussa voitiin todeta, etteivät velkajärjestelyn yleiset edellytykset täyty tai velkajärjestelyn myöntämiselle on olemassa este (6 hakemusta). Selvittäjä oli tarpeeton myös tapauksissa, joissa oli kyse velkojan hakemasta lisäsuoritusten vahvistamisesta (5) tai velallisen esittämästä maksuohjelman raukeamispyynnöstä (2). Maksuohjelman laadintavaiheeseen ei ehditty tapauksissa, joissa hakemus raukesi heti prosessin alussa. Hakemukset raukesivat, jos hakija peruutti hakemuksensa (2), kuoli (1) tai ei täydentänyt hakemustaan tuomioistuimen pyynnöstä huolimatta (1).

Tuomioistuimeen vuoden 2011 aikana saapuneisiin velkajärjestelyasioihin laadittiin yhteensä 77 maksuohjelmaehdotusta. Ehdotukset laadittiin kaikkiaan 81,9 prosentille kaikista saapuneista hakemuksista. Luku sisältää myös kaksi maksuohjelman muutoshakemusta vuonna 2009 myönnettyille velkajärjestelyille.

Ehdotuksista 64 tehtiin Mikkelin kanslian hakemuksiin ja 13 Savonlinnaan. Tuomioistuin määräsi velkajärjestelyjen selvittäjäksi yhteensä kuusi eri henkilöä. Selvittäjistä viisi oli ammatiltaan asianajajia ja kuudes oli koulutukseltaan oikeustieteen maisteri. Selvittäjät olivat kotoisin Mikkelistä, Savonlinnasta ja Kuopiosta. Selvittäjistä kaksi oli naisia ja neljä miehiä.

Selvittäjistä eniten käytetty laati maksuohjelmaehdotukset 35 velkajärjestelyasiaan. Maksuohjelmista 33 kohdistui Mikkelin kansliaan ja 2 Savonlinnaan.

Toiseksi eniten selvityksiä tehnyt selvittäjä teki yhteensä 21 maksuohjelmaa, joista 20 Mikkeliin ja yhden Savonlinnaan. Muut selvittäjät laativat maksuohjelmia seuraavasti: 7 maksuohjelmaa Savonlinnan kansliaan, 6 ohjelmaehdotusta Mikkeliin, 5 ohjelmaa Mikkeliin ja 3 ehdotusta Savonlinnaan.

3.5 Käsittelyn lopputulos

Vuonna 2011 Etelä-Savon käräjäoikeuteen jätettyjen 86 velkajärjestelyhakemuksen perusteella velallisille myönnettiin yhteensä 71 maksuohjelmaa. Niiden kestot vaihtelivat 2 vuodesta 7 kuukaudesta aina 10 vuoteen saakka. Keskimääräinen maksuohjelman pituus oli 3 vuotta 9 kuukautta. Kappalemääräisesti eniten (23) oli juttuja, joissa ohjelman kestoksi määrättiin tasan 5 vuotta. Nämä 23 juttua olivat niin sanottuja nollaohjelmia³. Toiseksi yleisin ohjelman kesto oli 3 vuotta 4 kuukautta. Näissä 19 ohjelmassa velallinen suoritti maksuohjelmaansa kolmen vuoden ajan. Lisäksi hänen tuli suorittaa osuutensa selvittäjän palkkiosta neljän kuukauden maksukertymän mukaisesti. Kaikista määrätyistä maksuohjelmista yli puolet (54 prosenttia) sijoittui kestoiltaan 3 vuoden ja 3 vuoden 4 kuukauden maksuohjelman välille.

Tuomioistuimien ei myöntänyt yksityishenkilön velkajärjestelyä 11:lle hakemuksen jättäneelle hakijalle. Myöntämisen esteenä oli useimmiten velallisen kevytmielinen tai harkitsematon velkaantuminen. Velalliset olivat usein rahoittaneet jokapäiväistä elämäänsä maksamalla tavanomaisia laskujaan velkarahalla. Eräessä tapauksessa velallinen oli luovuttanut lainaamaansa rahaa edelleen sukulaistensa käyttöön. Yhdessä tapauksessa velkajärjestelyä ei myönnetty elinkeinonharjoittajalle, jonka velat ovat peräisin hänen edelleen harjoittamastaan elinkeinotoiminnasta.

Velkajärjestelyasian käsittely raukesi Etelä-Savon käräjäoikeudelle vuonna 2011 jätetyistä velkajärjestelyhakemuksista kesken prosessin neljästi. Kahdessa tapauksessa velallinen itse peruutti velkajärjestelyhakemuksensa, yhdessä tapauksessa velallinen kuoli ja yhdessä tapauksessa velallinen oli jättänyt ilmoittamatta hakemuksessaan yhden veloistaan eikä vastannut tuomioistuimen asiasta lähettämään lausumapyyntöön.

³ Maksuvarattomalle velalliselle vahvistettava maksuohjelma, jonka aikana velallinen ei pysty lyhentämään velkajärjestelyyn kuuluvia velkojaan.

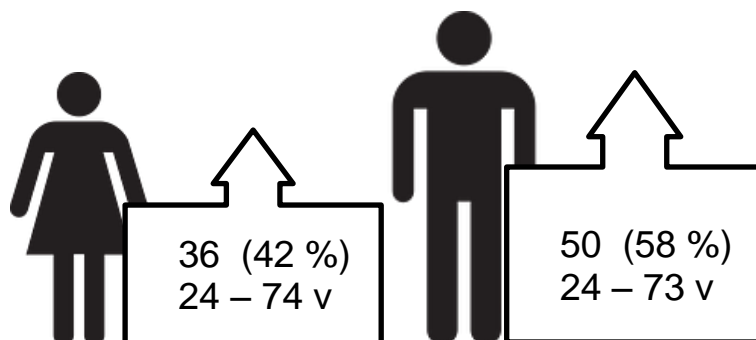
Vuonna 2011 tuomioistuin sai käsiteltäväkseen neljä lisäsuoritusten vahvistamishakemusta. Eräessä tapauksista velalliselle oli vuonna 2005 vahvistettu velkajärjestely 5 vuoden maksuajalla. Nyt velallinen veloitettiin maksamaan lisäsuorituksena 7 velkojalleen yhteensä 6 992,03 euroa. Yksi lisäsuoritushakemuksista peruutettiin kesken prosessin.

Etelä-Savon käräjäoikeus ratkaisi myös kaksi vuonna 2009 myönnettyjen velkajärjestelyjen maksuohjelmien uudistamispyyntöä. Toisessa tapauksessa hakijan maksuvara oli huonontunut hänen verotuksensa kiristymisen takia. Toisen hakijan maksuvara oli puolittunut hakijan perhesuhteissa tapahtuneen muutoksen ja sairastumisen seurauksena alentuneiden tulojen takia. Kummal- lekin hakijalle vahvistettiin uudet maksuohjelmat.

Edellä mainittujen lisäksi tuomioistuin määräsi kaksi aiemmin vahvistettua maksuohjelmaa raukeamaan, koska velalliset itse tätä pyysivät. Toinen hakija oli vapautunut velastaan, koska hänen takaamansa velka oli vanhentunut. Toinen hakija halusi lopettaa hänelle vuonna 2007 määrätyn maksuohjelman noudattamisen.

3.6 Hakijoiden ikä ja sukupuoli

Vuonna 2011 Etelä-Savon käräjäoikeuteen jätettiin 86 yksityishenkilön velkajärjestelyhakemusta. Kuten kuvasta 2 on havaittavissa, hakemuksista 36 (eli 42 %) oli naisten ja 50 (58 %) miesten jättämiä. Nuorimmat hakijat olivat sekä naisten että miesten osalta 24-vuotiaita. Iäkkäin hakija oli naisten ryhmässä 74-vuotias ja miesten ryhmässä 73 vuotta vanha.

Kuva 2. Velkajärjestelyhakijoiden ikä- ja sukupuolijakauma Etelä-Savon käräjäoikeudessa vuonna 2011. Ihmishahmo (Pixabay.com)

Seuraava taulukko 1 esittelee naispuolisten velkajärjestelyhakijoiden ikäkaumaa. Naispuolisista hakijoista nuoria (alle 30-vuotiaita) oli 7 henkilöä eli 19,4 %. Alle keski-ikäisiä (30–39-vuotiaita) hakijoista oli 6, mikä vastasi 16,7 prosenttia kaikista naishakijoista. Nuorempia keski-ikäisiä eli 40–49-vuotiaita naishakijoista oli 19,4 prosenttia eli 7. Varttuneempia keski-ikäisiä (50–59-vuotiaita) naishakijoita oli kappalemääräisesti eniten eli 12 henkilöä. Heidän prosentuaalinen osuutensa oli 33,3 prosenttia koko joukosta. Eläkeiän pian saavuttavia tai eläkkeelle juuri siirtyneitä (60–69-vuotiaita) oli 3 eli 8,3 % hakijoista. Yli 70-vuotiaita oli 5,6 prosenttia kaikista naishakijoista eli 2 henkilöä.

Taulukko 1. Velkajärjestelyn naishakijoiden iän mukainen ryhmittely Etelä-Savon käräjäoikeudessa 2011.

naiset		
alle 30 vuotta	7	19,4 %
30–39 vuotta	6	16,7 %
40–49 vuotta	7	19,4 %
50–59 vuotta	12	33,3 %
60–69 vuotta	3	8,3 %
yli 70 vuotta	2	5,6 %
	37	100,0 %

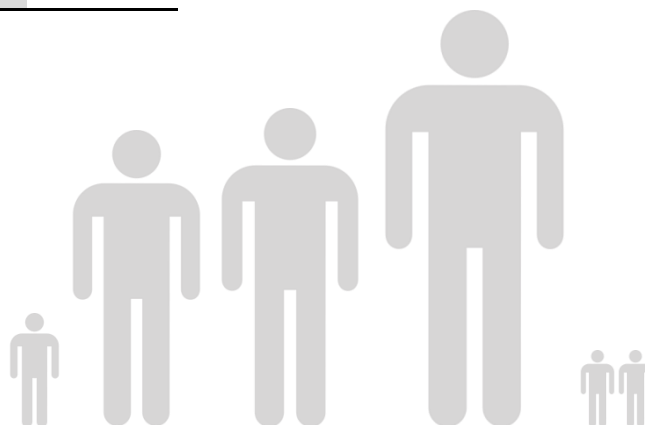
Naishakijoista alle viisikymmentävuotiaiden osuus oli noin puolet eli 55,5 prosenttia kaikista hakijoista. Naishakijoiden keski-ikä oli 46 vuotta 1 kuukautta.

Vastaavat tiedot miespuolisista hakijoista on koottu taulukkoon 2. Miesten puolella nuorimmat hakijat olivat alle 30-vuotiaita (3 hakijaa), mikä vastasi 6 prosenttia mieshakijoista. Alle keski-ikäisiä eli 30–39-vuotiaita hakijoista oli 13. Joukko oli 16,7 prosenttia kaikista mieshakijoista. Nuorempia keski-ikäisiä (40–49-vuotiaita) mieshakijoista oli (28 %) eli 14. Varttuneempien keski-ikäisten eli 50–59-vuotiaiden mieshakijoiden joukko oli lukumääräisesti suurin

eli 18 hakijaa. Heidän prosentuaalinen osuutensa nousi 36 prosenttiin. Eläkeikäisiä mieshakijoita joukossa oli vähän. 60–69-vuotiaiden ryhmässä oli vain 1 henkilö, samoin yli 70-vuotiaiden hakijoiden ryhmässä. Molempien ryhmien prosentuaaliset osuudet olivat tuolloin 2 prosenttia.

Taulukko 2. Velkajärjestelyn mieshakijoiden iän mukainen ryhmittely Etelä-Savon käräjäoikeudessa 2011.

Miehet		
alle 30 vuotta	3	6 %
30–39 vuotta	13	26 %
40–49 vuotta	14	28 %
50–59 vuotta	18	36 %
60–69 vuotta	1	2 %
yli 70 vuotta	1	2 %
	50	100 %

Mieshakijoiden pääjoukon muodostivat viisikymmentä vuotta täyttäneet, mutta alle kuusikymmentä vuotta vanhat hakijat. He muodostivat kolmasosan kaikista mieshakijoista. Lähes yhtä paljon hakijoita oli kuitenkin myös kolmenkymmentä ja neljäkymmentä vuotta täyttäneiden ryhmissä. Yhteensä nämä kolme ryhmää kattoivat 90 % kaikista mieshakijoista. Mieshakijoiden keski-ikä oli 45 vuotta 3 kuukautta.

Kun nais- ja miespuoliset hakijat lasketaan yhteen, tasoittuvat eri ikäryhmien prosentuaaliset erot hieman, kuten taulukosta 3 voidaan havaita. Kaikista hakijoista alle 30-vuotiaita oli 10 eli 11,6 prosenttia. Alle keski-ikäisiä 30–39-vuotiaita hakijoita oli 20,9 prosenttia kaikista hakijoista eli 18 henkilöä. Nuorempia keski-ikäisiä (40–49-vuotiaita) oli 21 henkilöä, mikä vastasi 24,4 pro-

senttia hakijoista. Suurimman hakijaryhmän, nais- ja mieshakijat yhteenlaskettuna, muodosti vanhempien keski-ikäisten eli 50–59-vuotiaiden hakijoiden joukko. Sen prosentuaalinen osuus oli 34,9 ja henkilölukuinen määrä 30 hakijaa. Eläkeikäiseksi laskettavia hakijoita oli 60–69-vuotiaiden ryhmässä 4 eli 4,7 prosenttia ja yli 70-vuotiaita 3 henkilöä (3,5 %).

Taulukko 3. Kaikkien velkajärjestelyn hakijoiden iän mukainen ryhmittely Etelä-Savon käräjäoikeudessa 2011.

hakijat		
alle 30 vuotta	10	11,6 %
30–39 vuotta	18	20,9 %
40–49 vuotta	21	24,4 %
50–59 vuotta	30	34,9 %
60–69 vuotta	4	4,7 %
yli 70 vuotta	3	3,5 %
	86	100,0 %

Kaikkien hakijoiden keski-ikä oli 45 vuotta 5 kuukautta. Karkeasti jakaen voidaan sanoa, että puolet velkajärjestelyä hakeneista hakijoista oli alle ja puolet yli 50-vuotiaita. Mieshakijat olivat pääosaltaan vanhempia kuin naiset. Heitä ei käytännöllisesti katsoen kuitenkaan ollut ollenkaan nuorissa tai varttuneimmissa hakijoissa. Naishakijoita oli kappalemääräisesti tasaisemmin kaikissa ikäryhmissä, vaikka heitä oli yhteensä huomattavasti vähemmän kuin mieshakijoita.

3.7 Hakijoiden kotikunta

Vuonna 2011 Etelä-Savon tuomiopiiriin kuului 17 kuntaa. Kuntien yhteenlaskettu asukasluku oli tuolloin 150 775 asukasta. Velkajärjestelyn hakijoiden kotikuntaa käsittelevässä kappaleessa mainitut Etelä-Savon maakunnan kunta- jaot ja asukasluvut perustuvat Suomen kuntaliiton Internet-sivuston Kunnat.net tietoihin vuosilta 2000–2013 sekä Tilastokeskuksen julkaisemiin tilastoihin. (Kuntaliitto 2014; Tilastokeskus 2013.)

Taulukossa 4 on esitetty Etelä-Savon käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvien kuntien asukasluvut kuntien kokoluokan mukaisesti. Koko kokoluokan kuntien asukasluvut on laskettu yhteen ja saatu luokan yhteinen asukasluku tuomiopiiriin alueella. Taulukkoon 4 on laskettu myös eri kokoluokkaisten kuntien prosentuaaliset osuudet koko tuomiopiirin asukasluvusta. Näiden lukujen lisäksi taulukkoon on lisätty kunkin kuntakokoluokan osuus kaikista jätetyistä velkajärjestelyhakemuksista sekä kappalemääräisesti että prosentuaalisesti.

Taulukko 4. Velkajärjestelyn hakijoiden kotikunnat Etelä-Savon käräjäoikeudessa vuonna 2011.

kunnan kokoluokka	kunnat	asukkaat yhteensä	osuus tuomiopiirin asukkaista	jätetyt hake- mukset	osuus kaikista hakemuksista
alle 6 000	12	42 497	28,2 %	11	12,8 %
alle 10 000	2	12 938	8,6 %	7	8,1 %
alle 20 000	1	19 869	13,2 %	22	25,6 %
alle 30 000	1	26 689	17,7 %	10	11,6 %
alle 50 000	1	48 782	32,4 %	36	41,9 %
tuomiopiiri yhteensä	17	150 775	100,0 %	86	100,0 %

Vuonna 2011 Etelä-Savon käräjäoikeuden tuomiopiirin kunnista 12 oli erittäin pieniä alle 6 000 asukkaan kuntia. Niiden yhteenlaskettu väestö oli tuolloin 42 497 asukasta eli 28,2 prosenttia kaikista tuomiopiirin alueella asuvista. (Suomen kuntaliitto 2012.) Erittäin pienistä kunnista jätettiin tuomioistuimeen velkajärjestelyhakemuksia yhteensä 11 kappaletta eli 12,8 prosenttia kaikista tuomiopiirin alueella jätetyistä hakemuksista. Kunnittain hakemuksia jätettiin kaksi, yksi tai ei yhtään kappaletta.

Erittäin pienet kunnat asukaslukuineen olivat vuonna 2001 Enonkoski (1487), Heinävesi (3623), Hirvensalmi (2387), Joroinen (5293), Kangasniemi (5999), Kerimäki (55269), Punkaharju (3702), Puumala (2300), Rantasalmi (3798), Ristiina (4856), Sulkava (2790) ja Suomenniemi (736) (Suomen kuntaliitto 2012).

Kahden Etelä-Savon tuomiopiirin alueen kunnan asukasluku oli vuonna 2011 yli 6 000 mutta alle 10 000 asukasta. Kuntien yhteenlaskettu väkiluku oli tuoloin 12 938 asukasta eli 8,6 prosenttia tuomiopiirin alueen asukkaista. (Suomen kuntaliitto 2012.) Velkajärjestelyhakemuksia jätettiin yhteensä 7, eli niiden osuus oli 8,1 prosenttia kaikista hakemuksista. Pienet kunnat vuonna 2011 olivat Juva (6 684 asukasta) ja Mäntyharju (6 254 asukasta) (Suomen kuntaliitto 2012).

Pienten kuntien lisäksi Etelä-Savon tuomiopiiriin kuului vuonna 2011 kolme suurempaa kaupunkia. Pieksämäen kaupungin 19 869 asukkaan osuus koko tuomiopiirin väestöstä oli 13,2 prosenttia (Suomen kuntaliitto 2012). Pieksämäkeläiset jättivät vuonna 2011 yhteensä 22 velkajärjestelyhakemusta, mikä oli 25,6 prosenttia kaikista Etelä-Savon käräjäoikeuteen jätetyistä velkajärjestelyhakemuksista.

Savonlinnan 26 689 asukasta vastasivat 17,7 prosenttia kaikista tuomiopiirin asukkaista (Suomen kuntaliitto 2012). Savonlinnalaiset jättivät 10 velkajärjestelyhakemusta, joiden osuus kaikista hakemuksista oli 11,6 prosenttia.

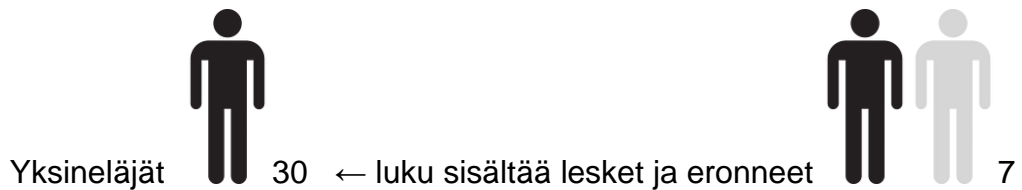
Tuomiopiirin suurin kaupunki oli maakuntakeskus Mikkeli, jonka 48 782 asukasta vastasivat 32,4 prosenttia Etelä-Savon käräjäoikeuden tuomiopiirin asukkaista (Suomen kuntaliitto 2012). Mikkeliläisistä 36 jätti vuonna 2011 velkajärjestelyhakemuksen, joiden osuus kaikista tuomiopiirin alueella jätettyjä hakemuksista oli 41,9 prosenttia.

4 VELKAJÄRJESTELYN HAKIJAT MIKKELIN KANSLIAN HAKEMUSTEN PERUSTEELLA 2011

Etelä-Savon käräjäoikeuden Mikkelin kansliaan vuonna 2011 jätettyjen velkajärjestelyhakemuksen asiakirjojen avulla selvitettiin tarkemmin hakijoiden henkilökohtaisia ominaisuuksia. Hakemuksista poimitut tiedot kerättiin ennalta laadittuihin taulukoihin. Muodostuneen tutkimusaineiston analysoinnin avulla voitiin luoda kuva tyypillisestä velkajärjestelyn hakijasta Etelä-Savon käräjäoikeudessa vuonna 2011. Seuraavissa kappaleissa esitellään tutkimuksella saavutetut tulokset itse velkajärjestelyn hakijasta ja hänen taloudellisesta tilanteestaan hakemuksen jättämisen aikaan.

4.1 Perhesuhteet ja asuminen

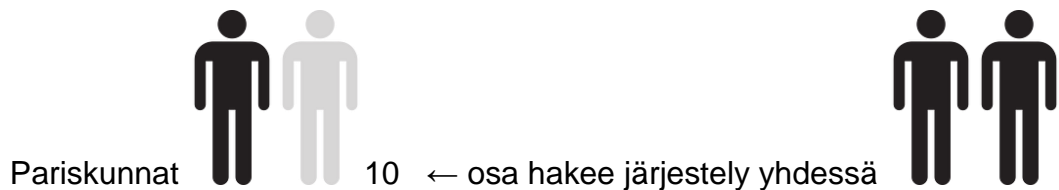
Opinnäytetyön tässä kappaleessa ja neliosaisessa kuvassa 3 kerrotaan velkajärjestelyn hakijoiden perhesuhteista. Velkajärjestelyn hakijoista lähes puolet eli 30 (44,1 prosenttia) eli yksin. Henkilöistä 22 ilmoitti hakemuksessaan olevansa yksineläjä. Velallisista 7 kertoi olevansa tällä hetkellä yksin, koska on jäänyt leskeksi (3 hakijaa) tai eronnut avo- tai avioliitosta (4 velallista). Yksi hakijoista oli perheetön, mutta eli yhteistaloudessa oman vanhempansa kanssa.

Hakemusten perustella hakijoista 18 luokittelee itsensä yksineläjäksi, jolla on huollettavanaan alaikäisiä lapsia. Tästä joukosta yksi määrittelee itsensä yksinhuoltajaksi ja toinen leskeksi. Yhden lapsen huoltajia joukossa on 7, kahden lapsen huoltajia 9 ja yksi neljän lapsen huoltaja.

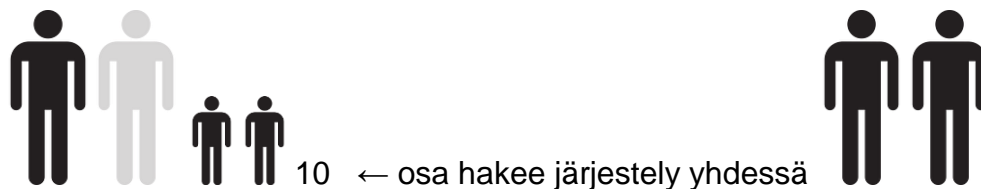
Hakijoista 10 kertoi elävänsä parisuhteessa ilman alaikäisiä lapsia. Pariskunnista 8 on avo- ja 2 avioliitossa. Pariskunnilla saattoi olla yhteisiä tai vain toisen vanhemman lapsia, mutta he olivat jo täysi-ikäisiä eivätkä asuneet samassa taloudessa velkajärjestelyn hakijoiden kanssa.

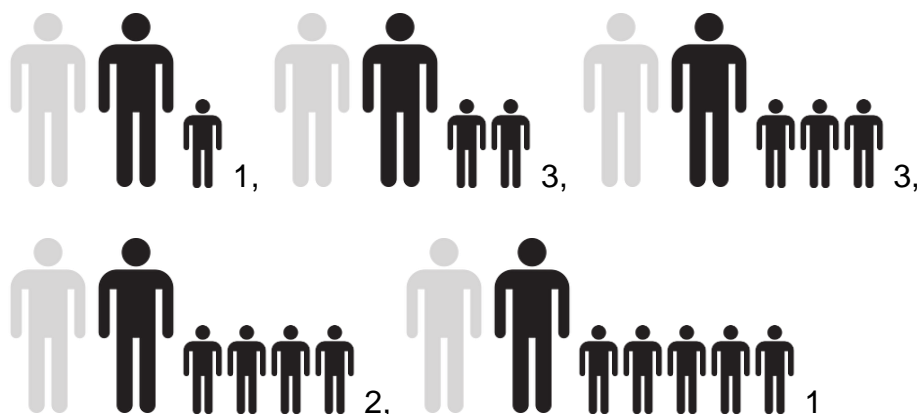
Hakemuksen jättäneistä 10 eli parisuhteessa niin että perheessä oli myös alaikäisiä lapsia. Kaikki pariskunnat olivat avioliitossa. Vanhemmilla oli lapsia seuraavasti: Hakijoista 1 oli yhden lapsen vanhempi, kahden lapsen vanhempia oli 3, kolmen lapsen 3, neljän lapsen 2 ja viiden lapsen vanhempia 1. Yh-

dessä perheessä lapsi oli biologisesti vain toisen vanhemman. Toisessa perheessä toisella vanhemmalla oli kaksi ja toisella viisi biologista lasta.

Pariskunnat, perheissä lapsia

perheellisillä hakijoilla lapsia

Kuva 3. Velkajärjestelyn hakijoiden perhesuhteet Etelä-Savon käräjäoikeuden Mikkelin kanslian hakemuksissa vuonna 2011. Ihmishahmo (Pixabay.com)

Mikkelin kansliaan velkajärjestelyhakemuksen jättäneistä 10 hakijaa muodosti keskenään viisi avioparia. Heistä kaikki asuivat kaupungissa. Pariskuntana velkajärjestelyhakemuksen jättäneet olivat iältään 27–35-vuotiaita.

Lähes kaikki velkajärjestelyn hakijat (94,6 prosenttia) asuivat vuokralla. Kolmella hakijoista oli velkajärjestelyä hakiessaan omistusasunto. Yksi työikäinen hakija kertoi asuvansa omistusasunnossaan lastensa kanssa. Eläkeläistä kaksi ilmoitti hakemuksessaan asuvansa yksin omistamassaan asunnossa. Muita asumismuotoja olivat hoitokoti (keski-ikäinen eläkeläinen), vuokralla yhteistaloudessa oman vanhemman kanssa (nuori tukityöllistetty) ja vaimonsa omistamassa asunnossa asuminen yhdessä vaimonsa ja lastensa kanssa (keski-ikäinen työtön).

4.2 Työllisyys

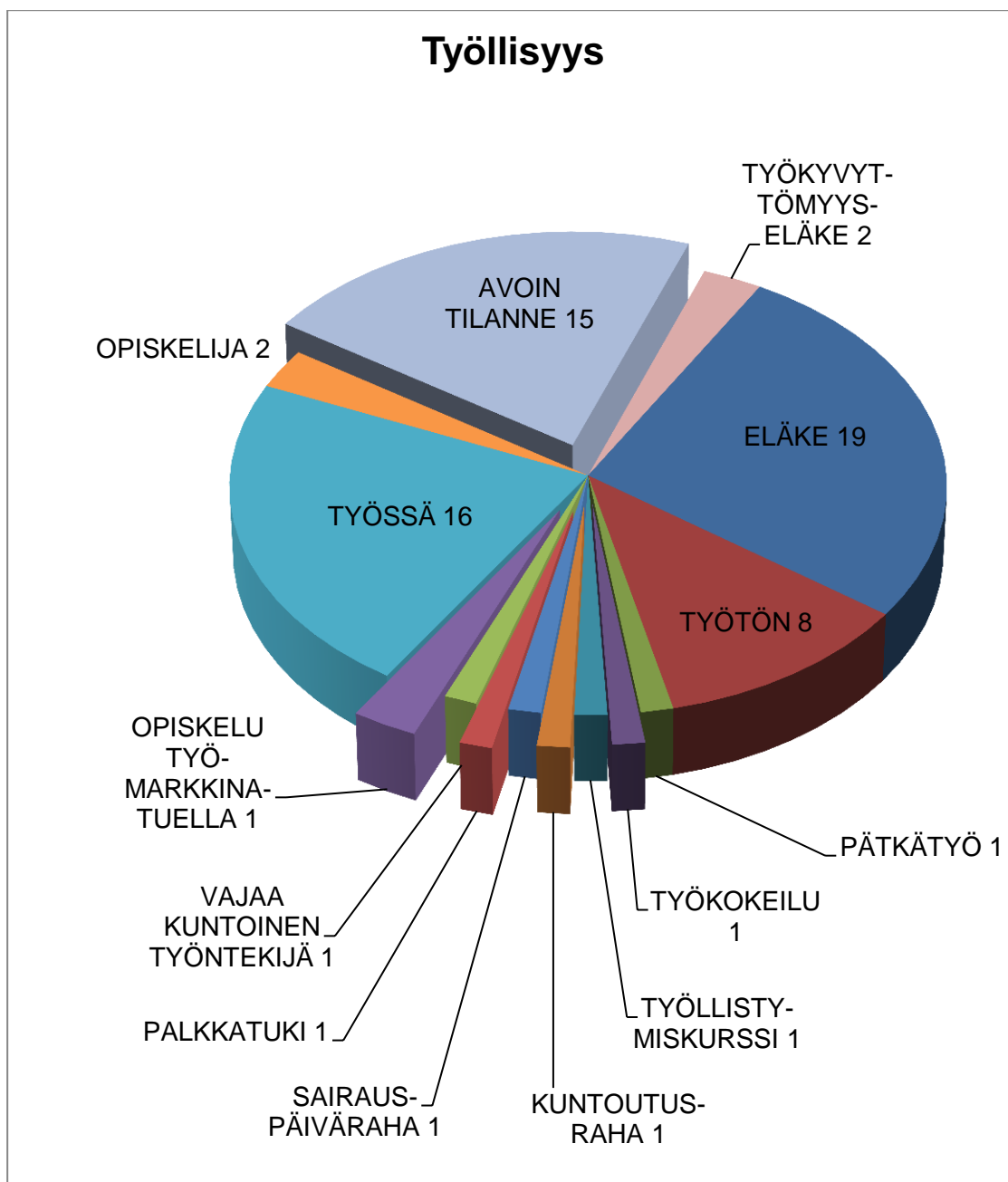
Hakijoista 19 ilmoitti hakemuksessaan olevansa eläkkeellä (27 prosenttia). Kahdessa hakemuksessa velallinen oli työkyvyttömyyseläkkeellä (3 %).

Kokopäiväisesti työskenteleviä hakijoita koko hakijajoukosta löytyi 16 eli 23 prosenttia. Kaksi hakijaa ilmoitti olevansa kokopäivätoimisia opiskelijoita (3 prosenttia).

Työttömiä hakijoista voidaan laskea olevan 17 henkilöä (24 prosenttia). Työttömiä työnhakijoita oli hakijoista kahdeksan. Yksi hakija teki päätöitä, yksi oli työkokeilussa ja yksi työllistymiskurssilla. Yksi hakijoista oli kuntoutuksessa, yksi hakija sai sairauspäivärahaa ja yhdelle maksettiin palkkatukea. Yksi hakija kertoi olevansa vajaakuntoinen työntekijä. Kaksi hakijoista opiskeli työmarkkinatuen turvin.

Kaikki velkajärjestelyn hakijat eivät suoraan ilmoittaneet hakemuksessaan sen hetkistä tilannettaan. Viidessätoista hakemuksessa (21 %:ssa) hakijan työtilanne jäi hakemuksen jättöhetkellä avoimeksi.

Kuva 4 osoittaa, että velkajärjestelyn hakijoiden työllisyystilanne jakautuu neljään lähes yhtä suureen osaan. Ensimmäisen neljänneksen eli 30 % hakijoista muodostaa eläkeläisten joukko. Ryhmään kuuluvat eläkkeellä (19) ja työkyvyttömyyseläkkeellä (2) olevat. Toinen ryhmä muodostuu työssä koko-aikaisesti käyvistä (16) ja päätoimisista opiskelijoista (2). Lohkon prosentuaalinen osuus hakijoista on 25 prosenttia. Kolmas neljännes eli 24 prosenttia koostuu työttömien joukosta (8) ja eri tavoin tuetuista työntekijöistä (7) ja opiskelijoista (2). Lopuissa 21 %:ssa hakemuksia ei kerrottu hakijan tarkkaa työllisyystilannetta.

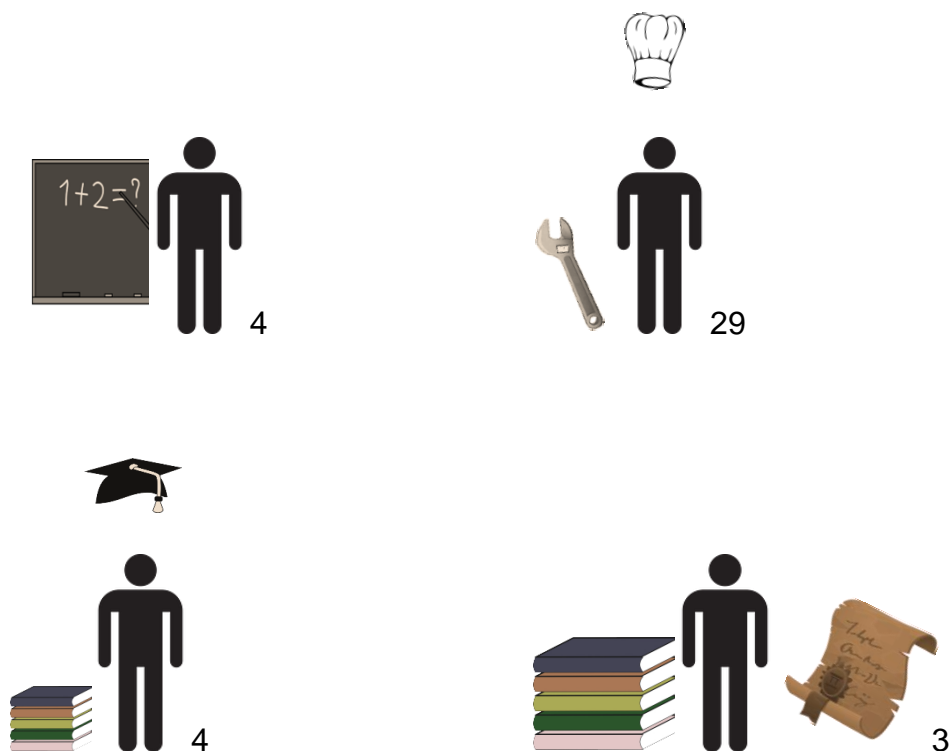

Kuva 4. Velkajärjestelyhakijoiden työllisyystilanne Etelä-Savon käräjäoikeuden Mikkelin kanslian hakemuksissa vuonna 2011.

4.3 Koulutustausta

Kaikki velkajärjestelyn hakijat eivät ilmoittaneet hakemuksessaan ammattiaan tai koulutustaustaansa. Monessa hakemuksessa ammatiksi mainitaan vain esimerkiksi työtön, eläkeläinen tai entinen yrittäjä. Toisilla hakijoilla saattoi puolestaan olla työkokemusta monilta eri ammattialoilta. Joillakin hakijoilla oli useita tutkintoja eri ammattialoilta tai koulutusasteilta.

Kahdella velkajärjestelyn hakijoista ei ollut mitään päästötodistusta. Oheisen kuvan 5 mukaisesti hakijoista neljä kertoo käyneensä perus-, kansa- tai keski-koulun. Ammattikoulun tai opistotasaisen tutkinnon on suorittanut 29 hakijaa. Neljällä hakijalla on ylioppilastutkinto. Kolme hakijoista on suorittanut opintoja korkea-asteella esimerkiksi ammattikorkeakoulussa. Neljällä hakijalla on kaksi tai kolme eri ammattitutkintoa.

Kuva 5. Velallisten koulutustaso Etelä-Savon käräjäoikeuden Mikkelin kanslian velkajärjestelyhakemusten mukaan vuonna 2011. Ihmishahmo ja kuvan osat (Pixabay.com)

Velkajärjestelyhakemuksissaan hakijat⁴ ilmoittavat suorittaneensa seuraavia tutkintoja: merkonomi, yo-merkonomi, kauppateknikko, datanomi, lähihoitaja (3), lastenhoitaja, laborantti, terveydenhoitaja, sairaanhoitaja (2), koneteknikko, ajoneuvomekaanikko, sähköasentaja (2), sähkörata-asentaja, putkiasentaja, puuseppä, kirvesmies, talonrakentaja (2), hitsaaja (2), levyseppähitsaaja, peltiseppä, maatalousteknikko, agronomi, kosmetologi ja parturi-kampaaja.

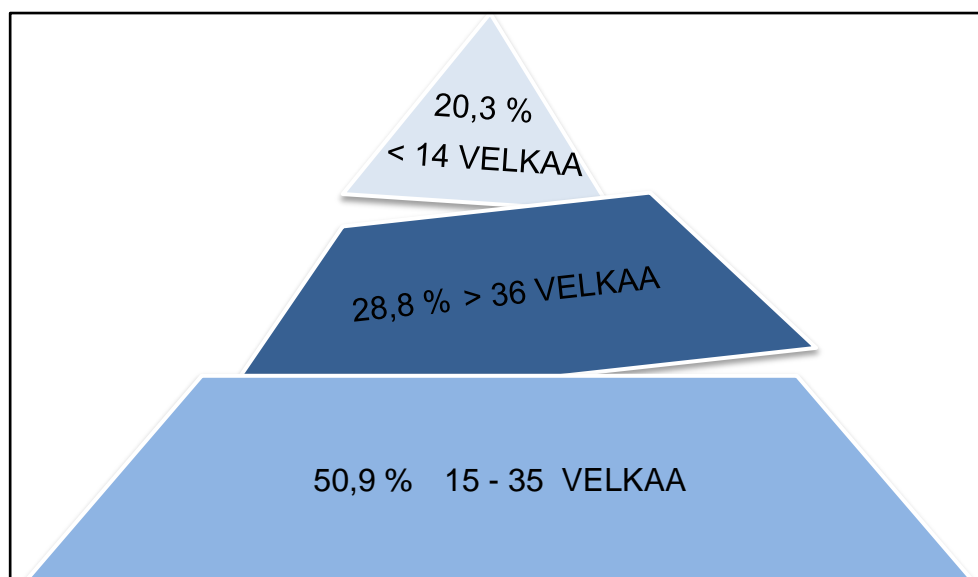
Velalliset kertoivat hakemuksissaan työskentelevänsä tai työskennelleensä seuraavissa ammateissa: myyjä (2), myyntiedustaja, palkanlaskija, projekti-

⁴ Luku tutkinnon ja ammatin jälkeen kertoo kuinka moni hakija on maininnut kyseisen tutkinnon/ammatin omassa velkajärjestelyhakemuksessaan.

työntekijä, toimitusjohtaja, laitoshuoltaja, siivoja, kerroshoitaja, seurakunnan vapaaehtoistyöntekijä (2), hoitoapulainen, vanhustenhoitaja, autonkuljettaja, monitoimikoneenkuljettaja, metsäkoneenkuljettaja, vanerityöntekijä, sahaaja, lujitemuovityöntekijä, elintarviketyöntekijä, painaja ja eräopas. Hakemuksessa ammatiksi saatettiin mainita myös ainoastaan opiskelija (4), työtön (17) tai eläkeläinen (19).

4.4 Velkojen kappalemäärä

Velkajärjestelyä Etelä-Savon käräjäoikeuden Mikkelin kansliasta vuonna 2011 hakeneilla velallisilla oli yksittäisiä velkoja maksettavanaan keskimäärin 29 kappaletta. Tähän lukuun sisältyvät kaikki erilaiset velkatyypit. Pienin yksittäinen velkamäärä velallista kohti oli 2 erillistä velkaa. Lukumääräisesti eniten yksittäisiä velkoja oli hakijalla, jolla oli 97 velkaa. Velallisten velkamäärät vaihtelivat suuresti, eikä mikään velkamäärän esiintyvyys ollut muita yleisempi. Kaikkien velkamäärien yleisyys vaihtelee 1–4 hakijan välillä. Kuvasta 6 käy ilmi, että prosentuaalisesti puolet (50,9 prosenttia) velallisten velkamäärästä sijoittui 15–35 yksittäisen velan välille. Hakijoista 28,8 prosentilla oli tätä enemmän ja 20,3 prosentilla tätä vähemmän yksittäisiä velkoja.

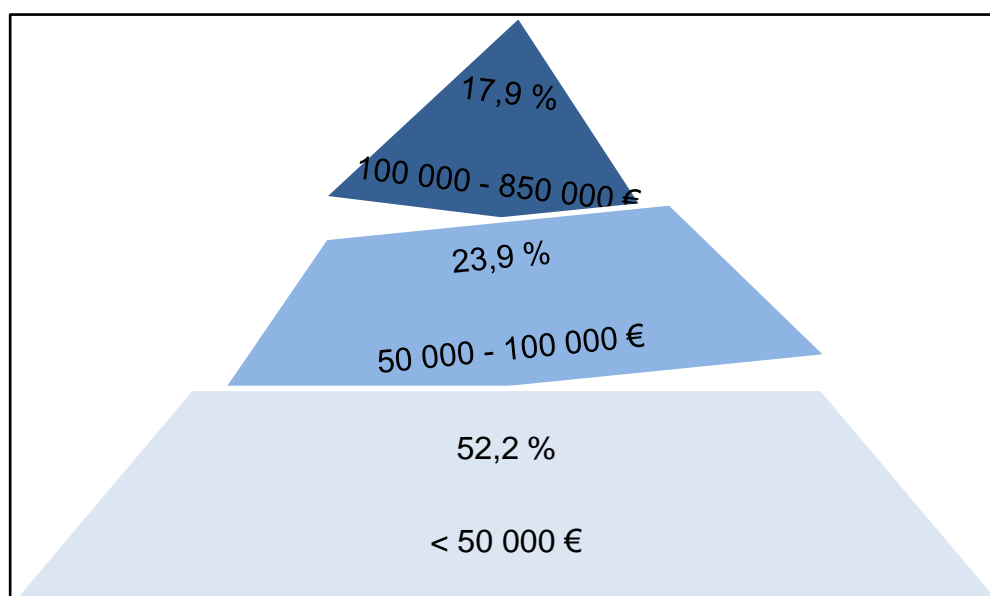
Kuva 6. Velallisten velkojen kappalemäärä Etelä-Savon käräjäoikeuden Mikkelin kansliassa vuonna 2011.

4.5 Velkojen euromäärä

Velkajärjestelyssä velallisen velat jaetaan kolmeen ryhmään. Ryhmien A ja B velat ovat niin sanottuja vakuusvelkoja. A-velkojen vakuutena on hakijan asunto, ja B-velkoja vakuuttaa hakijan muu omaisuus. Ryhmään C kuuluvat vakuudettomat velat. (Oikeuslaitos 2015.)

Tutkimuksessa mukana olleiden velallisten velat olivat lähes poikkeuksetta C-velkoja eli niin sanottuja tavallisia velkoja. Tämän takia ei tutkimuksen tuloksissa ole otettu huomioon erilaisten velkojen määriä, vaan yksittäisen velallisen kaikki velat on laskettu yhteen ja käytetty niistä yleisesti termiä velat.

Tuomioistuimelta velkajärjestelyä Mikkelissä hakeneilla velallisilla oli vuonna 2011 velkaa keskimäärin 80 240,75 euroa. Pienin yksittäinen velkamäärä hakijaa kohti oli tuona ajankohtana 6 273,77 euroa ja suurin 848 712 euroa. Prosentuaalisesti kolme suurinta velkaryhmää olivat seuraavat. Hakijoista 19,4 prosentilla oli velkaa 10 000–20 000 euroa. Alle 10 000 euron kokonaisvelka oli 14,9 prosentilla velallisista. Hakijoista 11,9 prosenttia oli velkaa 60 000–70 000 euroa. Toisin sanoen velallisten euromääräiset velkamäärät olivat, kuten kuvasta 7 voidaan havaita, seuraavat: yli puolella velallisista (52,2 prosentilla) oli velkaa alle 50 000 euroa, lähes neljäsosalla (23,9 prosentilla) yli 50 000 mutta alle 100 000 euroa ja lähes viidesosalla (17,9 prosentilla) 100 000–850 000 euroa.

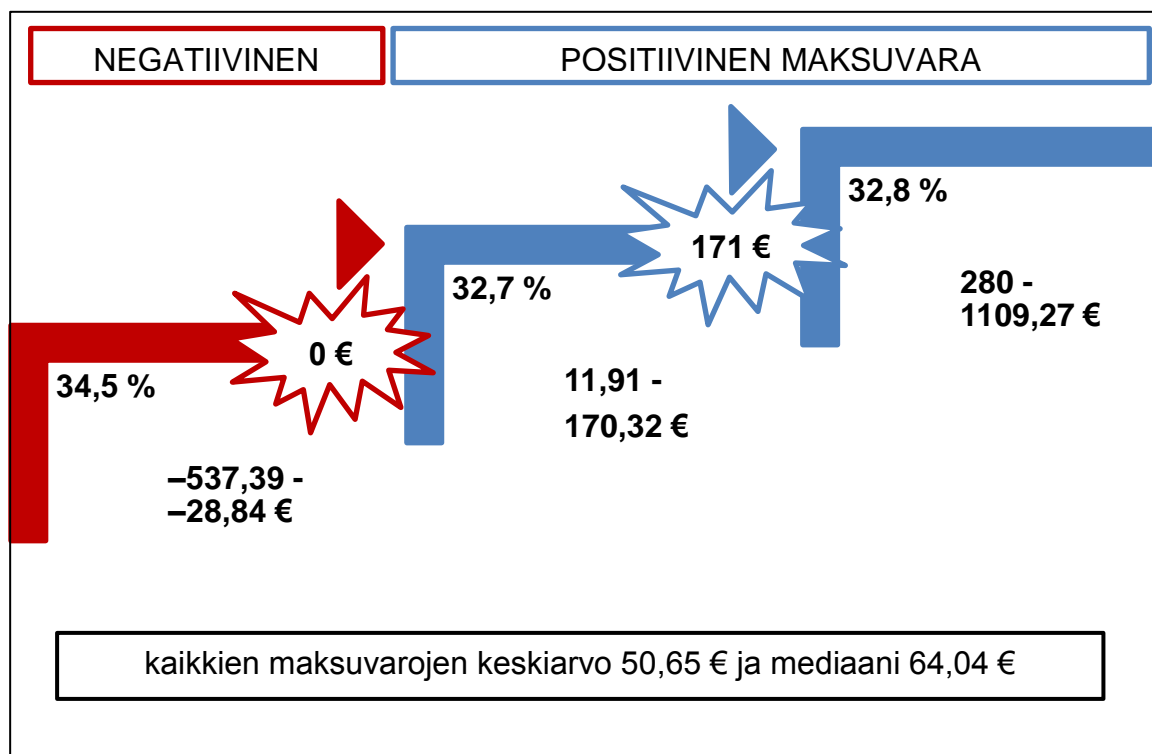

Kuva 7. Velallisten euromääräinen velkamäärä Etelä-Savon käräjäoikeuden Mikkelin kansliassa vuonna 2011.

4.6 Velallisen maksuvara

Etelä-Savon käräjäoikeuden Mikkelin kansliasta velkajärjestelyä vuonna 2011 hakeneiden velallisten keskimääräinen velkojen maksuvara oli 50,65 euroa kuukaudessa. Kuva 8 havainnollistaa hakijoiden maksuvaran kolmiportaista jakautumista. Kolmasosalla (34,5 prosentilla) velallisista maksuvara oli negatiivinen. Suurin negatiivinen maksuvara oli –537,39 euroa ja pienin –28,84 euroa. Maksuvaraton velallinen ei pysty lyhentämään velkojaan velkajärjestelyssä. Velalliselle voidaan silti myöntää niin sanottu nollaohjelma.

Kahdella kolmasosalla hakijoista maksuvara oli positiivinen. Yhdellä kolmasosalla (32,7 prosentilla) hakijoista kuukausittainen maksuvara oli pieni, alimmillaan 11,91 euroa ja ylimmillään 170,32 euroa. Yhdellä kolmanneksella velallisista (32,8 %) maksuvara oli tätä suurempi, vähintään 280 euroa ja maksimissaan 1 109,27 euroa kuukaudessa. Kaikkien maksuvarojen mediaaniarvo oli 64,04 euroa.

Kuva 8. Velkajärjestelyhakemusten maksuvara Etelä-Savon käräjäoikeuden Mikkelin kansliassa hakemuksissa vuonna 2011.

4.7 Syyt velkajärjestelyn hakemiseen

Velalliset ilmoittivat velkajärjestelyhakemustensa liitteeksi laatimissaan velkaantumiskertomuksissa omalle velkaantumiselleen ja velkajärjestelyyn hakeutumiselle lukuisia erilaisia syitä. Yksittäinen hakija kertoi hakemuksessaan keskimäärin 2,6 sellaista seikkaa, jotka olivat hänen mielestään aiheuttaneet tämänhetkisen taloudellisen tilanteen. Joidenkin velallisten mielestä taloudellisen ahdingon syynä oli jokin yksittäinen tapahtuma tai seikka. Toisten mielestä syitä velkajärjestelyyn hakeutumiseen oli useita (enimmillään eri 6 seikkaa). Useiden hakijoiden selvityksissä velkaantumisen syyt kuvattiin ketjuksi tapahtumia, jossa erilaiset tilanteet seurasivat toisiaan aiheuttaen aina uusia ongelmia.

Velkajärjestelyhakemusten liitteiden ulkoasun ja sisällöllisen vaihtelevuuden takia niissä mainittujen syiden suora vertailu oli mahdotonta. Tämän takia kaikki hakemuksissa mainitut seikat (156 kappaletta) on ensin luetteloitu ja ryhmitelty aihealueittain. Muodostuneet syyryhmät velkajärjestelyyn hakeutumiselle on edelleen lajiteltu aihealueittain. Lajittelun lopputuloksena on syntynyt neljä erillistä syykategoriaa. Ne on nimetty niiden sisältöä kuvaavalla yhteisellä nimittäjällä. Kategoriat ovat taloudelliset, terveydelliset, sosiaaliset ja työelämään liittyvät syyt hakeutua yksityishenkilön velkajärjestelyyn. Jotkin mainituista seikoista olisi voinut sijoittaa useamman kuin yhden ryhmän alle. Tällöin valinta tehtiin seikan vaikutusmekanismin perusteella.

Luokittelussa on käytetty hyödyksi sosiologista määrittelyä, joissa hyvinvointi koostuu kolmesta osatekijästä: terveydestä, materiaalista hyvinvoinnista ja itse kokemastamme hyvinvoinnista. Yhteisölliseen hyvinvointiin kuuluvat elinolot, työllisyys, työ ja toimeentulo. Yksilön hyvinvointi toteutuu sosiaalisten suhteiden ja pääoman, itsensä toteuttamisen ja onnellisuuden kautta. (Vaarama, Moisio & Karvonen 2010, 11–12.)

Suomalainen sosiologi ja akateemikko Erik Allardt määrittelee teoriassaan ”Att ha, att älska, att vara” kohdassa elintaso/omistaminen ihmisen hyvinvoinnin osatekijöiksi terveyden, työllisyyden, tulot, asumisen ja koulutuksen (Allardt 1975; Nussbaum & Amartya 1993; Wolff 2004, 339).

Seuraavissa luvuissa 4.7.1– 4.7.4 kerrotaan kunkin syykategorian tarkemmas-
ta sisällöstä sekä hakemuksissa mainittuihin seikkoihin liittyvistä tutkimusha-

vainnoista. Jokaisen luvun lopussa on kaaviokuva kategorian syistä ja niihin sisältyvistä seikoista. Kuvien otsikoissa mainitaan, montako syytä ja seikkaa kyseiseen kategoriaan sisältyy. Graffeissa seikan jälkeinen arvo kertoo, kuinka monessa velkajärjestelyhakemuksessa se mainitaan. Lukema syyn jälkeen ilmoittaa, montako seikkaa siihen sisältyy. Velkajärjestelyä Etelä-Savon käräjäoikeuden Mikkelin kansliasta vuonna 2011 hakeneet velalliset perustelivat tarvettaan päästä velkojensa järjestelyyn hakemuksissaan näin.

4.7.1 Terveydelliset syyt

Hakemuksista mainituista syistä noin joka neljännes (32) eli 22 % oli terveyteen liittyvä kuvan 9 mukaisesti. Vähän yli kolmasosassa tapauksista seikaksi mainittiin, joko hakijan itsenä (11) tai hänen puolisonsa/lapsensa (2), sairastuminen tai sairastaminen yleisellä tasolla. Näissä hakemuksissa hakijat eivät kertoneet terveydellisestä tilanteestaan yksilöidymmin. Monessa tapauksessa hakija painotti erityisesti sairastumista ja omassa tilanteessaan tätä kautta tapahtuneen muutoksen merkitystä taloudelliseen tilanteeseensa. Sairastamisen yleisellä tasolla ei siis katsottu olevan yhtä merkittävässä roolissa.

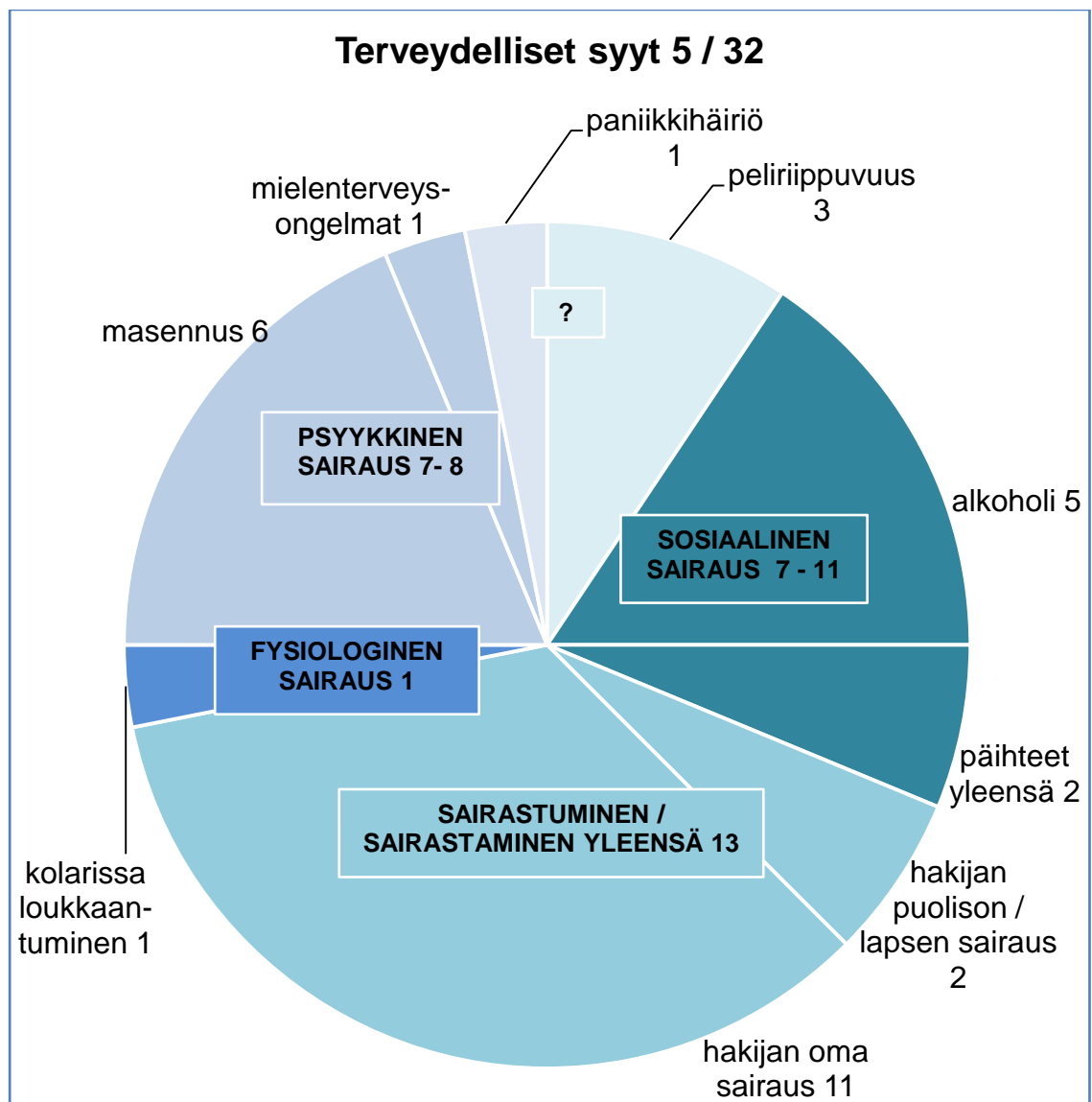
Sairauksien esityksen luokittelussa on käytetty apuna sivistyssanakirjan määritelmää termille sairaus. Sairaus on elimistön tai psyykkisen toiminnan häiriö, joka tuottaa fyysistä, psyykkistä tai sosiaalista haittaa (Sivistyssanakirja.fi).

Kolmasosalla hakijoista (luokittelu tavasta riippuen 7/9) oli jokin fyysinen (1) tai psyykinen sairaus (7/8), joka oli vaikuttanut hänen tilanteeseensa negatiivisesti. Nimeltä mainituista sairauksista yleisin oli masennus (6). Hakemuksissa esiintyivät myös termit mielenterveysongelmat yleisellä tasolla (1) ja paniikkihäiriö (1). Paniikkihäiriöstä voitaneen ajatella, että vaikka kyseessä on henkilön psyykkiseen hyvinvointiin liittyvä sairaus, jonka oireet muistuttavat fysiologisen sairauden oireita ne vaikuttavat ensisijaisesti kantajansa sosiaaliseen kanssakäymiseen. Fysiologisia sairauksia oli hakijalla, joka oli vammautunut liikenneonnettomuuden seurauksena.

Kolmasosalla hakijoista (7/11) oli ongelmia erilaisten sosiaalisten sairauksien kanssa. Tavallisin riippuvuuksista oli alkoholiongelma (5). Kahdessa hakemuksessa puhuttiin päihteiden ongelmakäytöstä yleisellä tasolla. Peliongelmaisissa hakijoiden joukossa oli myös useita (3). Ongelmapelaamisen kategori-

nen rajaveto on hankalaa. Mielestäni se ei ole mielenterveydellinen sairaus, muttei myöskään fysiologisesti ihmiseen vaikuttava riippuvuus, kuten alkoholi ja huumeet. Terveydellisten syiden kaaviossa se onkin sijoitettu psyykkisten ja sosiaalisten sairauksien välimaastoon.

Oheisesta kuvasta 9 voidaan todeta, että nimeltä mainitut terveysongelmat jakautuvat lähes kahtia psyykkisiin sairauksiin ja erilaisiin riippuvuuksiin. Sairauksien luokittelutavasta riippuen erilaiset riippuvuudet voidaan laskea kuuluvaksi myös psyykkisiin sairauksiin, minkä lisäksi ne aiheuttavat ne kantajilleen myös fysiologisia sairauksia. Psyykkisten ja sosiaalisten sairauksien välimaastoon jäävälle harmaalle alueelle sijoittuvat sairaudet, jotka voivat olla luokitte-
lutavasta riippuen kumpia tahansa.

Kuva 9. Mikkelin kanslian velkajärjestelyhakemuksista ilmenevät velallisten terveydelliset syyt hakea velkajärjestelyä vuonna 2011.

4.7.2 Sosiaaliset syyt

Velkajärjestelyhakemuksissa ilmenevistä syistä neljäsosa eli 33 kappaletta (23 %) liittyi esimerkiksi hakijan elämänhallintaan tai häntä ympäröiviin ihmissuhteisiin. Ryhmä onkin nimetty sosiaalisiksi syiksi hakeutua velkajärjestelyyn.

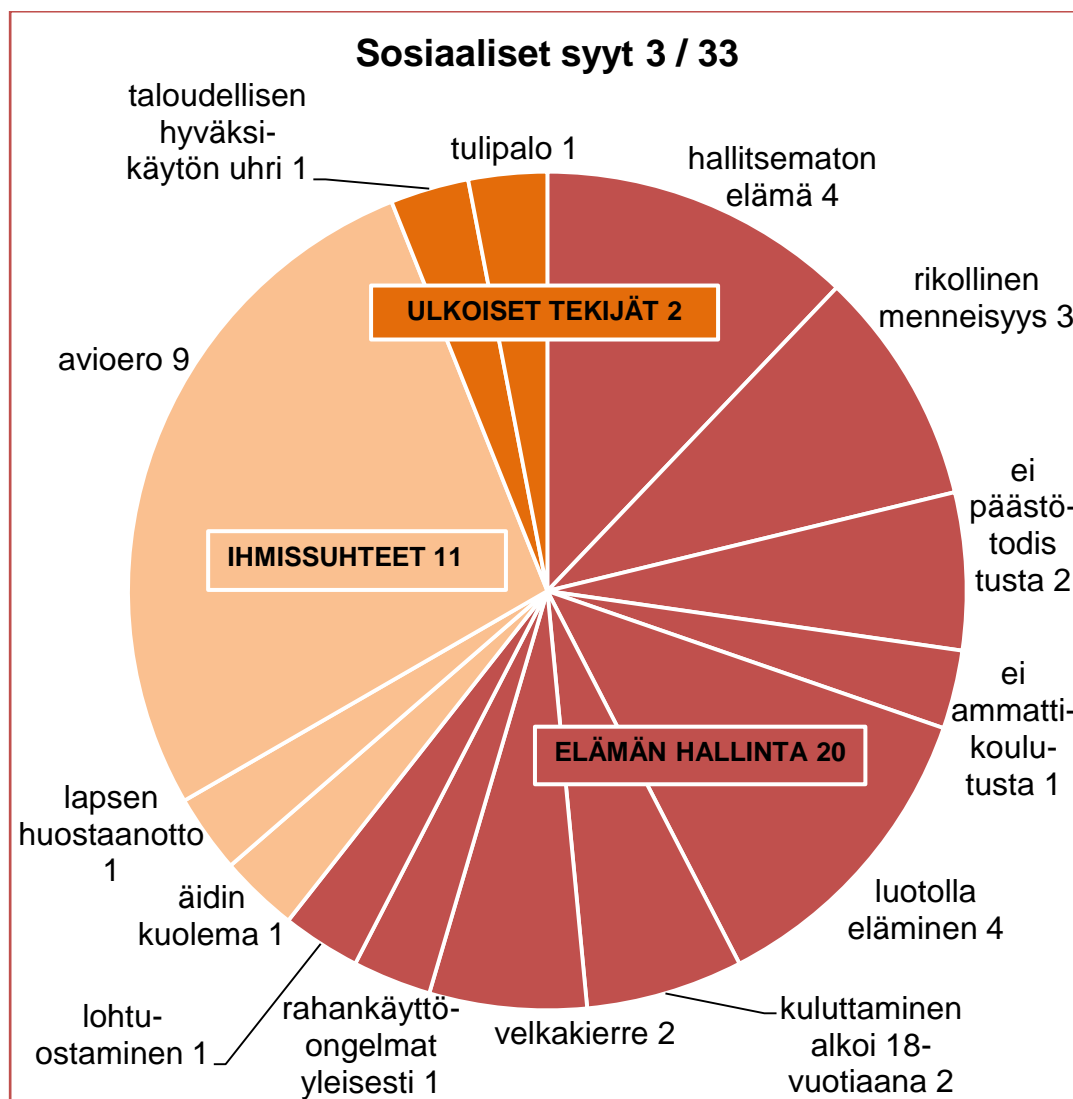
Pääosa ryhmän seikoista eli 20 kappaletta (61 %) keskittyi hakijan yleiseen elämän hallitsemattomuuteen tai siihen, että hänen elämänsä oli aikaisemmin tehtyjen valintojen tai tapahtumien seurauksena ajautunut nykyiseen tilanteeseen. Neljä hakijoista ilmoitti kärsivänsä yleisestä elämänsä hallitsemattomuudesta. Kolmen hakijan mielestä tilanne johtui omasta rikollisesta menneisyydestä. Osa hakemuksen tehneistä koki koulutuksensa puutteelliseksi. Kahdella hakijoista ei ollut minkäänlaista päästötodistusta, ja yhdellä hakijoista puuttui ammatillinen koulutus. Loput 10 seikkaa liittyivät kuluttamiseen sen eri muodoissa. Neljä hakijoista kirjoitti eläneensä luotolla, ja kaksi kertoi vajonneensa velkakierteeseen, jossa vanha velka kuitattiin aina uudella luotolla. Kaksi hakijaa sanoi ryhtyneensä kuluttamaan heti täysi-ikäiseksi tultuaan ymmärtämättä täysin, mihin se tulee johtamaan. Yksi hakijoista kertoi kärsivänsä yleisistä rahankäytön ongelmista ja toinen lohtuostamisesta. Ne velallisista, joilla oli elämänhallintaan liittyviä ongelmia, eivät yleensä osanneet määritellä velkaantumisen alkua. Ahdinkoon oli ajaututtu huomaamatta ja pidemmän ajan kuluessa.

Kolmasosassa (33 %:ssa) ryhmän seikoista eli 11 tapauksessa oli kyse hakijan ja toisen henkilön välisen ihmissuhteen päättymisestä. Koetuista avioeroista (9) oli aiheutunut välittömiä vaikutuksia hakijoiden taloudelliseen tilanteeseen. Hakijoiden kokemat menetykset eli avioero, lapsen huostaanotto (1) ja oman vanhemman kuolema (1) olivat olleet heille henkisesti vaikeita ja osaltaan vaikuttamassa elämänhallinnan menettämiseen ja taloudelliseen ahdinkoon ajautumiseen. Velalliset, jotka mainitsivat hakemuksessaan menetyksen, kokivat sen selkeästi yhtenä ja ratkaisevana seikkana, josta laskusuhdanne omassa taloudellisessa tilanteessa alkoi. Voisi myös ajatella, että tällainen tietty tapahtuma on todennäköisesti ollut yllätys ja siihen varautuminen ennakolta on ollut vaikeata tai mahdotonta.

Sosiaalisten syiden ryhmään on sijoitettu myös hakijoiden kokemat yksittäiset tapahtumat, jotka ovat olleet syy velkajärjestelyyn hakeutumiselle. Aineistossa syy on nimetty ulkoisiksi tekijöiksi (2 seikkaa). Tekijät ovat ulkoisia, koska ne

eivät suoranaisesti johdu velallisesta itsestään. Heidän tekojensa vaikutukset tai tekemättä jättämiset ovat kuitenkin välillisesti vaikuttaneet asian lopputulokseen niin, että hakijoiden taloudellinen tilanne on romahtanut täydellisesti. Toisessa tapauksessa hakijan lähipiiriin kuuluva henkilö harjoitti yritystoimintaansa hakijan nimissä ja suostumuksella. Hakija ei kuitenkaan tiennyt asioiden todellista tilaa ja menetti kaiken omaisuutensa. Hakijan mukaan teko oli tahallinen ja harkittu. Toisessa tapauksessa velallinen menetti kotinsa ja kaiken omaisuutensa tulipalossa, koska hakijalla ei ollut voimassa olevaa vakuutusta.

Seuraava kuva 10 kuvaa sosiaalisia syitä hakea velkajärjestelyä ja kertoo, että noin kaksi kolmasosaa nimetyistä seikoista liittyy selkeästi hakijan omaan toimintaan. Hakijan nykyiseen taloudelliseen tilanteeseen on vaikuttanut selkeästi jokin velallisen aiemmin tekemä päätös, sarja tekoja tai tekemättömiä asioita. Yhteen kolmasosaan seikkojen synnystä on vaikuttanut merkittävästi myös joku toinen henkilö. Näissäkään tapauksissa hakijan oman toiminnan vaikutusta asiaan ei toki voida sulkea pois, mutta hänen mahdollisuutensa päätyä asiassa päinvastaiseen ratkaisuun ovat yksin olleet rajallisia tai jopa mahdottomia.

Kuva 10. Mikkelin kanslian velkajärjestelyhakemuksista ilmenevät velallisten sosiaaliset syyt hakea velkajärjestelyä vuonna 2011.

4.7.3 Työelämään liittyvät syyt

Kuten kuva 11 osoittaa, hakijoiden työelämään liittyviä syitä hakeutua velkajärjestelyn piiriin on karkeasti jaoteltuna vain kaksi. Ne ovat yritystoiminnasta aiheutunut velka (18 seikkaa eli 41 prosenttia) ja työttömyys laajasti ajateltuna (26 seikkaa eli 59 prosenttia).

Tarkasteltaessa tarkemmin työelämästä johtuvia syitä hakeutua velkajärjestelyyn, voidaan huomata työttömyyden olleen suurin seikkakokonaisuus (16) kaikista työelämän syistä. Työttömyys mainitaan seikaksi 15 kertaa ja irtisanominen kerran. Seitsemällä hakijalla taloudellinen ahdinko johtuu osa-aikaisuudesta työmarkkinoilla. Työsuhteet ovat olleet joko osa-aikaisia (2) tai

kestoltaan epävarmoja määräaikaisuuksia (4). Epävarmuutta ovat lisänneet myös lomautukset (1). Kolmantena työelämään liittyvänä syynä mainitaan työkyvyttömyys (4). Kaksi hakijoista ilmoitti olevansa työkyvyttömyyseläkkeellä. Muut seikat olivat vajaakuntoinen työntekijä (1) ja kykenemättömyys työhön (1). Kaikki edellä mainitut seikat muodostivat yhteensä kolme viidesosaa työelämään liittyvistä syistä.

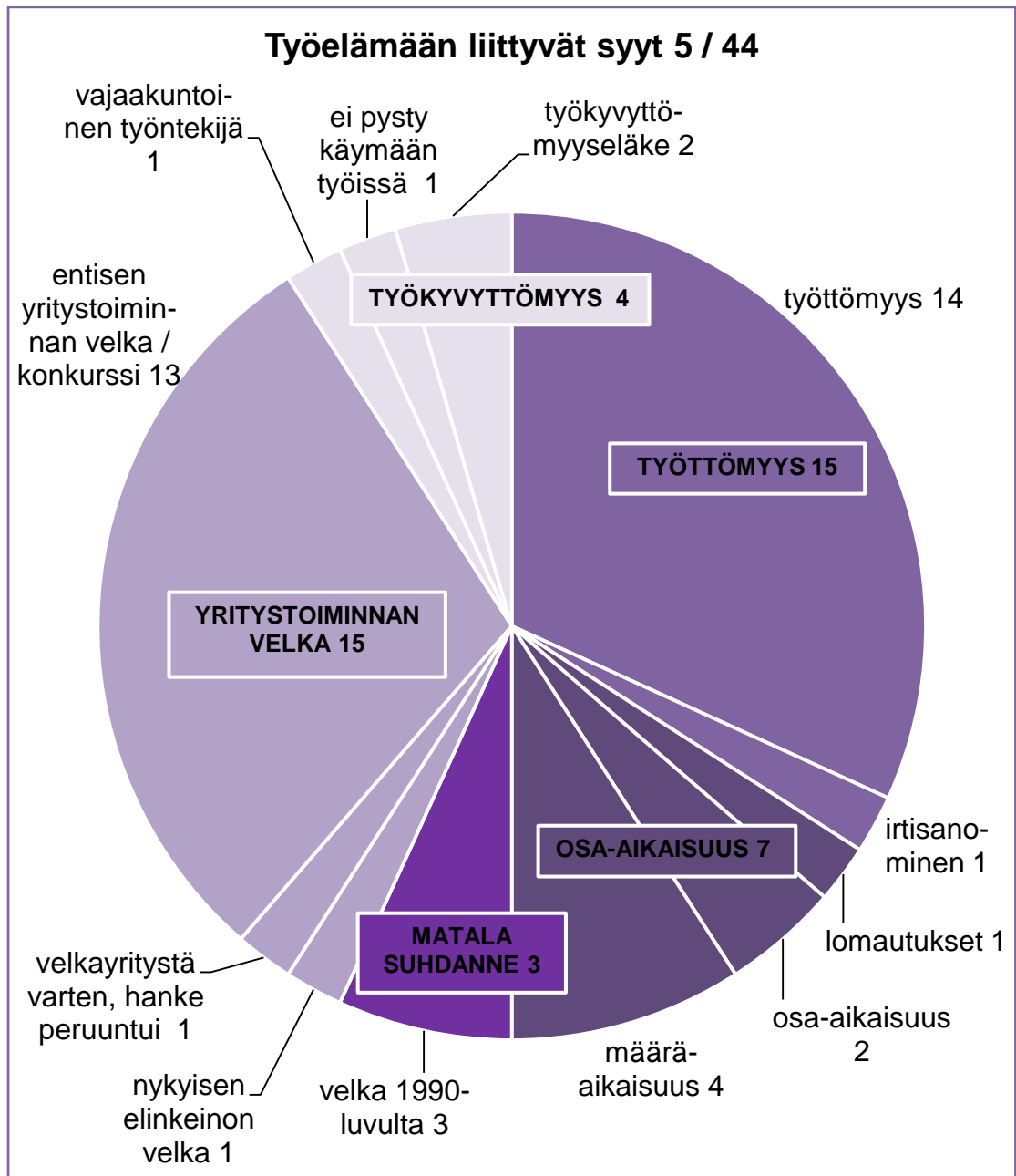
Työelämän syiden viimeiset kaksi viidesosaa koostuu erilaisista velkaantumisista yritystoiminnan vuoksi (18). Syistä merkittävämpi on yritystoiminnan velka (15). Syyhyn kuuluvat entisen yritystoiminnan tai konkurssiin päättyneen yritystoiminnan velka (13), peruuntuneesta yrityshankkeesta peräisin oleva velka (1) ja velka, joka on syntynyt nykyisen yritystoiminnan aikana (1). Viimeisimpänä työelämään liittyvänä syynä on velka taloudellisen laskusuhdanteen ajalta eli 1990-luvulta. Velka on erotettu muista yritystoiminnan veloista omaksi syykseen sen erilaisen luonteen takia. Hakijoista kolme mainitsi seikan velkajärjestelyhakemuksessaan. Velan tarkemmasta laadusta ei hakemuksissa ollut mainintoja.

Kaikki hakijat, jotka ilmoittivat syyksi velkajärjestelyyn hakeutumisellensa työelämään liittyvän syyn, ovat tavallaan samassa tilanteessa. Kaikkien kohdalla ongelma on aiheutunut työn puutteesta. Seuraavasta, työelämään liittyviä syitä esittävästä, kuvasta 11 voidaan todeta, että hakijajoukon voi tässä suhteessa jakaa karkeasti kolmeen yhtä suureen osaan.

Ensimmäisen kolmanneksen hakijoista muodostavat työkyvyttömät ja osa-aikaiset työntekijät. Heidän tilanteensa on kaikkein stabiilein. Työkyvyttömät hakijat (9 %) ovat jatkossakin mitä todennäköisimmin ilman työtä, koska he eivät pysty työhön tai voivat tehdä sitä vain hyvin rajoitetusti. Osa-aikaiset työntekijät (16 %) ovat joukon hyväosaisimpia. Heillä on työtä, mutta ongelmia ovat aiheuttanut työsuhteiden epävarmuus, kuten lomautukset ja määräaikaisuus sekä osa-aikaiset työsuhteet. Toisin sanoen työtä ei ole tarpeeksi, jotta sillä voisi saavuttaa riittävän toimeentulon. Toisaalta työstä hankittu kokemus voi avata heille jatkossa mahdollisuuksia uusiin työsuhteisiin.

Yhden kolmasosan joukosta muodostavat ne, joilla työtä ei ole ollenkaan (34 %). Heidän taloudellinen tilanteensa ei juuri voi parantua ilman työtä ja toimeentuloa. Viimeisen kolmanneksen eli yritystoiminnalla velkaantuneiden (37 %) tilanteet vaihtelevat. Osa hakijoista kirjoittaa hakemuksessaan olevansa

mukana työelämässä, mutta toiset toteavat olevansa työttöminä työnhakijoina. Toisten mielestä työnteko ei ole taloudellisesti kannattavaa ja osa ei ole onnistunut löytämään töitä. Jotkut hakijoista suunnittelevat tulevaisuuttaan ja haaveilevat mahdollisuudesta perustaa uusi yritys tulevaisuudessa. Osalle toivo paremmasta tulevaisuudesta on lähes menetetty.

Kuva 11. Mikkelin kanslian velkajärjestelyhakemuksista ilmenneet velallisten työelämään liittyvät syyt velkajärjestelyn hakemiselle vuonna 2011.

4.7.4 Taloudelliset syyt

Velkajärjestelyä hakeneiden ilmoittamista sekoista kaikista suurimman joukon (47 seikkaa) muodostavat taloudellisiin asioihin liittyvät seikat. Seikoista rakentuu 6 erilaista syytä velkajärjestelyyn hakeutumiselle. Seikoille tunnusomaista on, etteivät ne muodosta yhtenäisiä kokonaisuuksia. Osa niistä saattaa kuulostaa saman sisältöisiltä, mutta tarkempi tarkastelu osoittaa, että niistä löytyy nyanssieroja. Lähes kolmasosa kaikista seikoista mainitaan hakemuksissa vain kerran. Yksittäisiä seikkoja on peräti 15 kappaletta. Kuusi seikkaa mainitaan hakemuksissa kahdesti ja kolme seikkaa kolmesti. Yleisimmiksi seikoiksi muodostuvat ”pienipalkkaisuus” ja ”pikavipit”, jotka molemmat mainitaan hakemuksissa viisi kertaa.

Suurimman syyryhmän muodostavat erilaiset kulutusluotot (19 seikkaa).

Ryhmä koostuu noin puoliksi erilaisista luottolajeista ja niiden hankintaan vaikuttaneista tekijöistä tai hankinnasta aiheutuneista ongelmista. Ryhmässä mainitut seikat olivat erilaisten luottolajien kohdalla (yleisimmästä alkaen): pikavipit, luottokortit, kulutusluotot, postimyynti ja osa-maksukauppa. Hankintaan puolestaan vaikuttivat kulutusluottojen helppo saatavuus ja kulutusjuhla. Velkojen realisoituminen puolestaan havahdutti velalliset huomaamaan, että he velkaantuivat pitkässä juoksussa, velat kasvoivat korkoa eivätkä lyhentyneet, puolison kuollessa velat jäivät yksin maksettavaksi ja velat oli suhteutettu entiseen elämäntilanteeseen.

Vakuusvelat eivät muodostaneet velallisten taloudellisten ongelmien ydintä.

Takausvelkaa oli kolmella ja asuntolainaa kahdella velkajärjestelyä hakevalla.

Toiseksi suurimman taloudellisten syyn muodostivat velallisten erilaiset menot (9 seikkaa). Ne johtuivat kahdelta kolmasosaltaan jostain velallisen spesifisestä menosta. Niitä olivat rikosoikeudellinen korvausvastuu, kalliit lääke- tai lääkärikulut sekä toisella paikkakunnalla työssä käynnin aiheuttamat menot.

Viimeinen kolmannes seikoista koostui menoihin liittyvistä yleisistä syistä. Velallinen oli kuluttanut ilman säännöllisiä tuloja, hänellä oli ollut enemmän menoja kuin tuloja, tai hänen menonsa olivat vain kasvaneet.

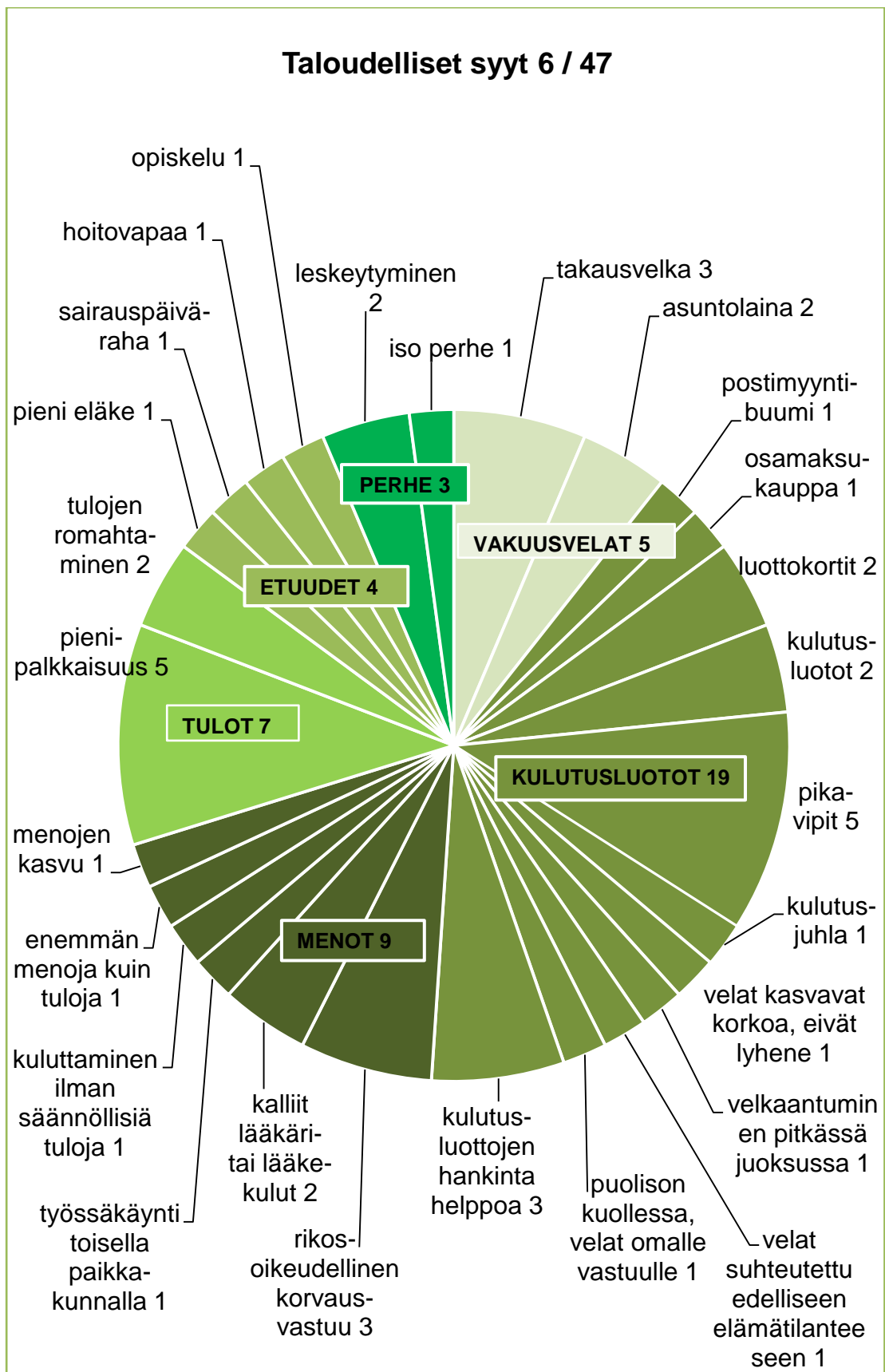
Erilliseksi syykseen menojen ryhmästä on aiheistosta erotettu hakijaan perheeseen liittyvät tekijät (3). Kolmessa hakemuksessa velallinen kertoo, että hänen henkilökohtainen taloutensa on ajautunut ahdinkoon menojen kasvun

myötä, koska hänellä on suuri perhe (1) tai hän on jäänyt leskeksi (2) ja on joutunut yksin huolehtimaan kaikista menoista. Tällä erottelulla on haluttu korostaa, että hakija on painottanut hakemuksessaan olleensa velvollinen huolehtimaan myös muista eikä menojen kasvu ole kohdistunut ainoastaan hakijaan itseensä tai elämäntilanteessa tapahtunut muutos on aiheuttanut velalliseen menojen kasvua.

Syissä ”menot” voidaan tulkita helpommin, että menojen kasvu on johtunut hakijasta itsestään tai että kulut ovat kohdistuneet häneen itseensä. Tässäkin joukossa on perheellisiä hakijoita, joiden menot ovat todellisuudessa kohdistuneet myös perheen muihin jäseniin. Tämä seikka ei kuitenkaan korostu velallisten hakemuksissa.

Viimeisen syyn taloudellisten syiden ryhmässä muodostavat tulot ja siitä erotettu syy etuudet. Peruslähtökohta molemmissa syissä on sama. Tuloja ja etuuksia on käytettävissä liian vähän, tai ainakin niiden määrät ovat liian pieniä olemassa oleviin menoihin verrattuna. Tuloihin liittyviä seikkoja ovat pienipalkkaisuus (5) ja tulojen romahtaminen (2). Etuuksien ryhmässä taloudelliseen alamäkeen ajautumiseen johtaneina seikkoina mainitaan pieni eläke, sairauspäiväraha, hoitovapaa ja opiskelu.

Oheisesta taloudellisen syiden kuvasta 12 voivaan helposti todeta, että noin puolet taloudellisista syistä (25 seikkaa) liittyy suoraan velkoihin ja niiden seurauksiin. Yksi neljäsosa (12 seikkaa) on sidoksissa velallisen menoihin ja siihen, että kuluja on liian paljon. Jäljelle jäävä neljännes (11 seikkaa) puolestaan liittyy hakijan tuloihin ja kuvaa ansioiden ja etuuksien pienuutta.

Kuva 12. Mikkelin kanslian velkajärjestelyhakemuksista ilmenevät velallisten taloudelliset syyt hakea velkajärjestelyä vuonna 2011.

5 YHTEENVETO EMPIIRISEN TUTKIMUKSEN TULOKSISTA

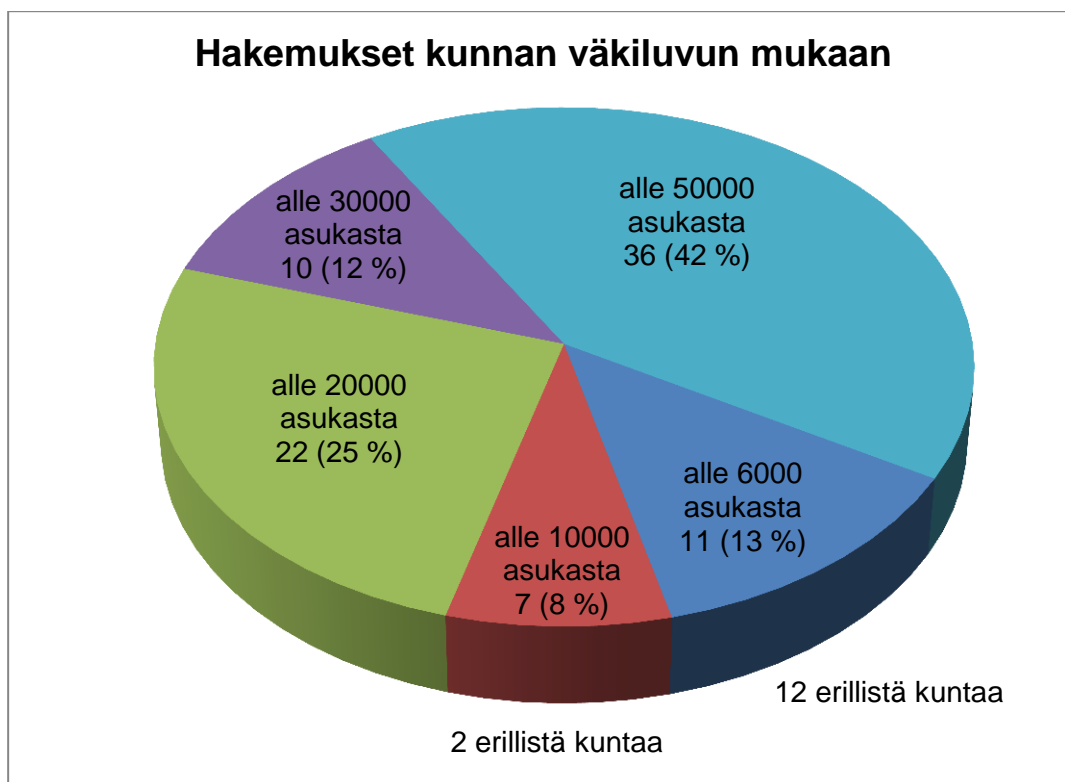
Tässä opinnäytetyöraportin luvussa esitetään tiivistetysti empiirisellä dokumenttianalyysillä saavutetut tulokset. Ensimmäisessä kappaleessa kuvaillaan velkajärjestelyprosessin eteneminen ja tyypillisen hakijan ominaispiirteet asianhallintajärjestelmän mukaan. Toisessa kappaleessa tehdään yhteenveto hakemusasiakirjojen perusteella muodostuvasta hakijan muotokuvasta.

5.1 Diaaritietojen mukaan

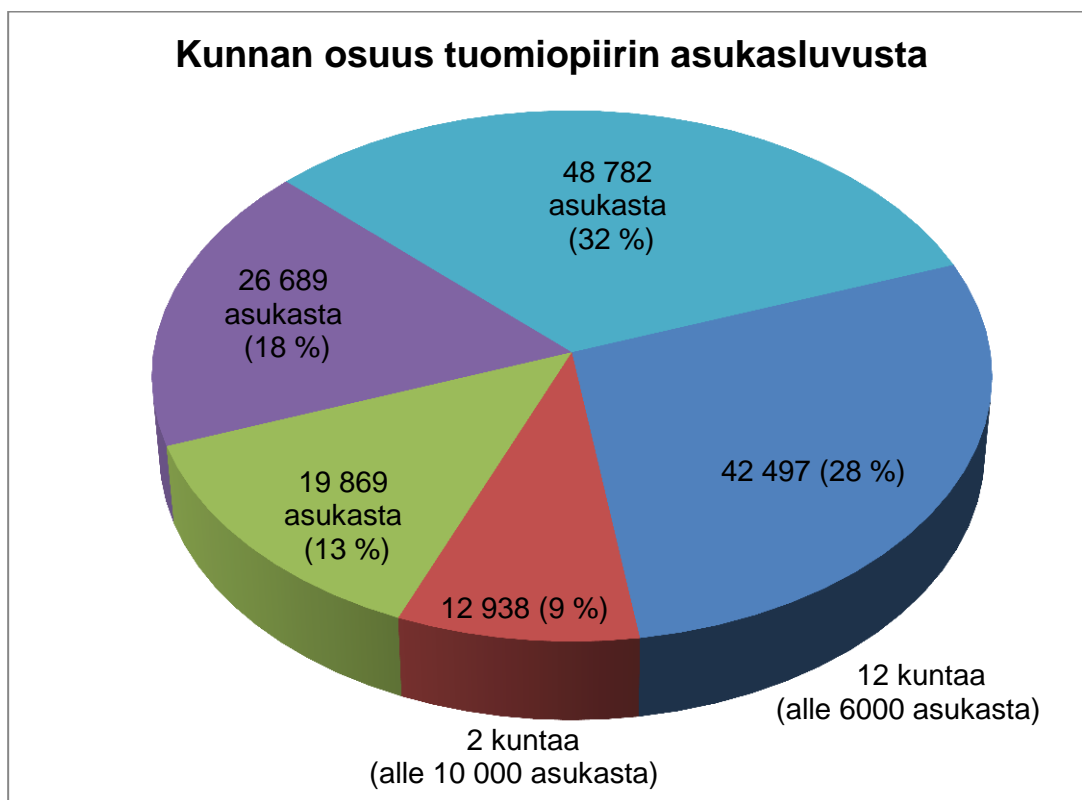
Käräjäoikeuden asianhallintajärjestelmän perusteella hakemuksen käsittelystä voidaan muodostaa seuraava fiktiivinen keskiarvoihin perustuva prosessinkuvaus. Hakijan velkajärjestelyhakemus käsiteltiin käräjäoikeudessa reilussa 3 kuukaudessa. Asian käsittelijänä toimi käräjätuomari. Velkajärjestelyhakemuksen oli laatinut velallisen puolesta Mikkelin kaupungin talous- ja velkaneuvoja. Tuomioistuin määräsi velkajärjestelyn selvittäjäksi mikkeliäisen asianajajan. Tuomioistuin vahvisti velallisen maksuohjelman kestoksi 3 vuotta 4 kuukautta. Asianosaiset eivät ilmoittaneet tyytymättömyyttä annettuun päätökseen ja ratkaisusta tuli lainvoimainen.

Diaaritietojen perusteella luodun kuvitteellisen hakijaprofiilin mukaan tuomiopin alueen tyypillinen velkajärjestelyhakemuksen jättänyt asiakas oli noin 45-vuotias mies, joka asui kaupunkialueella todennäköisimmin Mikkeliissä.

Kuvien 13 ja 14 avulla on havainnollistettu diaaritietojen perusteella saavutettua tutkimustulosta, jonka mukaan Etelä-Savon tuomiopiirin alueella velkajärjestelyyn hakeutuminen oli harvinaisinta erittäin pienten kuntien asukkaiden keskuudessa. Vastaavasti yleisintä hakemuksen jättäminen oli kaupungissa, jonka väkiluku oli yli 10 000 mutta alle 20 000 asukasta eli Pieksämäellä. Toiseksi yleisintä hakeminen oli tuomiopiirin suurimmassa kaupungissa Mikkeliissä. Näissä kahdessa kaupungissa jätettyjen hakemusten prosentuaalinen määrä ylitti niiden tuomiopiirin kunnista. Muissa ryhmissä hakemusten suhteellinen määrä jäi prosentuaalisesti pienemmäksi kuin kokoluokan kuntien suhteellinen väkiluku koko tuomiopiirin väkiluvusta.

Kuva 13. Etelä-Savon käräjäoikeuden velkajärjestelyhakemukset hakijoitten kotikuntien väkilukujen mukanaan 2011.

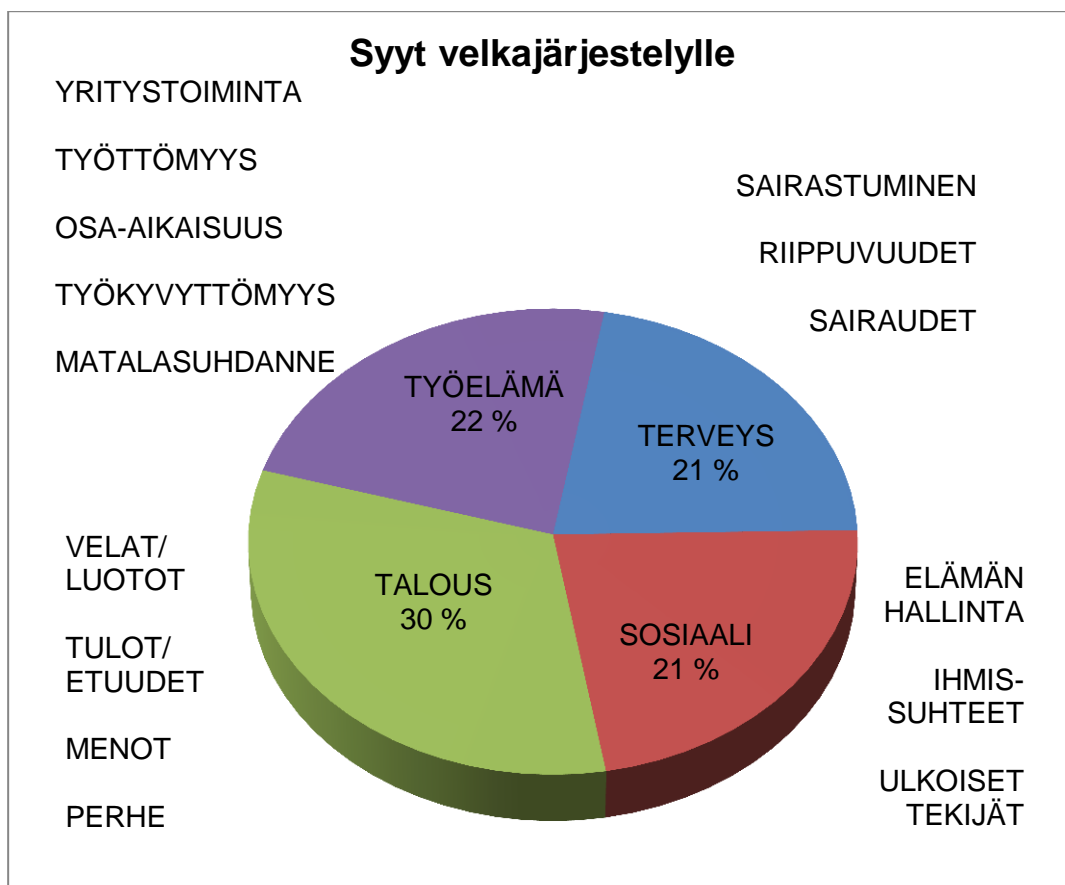

Kuva 14. Velkajärjestelyhakijoitten kotikuntien osuudet Etelä-Savon käräjäoikeuden tuomiopiirin asukasluvusta.

5.2 Asiakirjojen mukaan

Etelä-Savon käräjäoikeuden Mikkelin kansliaan vuonna 2011 jätettyjen 86 velkajärjestelyhakemuksen perusteella velkajärjestelyn hakijasta voidaan muodostaa seuraava kuvitteellinen profiili. Velkajärjestelyn hakija asuu yksin vuokra-asunnossa. Hän on 50 prosentin todennäköisyydellä joko eläkeläinen tai työtön. Hänellä on tekniseen, teolliseen tai rakennusalaan liittyvä ammatillinen koulutus. Hakijalla on 15–35 erillistä velkaa, ja hänen velkojensa kokonaissumma on todennäköisesti alle 50 000 euroa. Velallisen kuukausittainen maksuvara on keskimäärin 50,65 euroa.

Kuten seuraavasta kuvasta 15 voi todeta, kaikkien neljän syyryhmän sisältämien seikkojen esiintyvyys tutkimusaineistossa oli varsin tasaista. Terveydellinen (32 seikkaa), sosiaalinen (33 seikkaa) ja työelämään liittyvä syy (34 seikkaa) mainittiin velallisten hakemuksissa syynä velkajärjestelyyn hakeutumiselle lähes yhtä monta kertaa. Näiden ryhmien prosentuaaliset osuudet kaikkien ilmoitettujen seikkojen määrästä (156) olivat joko 21 tai 22 prosenttia. Eniten seikkoja velkajärjestelyyn hakeutumiselle löytyi taloudellisten syiden ryhmästä. Hakijan talouteen liittyvä syy esiintyi velkajärjestelyhakemuksissa kaikkiaan 47 kertaa. Määrä vastasi 30:a prosenttia kaikista ilmoitetuista seikoista.

Kuva 15. Etelä-Savon käräjäoikeuden Mikkelin kanslian velkajärjestelyhakemuksista ilmenevät syykategoriat vuonna 2011.

6 TUTKIMUSTULOKSIA YKSITYISHENKILÖN VELKAJÄRJESTELYSTÄ

Opinnäytetyön teoriatausta muodostuu yksityishenkilön velkajärjestelystä laadituista ja muista aiheita käsittelevistä tutkimuksista, tutkielmista ja opinnäytetöistä. Mukaan on valittu myös muutamia lyhyempiä kirjoituksia ja artikkeleja.

Yleisesti voidaan todeta, että yksityishenkilön velkajärjestelylain voimaantulon jälkeen aihealuetta on tutkittu pääasiallisesti kvantitatiivisilla tutkimuksilla, joilla on haluttu selvittää lainmuutoksen aikaansaamia numeerisia vaikutuksia. Myöhemmin tutkimusaiheiksi ovat valikoituneet kvalitatiivisemmat tutkimuskysymykset. Tutkijat ovat alkaneet pohtia myös lain toimivuutta ja sen kehitystarpeita.

Pääosa velkajärjestelytutkimuksista on tehty oikeusministeriön hallinnoimassa oikeuspoliittisessa tutkimuslaitoksessa (OPTL). Laitos siirtyi vuonna 2015 Helsingin yliopiston alaisuuteen, ja sen nimi muuttui Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutiksi (Kriminologian ja oikeuspolitiikan tutkimuslaitos).

Opinnäytetyön seuraavissa kappaleissa esitellään velkajärjestelyn aihealueelta aikaisemmin julkaistuja tutkimustuloksia, joita verrataan tässä opinnäytetyössä saavutettuihin tuloksiin. Raportissa pyritään myös löytämään selityksiä työssä tehdyille havainnoille. Teksti etenee aihealueittain lukuja kuvaavien alaotsikoiden mukaisesti. Aikaisempien tutkimusten nimet ja julkaisuvuodet on mainittu muiden tutkijoiden tutkimustuloksista kertovien kappaleiden ohjaavissa otsikoissa. Aihealueisiin liittyvät pohdinta- ja analysointiosuudet esitetään kunkin luvun lopussa kohdassa vertailu.

6.1 Velkajärjestelyn hakijat ja heidän velkansa

Puoli vuotta velkajärjestelyjä 1993

Eräs oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimus kartoitti velallisen muotokuva puoli vuotta velkajärjestelylain voimaantulon jälkeen. Tutkimusmateriaalina olivat siihen mennessä vahvistetut maksuohjelmat ja niihin liittyvät velkajärjestelyhakemukset. Tapausten perustella hakijoista valtaosa oli miehiä (62 %). Hakijoiden keski-ikä oli 46 vuotta. Yleisimmät syyt velkajärjestelyn hakemiselle olivat työttömyys (41 %), takausvastuu (23 %), sairaus tai työkyvyttömyys (14 %) sekä päättynyt yritystoiminta (14 %). Kolme neljäsosaa haki velkajärjestelyä yksin, loput puolison tai useamman velallisen kanssa. Velallisista 63 % oli avioliitossa. Hakijoista 55 % ei ollut kotona asuvia alaikäisiä lapsia, loppuilla oli lapsia yksi (30 %) tai enemmän (15 %). Maksuohjelman alkaessa kolme neljäsosaa velallisista asui vuokralla. Yksittäisellä velallisella oli keskimäärin velkaa 543 700 markkaa (muutettuna nykyarvoksi 128 259 euroa) ja 4–5 erillistä velkaa. Yleisimmin velat olivat tavallisia velkoja (95 %). Vakuusvelkoja oli 44 %:lla velallisista. (Tala, Mutttilainen & Vasara 1994, 9, 14, 17, 41; Tilastokeskus 2015)

Velkajärjestelyn jälkeen 2003

Velallisella velan määrä on keskimäärin 120 000 euroa (Mutttilainen ja Valkama 2003, 65).

Velkajärjestelyt tuomioistuimissa – velalliset ja maksuohjelmat 2005

Vesa Mutttilaisen tutkimuksessa ”Velalliset ja maksuohjelmat” vuonna 2005 tutkittiin myönnettyjen velkajärjestelyjen hakemuksia ja maksuohjelmia koko

Suomessa. Tutkimuksessa todettiin velallisten olevan hiukan useimmin miehiä kuin naisia. Hakijoiden ikäjakaumansa oli 19–91-vuotta. Työikäisiä (35–64 vuotta) heistä oli 85 %. Velallisista puolet asui yksin. Parisuhteessa ilman lapsia eli viidesosa hakijoista (20 %), samoin kahden vanhemman lapsiperheissä. Yksinhuoltajia hakijoista oli 10 %. Velallisista 40 prosenttia asui yli 30 000 asukkaan kaupungissa ja 30 prosenttia alle 30 000 asukkaan maaseutukunnissa tai kaupungeissa. Pääkaupunkiseutulaisia oli 10 % hakijoista. (Mutttilainen 2007, 2.)

Velalliset olivat hakeutuneet velkajärjestelyyn joko oman yritystoimintansa (30 %), työttömyyden (20 %), sairauden (20 %) tai takausvelan (10 %) takia. Keskimäärin velallisella oli 12 erillistä velkaa. Neljänneksellä heistä oli yli 20 velkaa. Suurin yksittäinen velkojen määrä oli 81 velkaa. Puolella velallisista maksuvara oli negatiivinen. Maksuvarat jakautuivat välille –1 700 euroa ja +1 100 euroa. Kaikkien maksuvarojen mediaaniarvo oli yksi euro. Velkajärjestelyn saaneilla hakijoilla oli vähän varallisuutta. Omistusasunto tai muu kiinteistö oli kuudella prosentilla velallisista. (Mutttilainen 2007, 6–13.)

Velkajärjestely Päijät-Hämeessä 2009

Lahden kaupungin talous- ja velkaneuvonnassa suoritettun tutkimuksen mukaan Päijät-Hämeen käräjäoikeudelta haki Lahden talous- ja velkaneuvonnan avustamana velkajärjestelyä vuonna 2009 yhteensä 68 henkilöä. Tyypillinen hakija oli 48-vuotias yksinäinen eläkkeellä oleva mies. Koulutuksena hänellä oli peruskoulu ja mahdollisesti ammattikoulu. Hän asui vuokralla Lahdessa. Hänen tulonsa olivat keskimäärin 1 100 euroa ja maksuvara 170 euroa kuukaudessa. Velkoja hänellä oli yhteensä 21 kappaletta ja velkaa noin 68 000 €. Velkaantuminen johtui pääosin työttömyydestä. Maksuohjelman aikana veloista tuli maksetuksi 16 prosenttia. (Ketola ja Laurell 2010, 23.)

Vertailu

Oman tutkimukseni tuloksiin verrattuna velkajärjestelyn hakijat olivat aikaisemmin hieman useammin miespuolisia. Hakijoiden keski-ikä on laskenut vuodesta 1993 nykypäivään yhdellä vuodella. Aikaisemmin hakijat edustivat tasaisemmin samaa ikäluokkaa, mutta nyt mukana on enemmän sekä nuoria että eläkeikäisiä. Syyt velkajärjestelyyn hakeutumiseen ovat edelleenkin noin puolella hakijoista työttömyyteen tai työkyvyttömyyteen liittyviä. Aiemmissa tu-

loksissa korostuvat takausvelkaisten määrä ja entisten yrittäjien osuus, joita ei nykyisissä hakijoissa juuri ole. Syynä tähän on se, että 1990-luvun laman seuraukset eivät enää näy velkajärjestelyä hakevien elämäntilanteissa. Omissa tutkimustuloksissani velkaantumiselle ei voi enää nähdä yhtä selkeää syytä. Velkaantumiselle on monia eri syitä, jotka kaikki vaikuttavat toisiinsa. Myös erilaiset sosiaaliset syyt korostuvat. Samankaltaista kehitystä on nähtävissä myös tutkimuksessa vuodelta 2009.

Aiemmin velkajärjestelyn yhteishakemukset olivat yleisempiä kuin nykyään. Vuoden 1993 tutkimuksen mukaan 25 % velallisista haki tuolloin velkajärjestelyä puolisonsa tai kanssavelallisensa kanssa. Omassa tutkimuksessani vain 10 hakemuksista tuli samoista kotitalouksista (11,6 % hakijoista).

Lapsia velkajärjestelyn hakijoista on nykyään vain noin joka neljännellä. Alussa alaikäisiä huollettavia oli lähes joka toisella hakijalla (1993) ja vielä vuonna 2005 miltei joka kolmannella velallisella. Lasten määrä perheissä, jotka ovat velkajärjestelyn piirissä, on kuitenkin kasvanut. Aikaisemmin (1993) velkajärjestelyä hakeneella elatusvelvollisella hakijalla oli 67 %:n todennäköisyydellä vain yksi lapsi. Nykyään lapsia on yksinhuoltajahakijalla 55 %:n todennäköisyydellä kaksi tai enemmän. Kahden aikuisen talouksista yksi lapsi on vain yhdessä perheessä, kolmasosalla lapsia on kaksi tai kolme ja muilla vielä enemmän. Elatusvelvollisten taloudelliset ongelmat eivät voineet aikaisemmin johtua suoraan heidän perheidensä koosta. Sen sijaan nykyisin elatusvelvollisten taloudellisten ongelmien taustalla on mitä todennäköisimmin myös suuri perhe.

Aikaisemmin neljäsosa velallisista asui maksuohjelman alkaessa omistusasunnossa. Vuoden 2005 tutkimuksessa omistusasunnon tai muun kiinteistön omisti enää 6 prosenttia hakijoista. Tutkimukseni aineiston mukaan nykyisin lähes poikkeuksetta kaikki velkajärjestelyn hakijat asuvat vuokralla. Tämän takia pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman tavoite kehittää velkajärjestelylakia parantaen velallisten mahdollisuutta säilyttää omistusasunto yksityishenkilön velkajärjestelyssä oli merkityksetön, koska siitä saatavat edut eivät käytännöllisesti katsoen koskisi ketään nykyisistä hakijoista.

Oman tutkimukseni mukaan velkajärjestelyn hakijat asuvat todennäköisemmin kaupungeissa kuin maaseudulla. Alle 10 000 asukkaan kunnissa asuu yhteensä 39 % tuomiopiirin asukkaista. He tekivät kuitenkin vain 21 % kaikista

velkajärjestelyhakemuksista. Suhteellisesti eniten hakemuksia (38 %) tuli henkilöiltä, jotka asuvat 10 000–30 000 asukkaan kaupungeissa. Näissä kaupungeissa asuu kuitenkin vähiten, vain 30 %, kaikista tuomiopiirin asukkaista. Kappalemääräisesti eniten hakemuksista (42 %) tuli alle 50 000 asukkaan kaupungista. Heidän osuutensa kaikista asukkaista oli tuolloin 32 %. Vuoden 2005 tutkimuksen mukaan 50 % hakijoista asui pääkaupunkiseudulla tai yli 30 000 asukkaan kaupungeissa. Tämän tarkempi vertailu ei tutkimusten erilaisuuden takia valitettavasti onnistu. Omassa tutkimuksessani korostuu Piekämäen kaupungin asukkaiden suuri osuus kaikkien hakijoiden joukossa. Eriytyisen mielenkiintoista olisikin selvittää, miksi vuonna 2011 joka 903:s Piekämäkeläinen haki velkajärjestelyä? Mikkeliläisistä hakemuksen jätti joka 1 355:s kaupunkilainen, kun taas koko tuomiopiirin vastaava luku oli tuolloin 1 753.

Velkajärjestelyn alkuaikoina velallisilla oli velkaa keskimäärin 128 000 euroa. Päijäthämäläisen tutkimuksen mukaan hakijalla oli velkaa 68 000 euroa. Oman tutkimusaineistoni mukaan velallisten keskimääräinen velkamäärä oli noin 80 000 euroa. Nykyisten velkajärjestelyhakijoiden velkasumma vaihteli kuitenkin suuresti muutamista tuhansista euroista aina 840 000 euroon saakka.

Numeraalisesti velan määrä on siis laskenut, mutta yleisen hintatason nousun ja elinkustannusindeksin kasvun myötä velallisen mahdollisuudet velan hoitamiseen eivät välttämättä ole parantuneet. Elinkustannusindeksin vuotuinen keskiarvo (1951=100) on noussut vuoden 1993 tasolta 1357,5 vuoden 2011 lukuun 1805,5 ja edelleen vuoden 2015 arvoon 1905,8 (Tilastokeskus 2016).

Kotitalouksien velkaantumisasteesta kertovat tilastot osoittavat velkaantumisen kiihtyneen. Kotitalouksien velkaantumisaste kertoo, kuinka paljon kotitaloudella on velkaa käytettävissä oleviin tuloihin nähden. Vuonna 1993 kotitalouksien velkaantumisprosentti oli 74. Vastaavat luvut vuosina 2011 ja 2015 olivat 115 ja 124. (Tilastokeskus 2016.)

Yleistä velkaantumiskehitystä kuvaa myös velallisten velkojen kappalemääräinen kehitys. Velkajärjestelyn alkuvaiheessa velallisella oli yksittäisiä velkoja vain muutamia. Vuonna 2005 niitä oli keskimäärin 12 kappaletta. Enimmillään niitä oli 81 kappaletta. Päijäthämäläisessä tutkimuksessa (2009) velkoja oli jo keskimäärin 21 kappaletta. Nykyisin velallisten velkamäärät vaihtelevat kah-

desta yksittäisestä velasta 97 yksittäiseen velkaan saakka. Keskimäärin puolella velallisista on 15–35 yksittäistä velkaa. Tämä on mielestäni suoraa seurausta nykyisin vallalla olevasta yleisestä kulutuskulttuurista ja siitä, että lainan saanti on helppoa ja vaivatonta.

6.2 Maksuohjelmilla saadut kertymät ja velkojat velkajärjestelyssä

Velkajärjestelyt tuomioistuimissa 1994

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen 1994 tekemän tutkimuksen mukaan velkajärjestelyssä velallisen tuloista ja varoista saadun kokonaiskertymän mediaani oli 14 prosenttia. Kokonaiskertymän keskiarvo oli 20 %, joten velkojat menettävät velkajärjestelyssä saatavistaan 80 prosenttia. (Tala, Muttilainen & Vasara 1994, 51.)

Velkajärjestely Päijät-Hämeessä 2009

Keskimääräinen Lahtelainen sai vuonna 2009 maksuohjelmallaan suoritettua 16 prosenttia veloistaan (Ketola & Laurell 2010).

Velkajärjestelyt tuomioistuimissa – velalliset ja maksuohjelmat 2005

Muttilaisen tutkimuksesta vuodelta 2005 käy ilmi, että velkojen maksuvara oli negatiivinen puolella hakijoista. Suurin maksuvara oli tuolloin 1 100 euroa. Kaikkien maksuvarojen mediaaniarvo oli yksi euro. Tulosten mukaan velkajärjestelyn saaneilla henkilöillä oli vain vähän varallisuutta. (Muttilainen 2007.)

Vertailu

Toisten tutkijoiden tutkimustulosten mukaan velallinen pystyi 1990-luvulla maksamaan velkajärjestelyssä veloistaan 20 % ja 2000-luvulla 16 %. Suuntaus on siis ollut laskeva. Opinnäytetyöni tuloksien mukaan kolmasosalla velkajärjestelyn hakijoista oli negatiivinen maksuvara. Kolmasosan maksuvara oli alle 171 euroa kuukaudessa. Maksukykyisimmällä kolmanneksella hakijoista maksuvara oli reilusta kahdesta sadasta noin tuhanteen euroon saakka. Näiden lukujen valossa on selvää, ettei valtaosa velallisista pysty lainkaan lyhentämään velkojaan.

Valtaosalle velallisista ei kerry merkittäviä maksusuorituksia velkajärjestelyn maksuohjelman aikana. Tilanne on kuitenkin sama myös ilman velkajärjestelyä, koska velkojat eivät tule saamaan saataviaan velalliselta myöskään ulosottoteitse. Velkojat eivät yleensä vastusta velallisten velkajärjestelyyn pääsyä. Velkajärjestelyn aloittamisen myötä velkojat vapautuvat perinnästä, asioiden hoitaminen yksinkertaistuu ja asian käsittely päättyy maksuohjelman päättyessä.

Käräjäoikeudessa kärjäsihteerinä työskennellessäni (vuosina 2012–2015) olen kohdannut vastustusta velkajärjestelyn myöntämiselle pääasiassa tapauksissa, joissa velkojana on ollut yksityinen lainanantaja. Rahaa lainannut henkilö ei ole tuolloin halunnut, että valallinen pääsee velastaan ”kuin koira veräjältä” ja on vaatinut, että velkajärjestelyä ei myönnetä.

Velkajärjestely ja velkojat 1997

Tutkija Vesa Muttilaisen vuonna 1997 tekemässä velkajärjestelytutkimuksessa kartoitetaan aihetta velkojien näkökulmasta. Tulosten mukaan velkojat pitävät velkajärjestelyä tarpeellisena instituutiona, mutta sen hyödyntäminen koetaan liian helpoksi. Velkojien mielestä velkajärjestelyä pitäisi kohdentaa niin, että siitä hyötyisivät ensisijaisesti työttömiksi joutuneet tai kahden asunnon loukkuun jääneet. Yritystoiminnalla tai takausvelan vuoksi velkaantuneet tulisi rajata yksityishenkilön velkajärjestelyn ulkopuolelle. (Muttilainen 1997, 91.)

Vertailu

Velkojien asenteista vuonna 1997 tehdyn velkajärjestelytutkimuksen tuloksissa heijastuvat hyvin ne seikat, mitä tarkoitusta varten velkajärjestelylaki aikoinaan säädettiin. Velkajärjestelyn piti ensisijaisesti tuoda apu työttömille ja kahden asunnon loukkuun jääneille velallisille. Sen sijaan yritystoiminnalla velkaantumisen ei katsottu kuuluvan yksityishenkilön velkajärjestelyn piiriin.

Aluksi työttömien oli vaikea saada velkajärjestelyä, koska heillä ei ollut tuloja tai heidän tilanteensa katsottiin olevan tilapäinen. Nykyään työttömyyden määritelmiä on löysätty siten, että jo lyhyempikin työttömyysaika katsotaan pysyväksi tilanteeksi.

Asuntovelalliset ovat nykyisin lähes poistuneet velkajärjestelyä hakevien joukosta. Entistä harvemmallalla velallisilla on ylipäättään varoja, joita voitaisiin käyt-

tää velkajärjestelyssä velkojen maksuun. Käytännössä velalliset ovat jo myyneet kaiken omaisuutensa velkojensa maksamiseksi ja velkajärjestely on heille viimeinen keino vapautua velkataakasta.

Jo aiemmin mainitun pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman mukaan velkajärjestelylailla tulisi pyrkiä kohentamaan myös yrittäjien asemaa. Vuoden 2015 alusta myös elinkeinonharjoittajat ovat voineet tietyn edellytyksin hakea ja saada yksityishenkilön velkajärjestelyn (Laki yksityishenkilön velkajärjestelyn muuttamiseksi 45 a. §).

6.3 Velkajärjestelylain kustannukset

Velkajärjestelyn julkiset kustannukset 1995

Vesa Muttilainen on tutkinut vuonna 1995 velkajärjestelylain voimaantulon aiheuttamia kustannuksia valtiolle tutkimuksessaan ”Velkajärjestelyn julkiset kustannukset”. Hänen mukaansa velkajärjestelyn tuomioistuimille aiheuttamat kustannukset olivat tuolloin vain hieman yli prosentin oikeusministeriön kokonaisbudjetista. (Muttilainen 1995, 36, 44.)

Muttilainen kirjoittaa, että yhteiskunta maksaa velkajärjestelystä aiheutuneet kustannukset, mutta yksittäisenkin velallisen tilanteen selvittäminen voi olla hyödyksi yhteiskunnalle. Kaikkien velkaongelmien selvittämisestä aiheutuvat kustannukset, mutta myös hyödyt ulottuvat laajalle, ja niillä on kokonaistaloudellisesti mittava painoarvo. Velkaongelmat eivät ole väliaikainen laman aiheuttama ilmiö, vaan pysyvä riskitekijä yhteiskunnassa, jossa kotitalouksien asumisen ja kulutuksen rahoitus nojautuu velkarahoitukselle. (Muttilainen 1995, 44–45, 47.)

Vertailu

Kuten Vesa Muttilainen on todennut jo vuonna 1995, yksityishenkilöiden rahanvaikeudet eivät ole ohimenevä taloudelliseen laskusuhdanteeseen liittyvä ilmiö, vaan pysyvä yhteiskunnallinen ongelma. Toimivaa ja ajanmukaista velkajärjestelylakia tarvitaan siis myös tulevaisuudessa. Velkajärjestelylain voimaantulon jälkeen käräjäoikeuksiin jätettiin useana vuonna yli 7 500 velkajärjestelyhakemusta. Hakemusten määrä kääntyi alkuvaiheen jälkeen laskuun, mutta vuodesta 2008 lähtien hakemusten määrä on jälleen kasvanut tasaisesti.

ti. Vuonna 2015 käräjäoikeuksiin jätettiin yhteensä 4 274 velkajärjestelyhakemusta (2011/3 600 hakemusta) (Tilastokeskus 2016).

Parhailtaan vallitsevan taloudellisen epävarmuuden ja erilaisten yhteiskunnallisten säästötoimien johdosta voitaneen ajatella, että velkajärjestelyhakemusten määrän tulee tulevaisuudessa edelleen lisääntymään. Vaikka rahoituslaitokset ovatkin jo viime vuosina kiristäneet lainanantoon, jää nähtäväksi, miten suureksi ja laajaksi ilmiöksi kotitalouksien maksuvaikeudet muuttuvat tulevaisuudessa.

6.4 Velkajärjestelyn onnistuminen

Miten velallinen suoriutuu velkajärjestelystä 1995

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos tutki vuonna 1995 velallisten selviytymistä maksuohjelmastaan. Haastattelulla pyrittiin selvittämään kokemuksia maksuohjelman suorittamisesta ja välttämättömiin elinkustannuksiin varattujen varojen riittämisestä. Tutkimusajankohtana maksuohjelmaansa oli toteuttanut yli vuoden ajan noin 30 % vastaajista. Kahdella kolmasosalla vastaajista maksuohjelman kesto oli 5 vuotta ja lopuilla tätä pidempi. Vastaajat arvioivat maksuohjelman aikaisen toimeentulonsa olleen tähän mennessä: erittäin hyvä (- %), hyvä (4 %), kohtuullinen (48 %), heikko (39 %) ja erittäin heikko (9 %). Velallisten mukaan maksuohjelman noudattaminen on rankkaa, mutta se takaa heille valoisamman tulevaisuuden ja avun vaikeaan tilanteeseen. (Tala, Laine & Lehtimäki 1995, 1, 11.)

Tutkimus Vantaan velkaneuvonnan asiakkaista 1995

Velkajärjestelyssä olevista henkilöistä 37 prosenttia ajatteli, että arjesta selviytyminen tuntuu vaikealta ja mahdottomalta. Velkajärjestelyasiakkaista lähes puolet (46 %) oli saanut toimeentulotukea velkajärjestelypäätöksensä jälkeen. Yksinhuoltajista toimeentulotukeen oli joutunut turvautumaan lähes kolme neljäsosaa (70 %). (Nykänen 1995.)

Tutkimuksessa havaittiin myös, että velkajärjestelyssä olevien terveydentila oli heikko muuhun väestöön verrattuna. Terveydentilansa heikoksi arvioi 20 prosenttia vastaajista. (Koko väestön vastaava luvun olleessa 7 %.) Itsemurhaa oli ajatellut 22 prosenttia velkajärjestelyssä olevista (väestöstä 3 %). Psy-

kososiaalisten ongelmien takia hoidettavana tutkimusta edeltäneen puolen vuoden aikana oli ollut 16 prosenttia vastaajista (väestöstä 2 %). Uni- tai rauhoittavia lääkkeitä oli viimeisen puolen vuoden aikana käyttänyt 33 prosenttia vastaajista (väestöstä 11 %). (Nykänen 1995.)

Olen, mutta en elä – velkasyrjäytyneen elämää Suomessa 2001

Satu Röntinen käytti tutkielmansa tutkimusaineistona velallisten kirjoituksia tilanteestaan keväällä 2000. Velallisten kokemusten mukaan maksuohjelma oli liian tiukka ja liian pitkä. Tilanne oli mahdoton erityisesti silloin, jos velallinen oli säilyttänyt omistusasuntonsa. Elämisen perustarpeista oli tingittävä. Velalliset epäilivät kykyään selviytyä arjestaan maksuohjelman loppuun saakka. Eri-tyisen tukalassa tilanteessa olivat eläkeläiset, joiden odotettavissa oleva elinikä ei todennäköisesti riittäisi maksuohjelmasta suoriutumiseen. Velkajärjestelyssä ei huomioitu elinkustannusten nousua eikä yllättäviä lisäkuluja. Velallinen ei voinut omistaa mitään. Velkajärjestelyssä oleva ei voinut harjoittaa yritystoimintaa. Velkajärjestely nähtiin leimaavana ja omaa tilannetta hävettiin. (Röntinen 2001.)

Velkajärjestelyn jälkeen 2003

Vesa Muttilaisen ja Elisa Valkaman tutkimuksessa Velkajärjestelyn jälkeen (2003) kuvataan velallisen tilannetta maksuohjelman päättymisen jälkeen. Velallishaastattelujen avulla selvitettiin velkojen koostuvan pääasiassa 1990-luvun alkupuolella syntyneistä yritys- ja takausveloista. Tietoa velkajärjestelystä oli saatu velkaneuvonnasta, ulosotosta tai sosiaalitoimistosta. Kokemukset velkajärjestelyn hakemisesta olivat kielteisiä. Velkajärjestelykoneistoa pidettiin kankeana ja hitaana. Menettelyn oikeusvaikutuksista ja menettelyn kulusta ei ollut riittävästi tietoa. (Muttilainen & Valkama 2003, 65.)

Velallisten maksuohjelman aikainen selviytyminen oli ollut niukkaa, mutta he olivat pystyneet lyhentämään velkojaan suhteellisen hyvin. Joka kuudes velallinen oli saanut toimeentulotukea maksuohjelman aikana, ja joka neljäs myönsi tehneensä pimeää työtä. Toimeentulo oli yleensä parempi velallisilla, joilla oli kohtalaisen hyvät tulot ja mahdollisuus lisäansioihin. Yllättäviin ylimääräisiin menoihin oli otettu lainaa esimerkiksi sukulaisilta. Lähes puolet velallisista oli saanut lisäsuoritusvelvollisuuksia maksuohjelman aikana tai sen jälkeen. Tämä yllätti monet velalliset, ja lisäsuoritusten maksuvelvollisuus koettiin usein

epäoikeudenmukaiseksi. Negatiivisena pidettiin myös luottotietojen menettämistä velkajärjestelyn takia. (Muttalainen & Valkama 2003, 66.)

Lähes kaikkien velallisten mielestä velkajärjestelystä oli kuitenkin ollut paljon apua ja heidän taloustilanteensa oli parantunut maksuohjelman avulla. Nykyistä tilannettaan velalliset kuvasivat yleensä paremmaksi kuin velkajärjestelyä edeltävänä aikana. Lähes puolella velallisista oli velkaa maksuohjelman päättymisen jälkeen. Velalliset arvioivat tilanteensa olevan ja pysyvän hallinnassa. Enemmistö velallisista oli hankkinut pankki- tai luottokortin, ja 60 % heistä ilmoitti ottavansa velkaa myös tulevaisuudessa. (Muttalainen & Valkama 2003, 66.)

Joka kuudes velallinen arvioi, ettei velkajärjestely ollut tuonut ratkaisua velkaongelmiin. Yleisimmin tähän olivat syynä mittavat lisäsuoritusmääräykset. Tyytymättömiä olivat myös ne, joiden maksuohjelma oli rauennut. Tulojen aleneminen johti yleensä siihen, ettei maksuohjelmaa pystytty noudattamaan. Tulojen kasvu aiheutti puolestaan lisäsuoritusvelvollisuuden. Ne velalliset, joiden talous oli pysynyt maksuohjelman aikana tasaisena, suoriutuivat maksuohjelmasta parhaiten. (Muttalainen & Valkama 2003, 66.)

Vuonna 1994 velkajärjestelyn maksuohjelman vahvistamispäätöksen saaneista ja velkajärjestelyn läpikäyneistä joka kahdeksannella oli maksuhäiriömerkintä vuonna 2002. Yhdellä henkilöllä oli yleensä useita merkintöjä, enimmillään 10. Merkintöjen mediaani oli 3 ja keskiarvo 3,7. Maksuhäiriömerkinnät olivat yleisimpiä miehillä ja keski-ikäisillä. (Muttalainen & Valkama 2003, 67–68.)

Velaton uusi alku? – Velallisten selviytyminen velkajärjestelystä ja tilanne sen jälkeen 2011

Tutkija Elisa Valkama selvitti velkajärjestelyn läpikäyneille suunnatussa kyselytutkimuksessa, miten heidän velkatilanteensa on kehittynyt velkajärjestelyn aikana ja sen jälkeen. Velallisista noin puolet (57 %) on maksanut suorituksia velkojilleen velkajärjestelyn aikana. Viidennekselle heistä jäi velkoja virallisen maksuohjelman ulkopuolelle. Valtaosa kyselyyn vastanneista ei käynyt töissä maksuohjelman aikana, vaan he elivät sosiaalietuuksien varassa. Työssäkäynti oli parantanut selviytymistä selvästi. (Valkama 2011.)

Velkajärjestelyn jälkeen kolme neljästä vastaajasta koki hyötynensä järjestelystä. Silti kolmasosalla velallisista oli velkaa vuosi velkajärjestelyn päättymi-

sen jälkeen ja joka neljännen velka oli nostettu maksuohjelman päättymisen jälkeen. Kaksi vuotta velkajärjestelyn päättymisen jälkeen 15 %:lla velallisista oli jo uusia merkintöjä luottotiedoissaan. (Valkama 2011.)

Ylivelkaantuneiden selviytyminen 1990-luvun lamasta 2010

Pentti-Nikolai Petroff tutki Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyössään ylivelkaantuneiden ihmisten elämänhallintaa ja selviytymistä taloudellisesta taantumasta. Tutkimuksessa oli haastateltu henkilöitä, jotka olivat eläneet velkajärjestelyn maksuohjelman mukaan 5 tai 10 vuotta. (Petroff 2010.)

Useat haastatellut kuvailivat velkajärjestelyä rankaksi kokemukseksi. Maksuohjelmia pidettiin yleisesti ankarina. Pakollisten maksusuoritusten jälkeen rahaa ei jäänyt juuri normaaliin elämiseen. Haastatellut kuvailivat olevansa *kuin rikollisia, jotka on leimattuja ja tuomittu elämään helvetissä*. Monet potivat syyllisyyttä ja häpeää sekä kasvojensa menetystä. Velalliset kokivat elävänsä yksin niin sanotun normaalin elämän ulkopuolella. Monet kokivat vieraantuneensa ystävistään ja sukulaisistaan. Jotkut haastatellut kertoivat kärsineensä velkajärjestelyn aikana mielenterveydellisistä ongelmista. Eräs entinen velallinen korosti selvinneensä työssäkäynnin avulla, toinen kertoi opiskelleensa ahkerasti. (Petroff 2010.)

Velkajärjestelyn päätyttyä entiset velalliset kokivat helpotusta, mutteivät usko neet asiaa todeksi. Haastatellut kokivat iloa luottotietojen palautumisesta ja sen tuomasta mahdollisuudesta aloittaa elämä uudelleen ”puhtaalta pöydältä”. Velkajärjestelyn jälkeen ajateltiin, että se oli ainoa keino selviytyä ylivelkaantumisesta. Erään haastatellun mielestä velkajärjestelyyn pääsyä pitäisi helpottaa. (Petroff 2010.)

Vertailu

Tutkimusaineistoni, vuonna 2011 Etelä-Savon käräjäoikeuteen jätettyjen velkajärjestelyhakemusten, perusteella velkajärjestelyn aiemmin saaneet olivat varsin tyytyväisiä heille määrättyyn maksuohjelmaan. He eivät ainakaan ilmaisseet tyytymättömyyttään tuomioistuimelle muutoshakemusten muodossa. Kaikkien velkajärjestelyhakemusten (97) joukossa oli vain kaksi hakemusta, joilla velallinen haki muutosta hänelle aiemmin vahvistettuun maksuohjelmaan. Kaksi velallista haki maksuohjelmansa raukeamista. Yksi hakija haki velkajärjestelyä, vaikka hänelle oli jo aiemmin myönnetty velkajärjestely.

Eri vuosina saatuihin tutkimustuloksiin vaikuttavat merkittävästi kulloinkin voimassa olleen velkajärjestelylain pykälät. Eri vuosina velkajärjestelyä hakeneet ovat olleet varsin erilaisessa tilanteessa esimerkiksi heille kulloinkin määrätyn maksuohjelman pituuden mukaan. Vuoden 2011 hakemuksille määrätty keskimääräinen maksuohjelma on ollut 3 vuotta ja 9 kuukautta. Kappalemääräisesti eniten tuolloin on annettu 5 vuoden maksuohjelmia, joissa velallisella ei ollut lainkaan maksuvaraa. Vuonna 1995 hakijoista kahdella kolmasosalla oli viiden vuoden ja lopuilla tätä pidempi maksuohjelma. Vuoden 2010 tutkimuksen haastatelluista kaikki olivat suorittaneet 5 tai 10 vuoden maksuohjelman.

Velkajärjestelylain alkuvuosina maksuohjelman suorittajat ovat kokeneet maksuohjelman suorittamisen pitkäksi ja rankaksi ajanjaksoksi. Velkajärjestelyn on katsottu myös leimaavan ja eristävän ihmistä. Vaikka 2003 vuoden hakijat pitivät velkajärjestelyprosessia edelleen kankeana ja hitaana, toi se heidän mielestään myös paljon apua ja parannusta heidän vallitsevaan taloudelliseen tilanteeseensa. Kuudesosa hakijoista ei kuitenkaan tuolloin kokenut saavansa ratkaisua tilanteeseensa velkajärjestelyn keinoin.

Vaikka eri tutkimusten suora vertailu on vaikeaa, on velkajärjestelykehitys silti ollut positiivista, koska vuonna 2011 jo kolme neljäsosaa hakijoista koki hyötynensä maksuohjelmasta. Yllättävää on, että tuolloin valtaosa velallisista ei ollut velkajärjestelyn aikana ansiotyössä, mutta heistä puolet pystyi kuitenkin lyhentämään velkojaan maksuohjelmansa aikana. Toisaalta viidesosa velallisista otti maksuohjelmansa aikana uutta velkaa. Jälkeenpäin voimme vain kysyä, miksi niin moni oli valmis hylkäämään maksuohjelman jälkeisen uuden velattoman alun.

Tutkimustuloksissa velkajärjestelyn suorittajista kerrotaan, että maksettaviksi langenneet lisäsuoritusvelvoitteet aiheuttavat katkeruutta velallisissa. Edellä on jo todettu, ettei valtaosa velallisista käy maksuohjelmansa aikana ansiotyössä. Yleisesti kuitenkin ajatellaan, että velallisia tulisi kannustaa velkajärjestelyn aikaiseen työntekoon. Tämä valmentaisi velallisia myös maksuohjelman jälkeiseen elämään. Lisämaksujen määrääminen ei mielestäni toimikaan hyvänä kannustimena tulojen hankintaan saati niiden kasvattamiseen.

Ongelma olisi ratkaistavissa kannustinjärjestelmän avulla. Mikäli velallinen pystyisi maksuohjelmansa aikana hankkimaan enemmän tuloja kuin mitä maksuohjelmaa laadittaessa on katsottu, hänen tulisi voida saada osuus

hankkimistaan lisäansioista itselleen. Loppuosalla kasvatettaisiin velkojen saavia. Näin toimimalla velallinen voisi parantaa suoraan omaa taloudellista tilannettaan. Velkojen kannalta tilanne ei olisi epäoikeudenmukainen, koska kaikki velallisen hankkimat lisäansiot kuitenkin hyödyttäisivät myös heitä. Mikäli velallinen ei edes yrittäisi hankkia lisäansioita, eivät velkojat saisi yhtään lisäkertymiä velkojensa vastineeksi.

Yhteistä hakijoille kaikilla vuosikymmenillä lienee se, että pelkkä velkajärjestelyn aloittamispäätös on nähty ratkaisuna kaikkiin ongelmiin eikä ole täysin ymmärretty, että vasta maksuohjelman kiitettävä suorittaminen ja maksuohjelman aikaisista vastoinkäymisistä selviytyminen takaavat uuden velattoman mahdollisuuden. Velkajärjestely onkin mielestäni enemmän matka tulevaisuuteen kuin pysäkki matkalla uuteen alkuun.

Velkajärjestelyn toimivuuden kannalta olisi tärkeätä löytää ratkaisu ongelmaan, jonka velalliset kohtaavat maksuohjelman suorittamisen jälkeen. Monilla entisillä velallisilla tilanne alkaa hiljalleen huonontua maksuohjelman päättymisen jälkeen. Eri tutkimuksissa on todettu, että velkajärjestelyn päättymisen jälkeen heille tulee uusia luottotietomerkintöjä. Velkajärjestelylaki itsessään ei olekaan ratkaisu köyhien ihmisten tilanteeseen, jossa saadut tulot ovat vallitsevia menoja pienemmät. Oli todellinen syy velallisen köyhyteen mikä tahansa, totuus on kuitenkin se, ettei kukaan voi loputtomasti elää velaksi.

6.5 Rauenneet velkajärjestelyhakemukset

Maksuohjelmien raukeaminen 1996

Minna Variksen tutkimuksessa ”Maksuohjelmien raukeaminen” (1996) kartoitettiin velkajärjestelyn raukeamiseen johtaneita syitä. Tulosten mukaan ensimmäisen vuotena velkajärjestelylain voimaantulon jälkeen maksuohjelman raukeamista haettiin tuomioistuimelta keskimäärin 1,7 %:ssa kaikista velkajärjestelytapauksista. Velallinen pyysi itse (78 %) velkajärjestelyn raukeamista useammin kuin velkoja (12 %). Kaksi kolmasosaa maksuohjelmista raukesi maksuohjelman noudattamatta jättämisen takia. Maksuohjelman laiminlyönnin syitä olivat velallisten mukaan liian tiukaksi laadittu maksuohjelma, tulojen aleneminen tai muutokset työllisyystilanteessa. (Varis 1996, 10–14, 32.)

Takaisin lähtöruutuun – tutkimus rauenneista velkajärjestelyistä 2002

Aulikki Pentikäinen tutki pro gradu -työssään vuonna 2002 velkajärjestelyn raukeamiseen johtaneita syitä ja velkajärjestelyn menettäjiä selviytymistä velkajärjestelyn jälkeen. Velallisten velkajärjestelyiden raukeamiseen johtaneet syyt olivat tuolloin maksusuoritusten ja lisätilitysvelvollisuuden laiminlyönti, rikosperusteiden velan salaaminen velkajärjestelyä haettaessa ja perinnön tilittämättä jättäminen. (Pentikäinen 2002, 1.)

Velkajärjestelyn raukeamisen jälkeen haastatelluista tuli jälleen ulosottoviraston asiakkaita. Parhaiten velkajärjestelyn raukeamisen jälkeen elämässään ovat selviytyneet ne, jotka olivat kohtalaisen terveitä ja ne, joilla oli ympärillään sosiaalinen verkosto. (Pentikäinen 2002, 1.)

Velkajärjestelyn jälkeen 2003

Velkajärjestelytilastojen mukaan vuosina 1993–2001 vahvistettuja maksuohjelmia muutettiin myöhemmin noin 30 prosentissa kaikista tapauksista. Syynä tähän on ollut velallisen maksukyvyyn heikkeneminen. Vuoden 1997 velkajärjestelylain tarkistus vähensi muutosten määrää kuitenkin huomattavasti. Velkajärjestelyjen raukeamistilaston mukaan suurin osa hakijoista onnistuu suorittamaan maksuohjelmansa loppuun asti, sillä vuosina 1993–2001 vain runsas neljä prosenttia maksuohjelmista raukesi. Raukeamishakemuksia tehtiin kaksi kertaa enemmän, koska velkojat käyttivät niitä uhkana perinnässään. (Muttilainen ja Valkama 2003, 64–65.)

Vertailu

Velkajärjestelylain voimaantulon jälkeen maksuohjelmien muutoshakemukset olivat huomattavasti yleisempiä kuin nykyisin. Maksuohjelmien raukeamishakemusten jättäminen käräjäoikeuksiin oli myös paljon nykyistä yleisempää. Tästä huolimatta vahvistettuja velkajärjestelyjen maksuohjelmia on määrätty raukeamaan velkajärjestelylain historian aikana vuosittain kaikkien hakemusten määrästä vain muutamien prosenttien verran. Merkittävää on kuitenkin se, että vuoden 1996 tutkimuksen mukaan peräti kaksi kolmasosaa raukeamistapauksista johtui maksuohjelman noudattamatta jättämisestä. Velalliset ovat siis antaneet maksuohjelmansa raueta eivätkä ole hakeneet siihen ajoissa muutosta. Lukuisien velallisten ainutkertainen mahdollisuus uuteen velattoomaan alkuun on näin tuhlatu.

Tämän seikan valossa olisi kiinnostavaa tietää, miten velkajärjestelypäättökseen saajia on aikaisemmin neuvottu ja ohjattu maksuohjelman suorittamisen aikana. Nykyisin velkajärjestelyn aloittamispäättökseen ja maksuohjelman vahvistamisen päätökseen mukana velalliselle annetaan kattavat tiedot maksuohjelman aikaisista velvollisuuksista. Hakijalle annetaan myös ohjeita muutostilanteiden varalle ja kerrotaan oikeudesta käyttää maksuttoman velkaneuvonnan palveluja.

Etelä-Savon käräjäoikeudessa käräjäsihteerinä työskentelyn perusteella voin väittää, että velkajärjestelyhakemuksen jättäneille ja maksuohjelman saaneille hakijoille on olemassa riittävästi ohjeistusta ja neuvontaa. Eri virastojen asiakirjamalleissa ja tavoissa toimia voi tuki olla eroavaisuuksia, ja joku voi kokea asian maallikkona myös toisin. Haastavinta lienee kuitenkin saada ihmiset sisäistämään ja hyödyntämään kaikki käytettävissä oleva tieto ja opastus. Tietoa velkajärjestelystä on saatavilla runsaasti myös internetistä.

6.6 Hylätyt velkajärjestelyhakemukset

Kuka vapautuu veloistaan 1998

Tutkijat Vesa Muttilainen ja Jyrki Tala tutkivat vuonna 1998 velkajärjestelyn maksuohjelmia ja vuoden 1997 lakimuutosta. Tutkimuksen mukaan velkajärjestelyjen hylkäysprosentti tuomioistuimissa oli tuolloin 10–14 prosenttia. Prosentuaalinen osuus oli yhtä suuri sekä ennen lainmuutosta että sen jälkeen. (Muttilainen & Tala 1998, 51.)

Kuka karsiutuu velkajärjestelystä 1999

Tutkija Mirjami Sunila keräsi keväällä 1998 tietoja velkaongelmien selvittelystä velkaneuvonnasta tutkimukseensa ”Kuka karsiutuu velkajärjestelystä” kymmenestä eri velkaneuvontayksiköstä. Velkaneuvojen arvion mukaan noin puolella asiakkaista oli velkajärjestelylain mukainen hylkäysperuste tai heidän tilanteensa oli väliaikainen. Tästä määrästä vähennetään kuitenkin ne, joille siitä huolimatta valmisteltiin velkajärjestelyhakemus (noin 17 %). Velkaneuvojat seuloivat siis kaikista velkajärjestelyn hakijoista kolmanneksesta puoleen tuomioistuinjärjestelyn ulkopuolelle yleisen hylkäysperusteen tai väliaikaisuuden takia. (Sunila 1999, 3, 30–31.)

Velkajärjestelyn hylkääminen 2014

Tarja Rintamäenpää kirjoittaa tilastotietoihin ja oikeustapauksiin perustuvan opinnäytetyönsä tuloksissa velkajärjestelypäättökseen olevan velalliselle lähes poikkeuksetta myönteinen. Todetusta esteestä riippumatta hakijalle päätetään usein aloittaa velkajärjestely painavien syiden takia. Velkajärjestelyhakemuksen hylkääminen on siis varsin poikkeuksellista. Hylkäyksen taustalla on usein yleinen este. Rintamäenpään mukaan yleisin este on velallisen kevytmielinen velkaantuminen. (Rintamäenpää 2014, 27–29.)

Vertailu

Muttilaisen ja Talan tutkimuksen mukaan velkajärjestelylain voimaantulon jälkeen tuomioistuimet hylkäsivät hakemuksia velkajärjestelyn esteen tai velallisen tilanteen väliaikaisuuden takia. Hakemuksien hylkäysprosentti oli tuolloin 10–14 %. Vuonna 2011 Etelä-Savon käräjäoikeudelle jätettyjen hakemusten hylkäysprosentti oli samaa suuruusluokkaa eli 11 prosenttia. Tuolloin hylkäämisen yleisimpänä syynä oli velallisen harkitsematon tai kevytmielinen velkaantuminen.

Oman tutkimukseni mukaan valtaosa hakijoista turvautuu hakemuksen laadinnassa jonkun toisen, esimerkiksi kunnallisen talous- ja velkaneuvojan apuun. Sunilan tutkimuksen tulosten mukaan velkaneuvojat arvioivat vuonna 1998 seuloneensa ennakolta noin kolmanneksen tai jopa puolet kaikista velkajärjestelyyn haluavista hakijoista ennen hakemuksen jättämistä käräjäoikeuteen.

Mikäli kaikki halukkaat jättäisivät itse hakemuksensa suoraan tuomioistuimeen, kasvattaisi se mielestäni velkajärjestelyasioiden määrää käräjäoikeuksissa huomattavasti. Kaikki velalliset, jotka vain pystyisivät laatimaan itselleen velkajärjestelyhakemuksen, hakisivat prosessia riippumatta siitä, olisiko heillä edes realistisia mahdollisuuksia saada velkajärjestelyä. Toisaalta jos velallisen tulisi itse laatia oma hakemuksensa, pystyisivätkö kaikki hakijat siihen vai jättäytyisivätkö tai jäisivätkö he järjestelyn ulkopuolelle tämän takia? Hakemuksen laatijan käyttäminen vähentää myös merkittävästi puutteellisena käräjäoikeuteen saapuvien hakemusten määrää. Täydennyspyyntöjen esittämistarpeen vähentyessä myös asian käsittely tuomioistuimessa nopeutuu.

Kunnalliset talous- ja velkaneuvojat ovatkin mielestäni tärkeä osa toimivaa ja asianmukaista velkajärjestelyprosessia.

6.7 Velkajärjestelyn estyminen

Mitäs luulet motivaatiosta tehdä töitä? Tutkimus velkajärjestelystä karsiutuvista ja hylätyistä 1999

Sosiaali- ja terveystalouden tutkimus- ja kehittämiskeskuksen (STAKES) julkaisema raportti vuodelta 1999 kertoo Juhani Iivarin ja Sami Mälkiän tekemästä kyselytutkimuksesta velkajärjestelystä karsiutuneille henkilöille. Valtaosalla haastatelluista velat johtuivat yritystoiminnasta. Toisen merkittävän ryhmän muodostivat kulutusluottovelkaiset. Velalliset olivat maksaneet vanhoja velkoja uudella luotolla ja ajautuneet siten velkakierteeseen. Kaikkia hakijoita yhdisti velkojen kiivaasti kasvavat korot. (Iivari & Mälkiä 1999.)

Velkajärjestelyn esteet ja painavat syyt 2011

Marika Lehto-Stenin opinnäytetyön mukaan keskeisimmät painavat syyt, joiden perusteella velalliselle voidaan esteestä huolimatta myöntää velkajärjestely, ovat velkaantumisen kulunut pitkä aika ja se, että velallinen voi osoittamaan pyrkineensä huolehtimaan taloudestaan ja veloistaan. Velkajärjestely voidaan aloittaa myös, mikäli sillä on suuri merkitys velalliselle olosuhteet ja velkasumma huomioiden eikä sillä ole erityistä merkitystä velkojalle. (Lehto-Sten 2011, 21–23.)

Ilmeisen kevytmielinen velkaantuminen 2013

Pro gradu -työssään ”Ilmeisen kevytmielinen velkaantuminen” kirjoittaja Liina Korke on pyrkinyt selvittämään Korkeimman oikeuden vuosina 1995–2004 antamissa velkajärjestelyasioiden ennakkopäätöksissä esiintyvää velkaantumisen moraalista arviointia. Tutkimuksessa on haluttu ratkaista määritelmä ”ilmeisen kevytmielinen velkaantuminen” ja etsiä vastaus kysymykseen: ”Mitä on oikeanlainen ja vääränlainen tapa velkaantua?” (Korke 2013, 2.)

Korke toteaa, että oikeustapauksissa toistuvat viisi muuttujaa: velan syntyperuste, tapa hoitaa taloutta, perheen merkitys, sosiaalinen suoritusaste ja hen-

kilökohtainen motivaatio. Nämä seikat voivat joko yksin tai yhteisvaikutuksellaan taata valittajalle mahdollisuuden velkajärjestelyyn. (Korko 2013, 2.)

Henkilölle voidaan todennäköisesti myöntää velkajärjestely, mikäli hän pystyy vastuulliseen, sääntilliseen, taloutensa pitkäaikaiseen ja suunnitelmalliseen hallintaan, raha-asoiden ajantasaiseen hoitamiseen tai ylivelkaantueessaankin aktiivisesti ponnistelemaan velkasitoumuksien hoidossa. Moraalisesti hyväksytyjä tapoja velkaantua ovat myös kohtuullisen kokoisen omistusasunnon ostaminen, yritystoiminnan aloittaminen tai lasten lainojen takaaminen. (Korko 2013, 70.)

Tutkimuksen mukaan välinpitämättömyys ja suoranainen piittaamattomuus taloudellisten asioiden hoidossa ovat merkkejä velallisen ilmeisen kevytmielisestä velkaantumisesta. Suunnittelematon, impulsiivinen ja muihin kuin välttämättömiin elämisen tarpeisiin käytetyn luoton hankinta voi estää ylivelkaantuneelta velkajärjestelyn. (Korko 2013, 70.)

Länsi-Savon artikkeli 3.4.2013

Velkajärjestely on kiinni tuomarista, otsikoi sanomalehti Länsi-Savo uutisessaan 3.4.2013. Jutussa oli haastateltu Sastamalan kaupungin talous- ja velkaneuvojaa Marko Niirasta, jonka kokemuksen mukaan velkajärjestelyasioissa annetut ratkaisut vaihtelevat suuresti eri puolilla maata käräjäoikeuksista ja käräjätuomareista riippuen. Niirasan mukaan velkajärjestelylaissa on tulkinvaraisuuksia. Vaikeimpana lain kohtana hän pitää termiä kevytmielinen velkaantuminen. Lakia voi Niirasan mukaan soveltaa miten tahansa, koska kyse on siitä, onko velallinen uskonut omaan maksukykyynsä velkaa nostessaan. (Åkerlind 2013, 9.)

Velkajärjestelyn esteet ja velkajärjestelyn myöntäminen esteestä huolimatta 2014

Elisa Huotari tutki pro gradu -työssään oikeustapauksissa esiintyvien velkajärjestelyn esteiden vaikutusta velkajärjestelyn myöntämiseen. Huotarin mukaan keskeisin tekijä velkajärjestelyä harkittaessa on aina velallisen oma toiminta. Velallisen tulee voida osoittaa halua ja pyrkimystä maksuvelvollisuuksien hoitoon. Muita velkajärjestelyn myöntämiseen vaikuttavia tekijöitä voivat olla äkilliset muutokset velallisen elämässä, kuten sairastuminen tai työttömyys, velal-

lisen ominaispiirteet, esimerkiksi ikä tai ymmärrys sekä velkaantumisesta kulunut pitkä aika. (Huotari 2014.)

Vertailu

Vuoden 2015 velkajärjestelylain muutos poisti velkajärjestelyn esteistä käsitteen ”ilmeisen kevytmielinen velkaantuminen”. Uuden lain mukaan velkajärjestely estyy, jos velallisen toimintaa voidaan kokonaisuutena arvioiden pitää piittaamattomana ja vastuuttomana (Laki yksityishenkilön velkajärjestelylain muuttamiseksi 10. § 7. mom). Tulevaisuus tulee näyttämään, miten uusi määritelmä vaikuttaa lainkäyttöön ja kärjätuomarien oikeudelliseen harkintaan velkajärjestelyn aloittamispäätöstä tehtäessä.

Velkajärjestelyn esteissä ja edellytyksissä on mielestäni aina kysymys velallisen kokonaistilanteesta. Pohdittaessa sitä, tulisiko velallisen hakemus hyväksyä vai hylätä, on yksittäinen velkajärjestelyneeste tai -edellytys vain osa kokonaisuutta, jossa kaikki seikat vaikuttavaan kaikkeen.

Omassa tutkimuksessani velallisten toimissa nousivat esiin velanotto työttömyydestä ja maksukyvyttömyydestä huolimatta. Velkaa saatettiin ottaa myös uudelleen ja uudelleen niin kauan, että velalliselle kertyi kymmeniä eri velkoja. Tällainen toiminta ei mielestäni anna kuvaa vastuullisesta ja suunnitelmallisesta tavasta hoitaa omaa taloutta.

6.8 Elinkeinonharjoittaja ja velkajärjestely

Yksityishenkilön velkajärjestely elinkeinonharjoittajan näkökulmasta 2014

Niina Vainimo toteaa opinnäytetyönsä tuloksissa, että yksityishenkilön velkajärjestely ei sovellu hakijoille, jotka toimivat itsenäisinä ammatin- tai elinkeinonharjoittajana. Kirjoittajan mukaan yritystoimintaa ei voi soveltaa sellaiseenaan velkajärjestelylakiin eikä ammatin- ja elinkeinonharjoittajien oikeusaseman palautuminen voi toteutua velkajärjestelyn keinoin. Tilanne saattaa olla toinen, jos yritystoiminta on lopetettu ennen velkajärjestelyn hakemista. (Vainimo 2014, 2.)

Vertailu

Toteutunut velkajärjestelylain muutos vuonna 2014 helpotti elinkeinonharjoittajan asemaa yksityishenkilön velkajärjestelyssä Kataisen hallitusohjelman 2011 tavoitteen mukaisesti. Vuoden 2015 alusta lukien elinkeinonharjoittajalle on voitu myöntää yksityishenkilön velkajärjestely, jos hänen yritystoimintansa on pienimuotoista ja tulevaisuudessa kannattavaa. Velallisen on myös pystyttävä maksamaan velkojille edes osa olemassa olevista veloista. (Laki yksityishenkilön velkajärjestelylain muuttamiseksi 45 a. § 2.–3. mom.)

6.9 Velallisen omistusasunto ja varallisuus

Suomen asianajoliiton oikeudellisessa julkaisusarjassa Defensor Legis sa julkaistu kirjoitus: Havaintoja omistusasunnon suojasta yksityishenkilönvelkajärjestelyssä 9–10/1993

Velkajärjestelylain luoma suoja hakijan omistusasunnolle [kodille] ei ole absoluuttista. Realisoinnista tulee aina päättää tapauskohtaisesti. Asunnon suojan voi syrjäyttää vakuusvelkojen tai tavallisten velkojen suoritusten turvaaminen ja hoitaminen. Velkajärjestelyn pääperiaatteen mukaan maksuohjelma laaditaan vastaamaan hakijan maksukykyä. Tarkoituksena on muuttaa varoiksi kaikki, mitä velkojen suorittamiseen tarvitaan. (Niemi 9–10/1993, 721–723.)

Velkajärjestelyn aikana tavallisten velkojen saatavat kutistuvat murto-osiin alkuperäisestä pääomasta. Vakuusvelkojen velkojan saa täyden suorituksen omaisuuden kauppahinnasta, mikäli vakuusesine päätetään realisoida. Jos omaisuus jää velalliselle, velkoja saa maksuohjelmassa pääoman ja osan koroista. (Niemi 9–10/1993, 721–723.)

Velkajärjestelyprosessilla tarkoitetaan vain tavallisten velkojen järjestelyä. Vakuusvelat ovat virallisesti mukana, mutta ne jäävät käytännössä sen ulkopuolelle. Mikäli velkajärjestelyssä säilytetään velallisen omistusasunto, tarkoittaa se pidempää maksuohjelmaa. Pidempi maksuaika takaa myös velkojille enemmän saatavia. Tavallisten velkojen hoitoon jää vakuusvelkojen maksamisen jälkeen jäljelle jäävä maksuvaran osuus, vakuusvelkojen arvon ylittävä osuus omaisuuden myynnillä saaduista varoista sekä velallisen talletukset ja käteinen raha. Asunto on realisoitava, jos velallisen maksuvaralla ei voi suorit-

taa vakuusvelkojen osuutta. Omistusasunnon suoja velkajärjestelyssä on vakuusvelkoihin verrattuna huono, mutta tavallisiin velkoihin nähden vahva. (Niemi 9–10/1993, 721–723, 725–726.)

Takaisin lähtöruutuun – tutkimus rauenneista velkajärjestelyistä 2002

Aulikki Pentikäisen pro gradu -työssä 2002 lähes kaikille haastatetuille elämässä tärkeällä sijalla olivat työ ja omistusasunto. Omistusasunnosta oli kuitenkin jouduttu luopumaan jo ennen velkajärjestelyyn hakeutumista. (Pentikäinen 2002, 1.)

Velkajärjestelyn jälkeen 2003

Muttilaisen ja Valkaman mukaan lähes kaikki velalliset olivat myyneet omaisuuttaan ennen velkajärjestelyn hakemista (Muttilainen & Valkama 2003, 67–68).

Velkojen järjestely ja omistusasunnon suoja yksityishenkilön velkajärjestelyssä 2005

Kaisu Terkki etsi pro gradu -työssään vastausta ongelmaan: miten sovitetaan yhteen velallisen asumisturva, vakuusvelkojen oikeus maksunsaantiin ja tavallisten velkojen kohtuulliset edut. Kirjoittajan mukaan paras lopputulos saavutetaan turvaamalla velallisen asuminen ja tavallisten velkojen saatavat vähimmäiskertymän avulla. Jokainen velkajärjestelytapaus on kuitenkin yksilöllinen, ja ratkaisun löytäminen voi olla vaikeaa. Saavutetun lopputuloksen pitäisi olla kaikille asianosaisille tasapuolinen. (Terkki 2005, 63.)

Kirjoittaja toteaa omistusasuntojen yleisyyden Suomessa vaikuttaneen vakuusvelkojen liittämiseen osaksi velkajärjestelyä. Monissa maissa vakuusvelat on rajattu velkajärjestelylain ulkopuolelle. Velkajärjestelyssä velallisen asunnon suoja ei ole ehdoton. Tietyissä tilanteissa omistusasunnosta luopuminen on sekä velallisen että velkojen etu. (Terkki 2005, 63–64.)

Talous- ja velkaneuvonta 2010

Taina Ketolan ja Riikka Laurelin tutkimuksessa vuodelta 2010 Lappeenrannan kaupungin talous- ja velkaneuvoja Merja Korhonen toteaa, että hänen kokemuksensa mukaan useat velalliset kokevat asunnon menettämisen suurena henkisenä tappiona. Tämän takia he ottavat vastaan pitkiä ja raskaita mak-

suohjelmia. Korhonen arvelee, että käytännössä olisi varmasti helpompi myydä asunto, selvittää velkajärjestelyllä loput velat ja aloittaa maksuohjelman suorittamisen jälkeen puhtaalta pöydältä. (Ketola & Laurell 2010, 12.)

Vertailu

Kuten edellä on jo todettu, nykyisin velkajärjestelyä hakevilla on vain harvoin omistusasunto tai vakuusvelkaa. Velkajärjestelylain voimaantullessa tilanne oli toisenlainen. Kaisu Terkin pro gradu -tutkimuksessa 2005 on pohdittu omistusasunnon säilyttämisen mahdollisuutta velkajärjestelyssä. Luulen jokaisen velallisen haluavan säilyttää kotinsa velkajärjestelyssä, mikäli se vain olisi mahdollista. Jos velallisella ei ole tuloja, joilla maksaa maksuohjelmassa vaadittavia vähimmäiskertymiä, ei tilanteessa ole vaihtoehtoja. Asunto on myytävä ja saaduilla rahoilla kuitattava olemassa olevat velat.

Tutkimuksessa 2010 haastateltu lappeenrantalainen talous- ja velkaneuvoja toteaa, että velalliselle asunnon menettäminen on henkinen tappio. Tilanne on ollut varmasti samankaltainen myös velkajärjestelylain voimaantulon jälkeen, jolloin lukuisat maksuohjelmat raukesivat velallisten laiminlyönteihin. Tällöin maksuohjelmista selviytyminen oli monen velallisen kohdalla arvioitu liian toiveikkaasti kodin säilyttämisen takia. Koko velkajärjestelyn ideana on antaa hakijalle uusi velaton alku ja taata velkojille heidän saatavansa tai edes osa niistä. Tästä syystä velkaneuvoja Korhosen ajatus asunnon myynnin jälkeisestä uudesta alusta tuntuu mielestäni loogiselta ja turvalliselta vaihtoehdolta.

Mikäli eduskuntamme olisi säätämässä velkajärjestelylakia vasta nyt, luulen, ettei vakuusvelkoja edes otettaisi osaksi prosessia. Näin on toimittu monissa muissa maissa. Omistusasunto on ollut ja on vielä nykyäänkin laajasti tunteita herättävä asia. Omistusasunnon merkitys on aikaisemmin korostunut velkajärjestelyssä, koska lähes kaikilla velkajärjestelyyn hakeutujista on ollut oma asunto. Tänä päivänä hakijoilla ei omia asuntoja juuri ole.

Nykyisin velallinen ajautuu velkajärjestelyyn pikkuhiljaa, alussa taloustilanteen romahdus saattoi tapahtua lähes yhdessä yössä. Aikaisemmin pankit perivät asuntolainoista korkeampia korkoja, mutta lainasummat olivat alhaisempia ja laina-ajat lyhyempiä. Nykyisin asuntolainat ovat suurempia ja laina-ajat pidempiä. Velallisten vakuusvelat ovatkin kasvaneet niin suuriksi, että niiden maksaminen velkajärjestelyn keinoin olisi käytännössä mahdotonta.

6.10 Velkaneuvonta ja kotitalouksien maksuvaikeudet

Kotitalouksien maksuvaikeudet 2002–2005

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen raportti ”Kotitalouksien maksuvaikeudet 2002–2005” perustuu maksuvaikeustietojen osalta Tilastokeskuksen keräämään tulonjakotilaston otosaineistoon ja velkojen osalta verottajan rekisteritietoihin. Raportin mukaan maksuvaikeudet ovat yleisiä pitkäaikaistyöttömien, muiden työelämän ulkopuolella olevien (ei opiskelijoiden), yhden huoltajan, vähintään kuuden hengen, vuokra-asunnossa asuvissa, alimpiin tuloluokkiin kuuluvien ja alle 25-vuotiaiden kotitalouksissa. Maksuvaikeudet ovat harvinaisia eläkeläisten, ylempien toimihenkilöiden, velattomassa omistusasunnossa asuvien, ylimpiin tuloluokkiin kuuluvien, 65 vuotta täyttäneiden ja vain asuntovelkaa tai vain muuta velkaa kuin kulutusluottoa ottaneiden kotitalouksien keskuudessa. (Muttalainen & Reijo 2007, 30–31.)

Takaisin lähtöruutuun – tutkimus rauenneista velkajärjestelyistä 2002

Aulikki Pentikäisen pro gradu -työssä 2002 velkajärjestelyn hakemiseen henkilöt suhtautuivat joko katkerasti tai toiveikkaasti. Velkajärjestely nähtiin byrokraatiana, johon hakijalla itsellä ei juuri ollut vaikutusmahdollisuuksia. Osa haastatelluista koki velkaneuvonnasta saadun avun liian teoreettiseksi. Joukko velallisista koki saaneensa sieltä myös kaiken mahdollisen avun. Lähes kaikkien velallisten asiakassuhde velkaneuvontaan päättyi velkajärjestelyn hakemisevaiheessa. (Pentikäinen 2002, 1.)

Velkaneuvonta 2000-luvun alussa 2004

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksessa ”Velkaneuvonta 2000-luvun alussa” tutkittiin vuonna 2000 voimaantulleen velkaneuvontalain vaikutuksia velkaneuvonnan sisältöön, palvelujen kysyntään ja käyttöön sekä asiakkaiden tyytyväisyyteen. Tutkimuksessa velkaneuvonnan asiakkaita pyydettiin arvioimaan velkaneuvojan ammattitaitoa neuvonnassa heille suoritettujen toimenpiteiden osalta. Tulosten mukaan enemmistö (60 %) velkajärjestelyasiakkaista oli tyytyväisiä velkaneuvojan toimintaan, maksuohjelman laatimiseen ja velkajärjestelyn hakemiseen käräjäoikeudelta. Hakijat arvioivat velkaneuvojan ammattitaidon erittäin hyväksi (64 %), hyväksi (30 %) tai kohtalaiseksi (6 %). (Valkama 2004, 56–59.)

Ylivelkaantumisesta uuteen alkuun – tutkimus talous- ja velkaneuvonnassa velkojaan järjestelleistä ylivelkaantuneista 2008

Pro gradu -tutkielmassaan ”Ylivelkaantumisesta uuteen alkuun” 2008 Sanna Karvinen kirjoittaa velkajärjestelyyn päätyneistä talous- ja velkaneuvonnan asiakkaista, että velkajärjestelyyn hakeutuminen oli heille joko katkera pakko tai toivoa antava mahdollisuus. Katkeruutta aiheutti muun muassa luottotietojen menetys. Helpottuneet asiakkaat kokivat velkajärjestelyn aloittamisen ulospääsäksi omasta tilanteestaan. Kaikki haastatellut olivat yksimielisiä velkojen järjestelyn selkeyttävästä vaikutuksesta omaan taloudelliseen tilanteeseensa. Maksuohjelman suorittamisen edetessä haastateltavien mielipiteet omasta taloudellisesta tilanteestaan muuttuivat positiivisimmiksi. (Karvinen 2008, 48–49.)

Tutkimukseen haastateltu velallinen näki velkajärjestelyn mahdollisuutena oppia oman taloutensa hallintaa. Hän oli myös hakenut talous- ja velkaneuvonnasta neuvoja oman taloutensa tiukkaan budjetointiin. Toinen osallistuja näki velkajärjestelyn avulla palautuneensa taas arvostetuksi yhteiskunnan jäseneksi. Osalle velallisista velkajärjestely oli psyykkisesti erittäin raskasta. Maksuohjelman suorittajan budjetti on ajoittain liian tiukka, eikä siinä ole joustoa ennakoimattomille kuluille. Varmuus tilanteen väliaikaisuudesta auttoi velallisia kuitenkin jaksamaan niukkuutta ja uskomaan valoisampaan tulevaisuuteen. (Karvinen 2008, 51–52, 54.)

Haastateltavat asennoituivat velkajärjestelyn jälkeisen lainanottoon lähes poikkeuksetta negatiivisesti. Joidenkin haastateltujen mielestä velanotto voisi mahdollisesti tulla kyseeseen vain suurten hankintojen kuten asunnon tai auton kohdalla. Velalliset kokivat, että tarpeelliset hankinnat oli pystyttävä säästämään ennen niiden hankintaa. Yksi haastateltava aikoi tulevaisuudessa hankkia yhden luottokortin, jolla voisi tarvittaessa tasoittaa taloudellista tilanettaan. Monen velallisen mielestä nyky-yhteiskunnassa vallalla oleva tapa kuluttaa velaksi on huolestuttava. He kokivat myös luottojen tehokkaan mainostamisen osasyiksi lisääntyneisiin velkaongelmiin. Tapoina ehkäistä ongelmien kasvua haastatellut näkivät yhteiskunnallisen vaikuttamisen, ennaltaehkäisevän velkaneuvonnan ja taloustaitojen opetuksen jo koulussa. (Karvinen 2008, 56–57.)

Talous- ja velkaneuvonta 2010

Mäntsälän kunnan ja Orimattilan kaupungin talous- ja velkaneuvojan Ulla Marjasen mukaan asiakassuhteiden pituus vaihtelee suuresti. Yksittäinen asiakas saattaa saada avun velkaongelmiinsa jopa kahdella käyntikerralla, mutta toinen asiakas saattaa käydä neuvonnassa kaksi vuotta, ennen kuin edellytykset Takuu-säätiön takaukselle tai velkajärjestelyhakemukselle täyttyvät. (Ketola ja Laurell 2010, 19.)

Taloustiedon 1/2011 artikkeli

Suomen suurimman talousaikakausilehden Taloustiedon numeroon 1/2011 oli haastateltu Nordea Pankki Suomen yksityistalouden ekonomistia Anu Nummista. Artikkelin käsitteli yksittäisten kotitalouksien suurimpia talousriskejä vuonna 2011. Pahimmaksi uhkaksi Numminen nosti avioeron, joka voi kaataa puolisoitten talouden. Nordea pankin oman kyselytutkimuksen (2010) mukaan naisista vain 29 prosenttia pystyisi avioeron jälkeen jäämään asumaan perheen nykyiseen asuntoon, miehillä vastaava luku oli 48 prosenttia. Yksittäisen perheen taloutta uhkaaviksi tekijöiksi Numminen mainitsi myös työttömyyden erityisesti taloustilanteessa, jossa lainojen korot alkaisivat nousta. Taloushaasteeksi vuonna 2011 mainittiin myös ympäristöverojen kallistumisen aiheuttama yleinen hintojen nousu. (Rimmi 1/2011, 23–24.)

Talous- ja velkaneuvonnan tilanne tänä päivänä Etelä-Suomen aluehallintoviraston alueella 2010

Laura Enckell-Räisänen teki opinnäytetyönään vuonna 2010 selvityksen talous- ja velkaneuvojien näkemyksistä omasta työstään. Työn tilaajana toimi Kuntaliitto. Tutkimuksen mukaan velkaneuvonnan kysyntä on kasvussa. Talous- ja velkaneuvojat kokivat, että palvelun laatu uhkaa heikentyä tulevaisuudessa, koska velkaantuneiden ja velkaongelmaisten määrä lisääntyy nopeasti. Selvityksessä todettiin myös, että talousneuvontaa pitäisi voida antaa ennaltaehkäisevästi, ettei ongelmia pääsisi syntymään, sekä jälkihoitona mahdollisten velkatilanteiden jälkeen. (Enckell-Räisänen 2010, 6, 37–39.)

Arttu-arviointitutkimusohjelma 2011

Kuntaliitto suoritti vuoden 2011 lopulla laajan kuntalaiskyselyn, johon vastasi kaikkiaan 11 268 kuntalaista. Tuloksissa kunnalliset palvelut arvioitiin pääosin

hyvin hoidetuiksi mutta niiden saavutettavuutta pidettiin keskinkertaisena. Kahdeksan kymmenestä vastaajasta oli tyytyväisiä kunnallispalvelujen nykytilanteeseen. (Takalainen 2012.) Etelä-Savon alueelta tutkimuksessa oli mukana hirvensalmelaisia ja mikkeliiläisiä vastaajia (Suomen Kuntaliitto 2012).

Asiakkaiden tyytyväisyys Keski-Suomen velkaneuvontaan 2013

Keski-Suomen velkaneuvonnan asiakastyytyväisyyttä kartoittavan Noora Pasasen opinnäytetyön perusteella talous- ja velkaneuvojan vastaanotolla käyneistä asiakkaista valtaosa oli tyytyväisiä saamiinsa ohjeisiin ja käsitti niiden sisällön. Tarkempia tietoja velalliset olisivat halunneet velkajärjestelyn vaiheista hakemuksen jättämisen jälkeen sekä siitä, miten mahdolliset elämäntilanteen muutokset vaikuttavat järjestelmään. Osa asiakkaista olisi myös toivonut enemmän tukea lomakkeiden täyttämiseen. (Pasanen 2013, 17.)

Vertailu

Kotitalouksien maksuvaikeuksista tehtyjen aiempien tutkimusten mukaan vielä vuosina 2002–2005 erilaiset maksuvaikeudet olivat harvinaisia eläkeikäisten keskuudessa. Nykyisin eläkeläisiä on yhä enemmän velkajärjestelyn piirissä. Aikaisemmin eläkeläiset tulivat siis paremmin toimeen eläketuloillaan. Arvioin muutoksen johtuvan rahan arvon muutoksesta ja yleisestä hintojen noususta. Eläkeläiset ovat ryhmä, joka voi vähiten vaikuttaa omaan tulotasoonsa.

Vuonna 2014 pienituloisten osuus 65–74-vuotiaiden ikäryhmässä oli 8 % ja yli 75-vuotiaiden joukossa 22,2 %. Pienituloisuuden nettoraja vuonna 2014 oli yhden hengen taloudessa 14 300 euroa vuodessa (1 190 euroa /kuukaudessa). (Tilastokeskus 2016.)

Eläkeläisten huonontuneen toimeentulon perusteella voisi ajatella, että myös Suomessa ikääntyvien kansalaisten täytyy jatkaa työelämässä nykyistä pidempään, jotta heidän taloutensa säilyy tasapainossa. Aiemmin ilmiö eläkeläisten työssäkäynnistä on liitetty kuuluvaksi huonomman sosiaaliturvan maihin kuten Yhdysvaltoihin.

Suomessa työssä käyvien eläkeläisten määrä onkin kasvanut tasaisesti viime vuosina. Katriina Pirosen sosiaalipolitiikan pro gradu -työn (2013) tulosten mukaan eläkeläisten työhalut eivät kuitenkaan ensisijaisesti johdu taloudellisista syistä. Rahaa tärkeämpiä kannustimia olivat työstä saadut sosiaaliset

suhteet ja itsensä tarpeelliseksi tunteminen. Tutkimuksen mukaan eniten töissä kävivät 68–74-vuotiaat parisuhteessa elävät kaupunkilaismiehet, jotka työskentelivät yksityisen sektorin asiantuntijatehtävissä. (Piironen 2013.)

Työuran jatkaminen ei kuitenkaan tunnu olevan ratkaisu oman tutkimukseni hakijoiden ongelmiin. Monella velkajärjestelyyn hakeutuminen johtuu joko työn puuttumisesta tai kykenemättömyydestä tehdä työtä.

Vuonna 2011 Nordea-pankin ekonomistin arvion mukaan näinä suurien asuntolainojen ja pitkien takaisinmaksuaikojen aikana kotitalouksien merkittävin talousuhka on yleinen korkojen nousu ja avioero. Monet naiset ovatkin yhä taloudellisesti riippuvaisia kotitaloudessaan asuvan miehen palkkatuloista. Vaikka naiset yleisesti ottaen kouluttautuvatkin miehiä korkeammin, on yksityisen sektorin palkkataso naisilla matalampi kuin miehillä. Naisilla on enemmistö osa-aikaisissa ja niin kutsutuissa matalapalkka-ammateissa. Korkeammassa johtaja- ja asiantuntijatehtävissä naisia on vain murto-osa miehiin verrattuna. Naisten tulotasoa painavat myös työkokemusta kartuttamattomat vanhempainvapaat. Näistä seikoista huolimatta miehet kuitenkin hakevat naisia enemmän velkajärjestelyitä.

Rahan mahdollinen kallistuminen tulevaisuudessa aiheuttaisi maksuvaikeuksia kuitenkin kaikille sukupuolesta riippumatta. Vaikutukset olisivat suurimmat asuntovelallisilla ja erityisesti heillä, joilla velkaa on paljon. Arvioinkin kotitalouksien maksuvaikeuksien yleistyvän ja laajenevan kaikissa ikä- ja tuloluokissa.

Tutkimusten mukaan velkajärjestelyn hakijat ja saajat ovat olleet pääasiallisesti tyytyväisiä saamiinsa järjestelyihin ja neuvontapalveluihin. Kriittisesti suhtautuvien asenteiden voidaan katsoa johtuvan pääosin heidän omasta tilanteestaan. Vuoden 2011 tutkimus asukkaiden tyytyväisyydestä kunnallisiin palveluihin ja velkaneuvojien huoli vallitsevan hyvän tilanteen huononemisesta palveluiden kysynnän kasvaessa saa toivomaan, ettei hyviä ja tarpeellisia talous- ja velkaneuvontapalveluita vähennetä, vaan kehitetään edelleen, sillä niihin sijoitetut verorahat maksavat itsensä takaisin moninkertaisesti.

6.11 Velkajärjestely ja ulosotto

Velkajärjestelyn vaikutukset ulosottoon 2011

Opinnäytetyössä velkajärjestelyn vaikutuksista ulosottoon haluttiin selvittää, mitä haasteita velkajärjestelyasioiden käsittely aiheuttaa ulosottoviranomaiselle. Minna Kuortin tutkimuksen tuloksena selvisi, että käräjäoikeuden antaman velkajärjestelyn aloituspäätöksen vaikutukset ulosoton toimintaan ovat varsin pieniä. Ulosotossa asiat hoituvat pääasiassa rutiinilla, joitain ongelmia saattaa aiheutua harvoin vastaantulevissa erityistapauksissa. Velkajärjestelyn raukeamisen aiheuttamat vaikutukset työllistävät ulosottovirastoa eniten. (Kuortti 2011, 2.)

Vertailu

Velalliselle velkajärjestelyn aloituspäätös päättää asiain ulosottoviraston kanssa. Käräjäoikeus hoitaa asian toimittamalla antamansa päätökset ulosottoon. Esimerkiksi Mikkelissä asiointi on helppoa, koska molemmat virastot sijaitsevat samassa talossa.

6.12 Yhteenveto teoreettisen tutkimuksen tuloksista

Teoreettisen kirjoituspöytätyöni yhteenvetona voidaan todeta, että miehen muodostavat edelleen velkajärjestelyn hakijoiden pääjoukon, mutta myös naishakijoiden määrä on kasvussa. Hakijajoukon ikäjakauma on tasoittunut ja hakijat edustavat tasaisemmin kaikkia ikäryhmiä. Tämä tarkoittaa nuorten ja erityisesti varttuneempien hakijoiden määrän kasvua. Elatusvelvollisten velkajärjestelyn hakijoiden määrä on vähentynyt selvästi, mutta lasten määrä hakijoiden perheissä on lisääntynyt merkittävästi. Velallisten syyt haakeutua velkajärjestelyyn ovat monipuolistuneet ja erityisesti erilaisten sosiaalisten syiden määrä on lisääntynyt.

Velkajärjestelyn hakijoiden joukosta ovat poistuneet takausvelkaiset ja entiset yrittäjät. Velkajärjestelyn hakijoilla ei nykyisin ole enää omistusasuntoa tai muuta merkittävää omaisuutta velkajärjestelyä haettaessa. Velkajärjestelyn hakijoiden euromääräisissä velkasummissa on ollut eri tutkimusajankohtina vaihtelua, mutta yksittäisten velkojen kappalemäärät ovat kasvaneet vuosien saatossa selvästi muutamista yksittäisistä veloista aina kymmeneen yksittäisiin

velkoihin saakka. Vastaavasti velallisten maksuohjelman aikaisella kertymällä veloista maksettu osuus on pienentynyt muutamia prosenttiyksiköitä.

Velkajärjestelyn hakijoiden määrä on kasvanut viime vuosina. Aiemmin velalliset pitivät maksuohjelmaa ankarana ja velkajärjestelyn aikainen toimeentulo oli monilla varsin heikkoa. Vuonna 2011 tutkimuksen mukaan entisistä hakijoista kolme neljästä katsoi kuitenkin hyötäneensä velkajärjestelystä. Oman dokumenttianalyysini aineiston mukaan vain muutama velallinen haki muutosta aiemmin määrättyyn maksuohjelmaan. Aiemmin muutoshakemukset olivat yleisempiä. Velkajärjestelyhakemusten hylkäysprosentti ja rauenneiden hakemusten prosentuaalinen määrä ovat pysyneet velkajärjestelyn historian aikana samalla tasolla.

7 VELKAJÄRJESTELYLAIN KEHITYSTARPEET TULEVAISUUDESSA

Alati muuttuva yhteiskunta asettaa tarpeita jatkuvalla lainsäädäntötyölle. Yksityishenkilön velkajärjestelylain viimeisin muutos astui voimaan vuoden 2015 alussa. Pohdin tässä opinnäytetyöni luvussa velkajärjestelylain tulevaisuutta maksuohjelman pituuden oikeudenmukaisuuden ja tuomioistuimen työskentelyn näkökulmista. Vertailen myös kansallista lakiamme Pohjoismaiden ja eurooppalaisten valtioiden kansallisiin lakeihin ja tarkastelen Euroopan unionin vaikutusta omaan kansalliseen velkajärjestelylakiimme. Lopuksi esitän omia näkemyksiäni velkajärjestelylain ongelmakohtista ja tulevaisuuden kehitystarpeista.

7.1 Maksuohjelma

Suomen asianajoliiton oikeudellisessa julkaisusarjassa Defensor Legis julkaistu kirjoitus: Kommentteja lakiin yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamiseksi 32/2010

Yksityishenkilön velkajärjestelyihin erikoistunut asianajaja Juhani Viilo ja asianajaja Tapio Laakso pohtivat kirjoituksessaan Kommentteja lakiin yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamiseksi 632/2010 (Defensor Legis 5/2010) maksuohjelman keston oikeudenmukaisuutta velallisten näkökulmasta. Lainmuutos maksuohjelman lyhentämiseksi kolmeen vuoteen on

helpotus velkajärjestelyyn ajautuneelle. Velallinen vapautuu velkataakastaan nopeammin ja saa takaisin entisen oikeusasemansa yhteiskunnassa. Kirjoittavat toteavat kuitenkin, että valtaosa velkajärjestelyiden maksuohjelmista on nolla-ohjelmia eli niistä ei kerry velkojille lainkaan saatavia, tai ohjelmia, joista velkojille kertyy saatavia vain hyvin vähän. Laakson ja Viilon mukaan maksuohjelman lyhentäminen saattaa velallisia kuitenkin osittain eriarvoiseen asemaan. Pääsääntöisesti erittäin pienet kuukausittaiset maksusuoritukset takaavat hakijalle lyhyen maksuohjelman, mutta jos kertymää ei ole, velallisen maksuohjelman pituus kasvaa viiteen vuoteen. Maksuohjelmilla saavutettavia hyötyä velkojille on kuitenkin käytännössä sama. (Laakso ja Viilo 2010.)

Maksuohjelman keston pituus on velalliselle merkittävä asia. Viiden vuoden maksuohjelma on lähes kaksinkertainen kolmen vuoden ohjelmaan verrattuna. Arvioin, että sekä niin kutsuttujen nollaohjelmien että hyvin vähäisen kertymän maksuohjelmien määrät tulevat lisääntymään tulevaisuudessa maksuohjelmien suorittajien pienten tulojen takia.

Tulisiko lainsäätäjien pohtia tulevaisuudessa, kuinka suurella kuukausittaisella maksuohjelman kertymällä velallinen voisi saada lyhyemmän ohjelman ja keiden tulisi suorittaa pidempi ohjelma liian vähäisen maksukertymän takia?

Oman tutkimukseni mukaan kolmasosalla velallisista maksuvara oli kuukaudessa yhdentoista ja sadan seitsemänkymmenen euron välillä. Olisiko moraalisesti oikein, että alle sadan euron kertymän saavuttavat saisivat viiden vuoden maksuajan ja yli sadan euron maksajat kolmen vuoden ohjelman, vai tulisiko olemassa olevien maksuohjelmien välille ottaa käyttöön niin sanottu vähäisen kertymän maksuohjelma, jonka pituus olisi esimerkiksi neljä vuotta?

Toisena vaihtoehtona maksuohjelman pituudelle voisi olla Tšekeissä käytössä oleva järjestelmä (luku 7.3.2, sivu 86), jossa velallisen tulee velkajärjestelyssä suorittaa kiinteä prosentuaalinen osuus kaikista veloistaan. Tällä tavoin toimimalla suurempivelkaisilla olisi enemmän maksettavaa, mutta olisihan heidän lähtötilanteensakin ollut moitittavampi. Prosentuaalinen maksutapa ei olisi siidoksissa velallisen todelliseen maksukykyyn, mutta se olisi tasapuolisempi kuin maksuvarattomia ja vain vähäistä maksuvaraa omaavia eriarvoistava maksuohjelman standardikesto.

7.2 Tuomioistuinmenettely

Kymenlaakson käräjäoikeuden velkajärjestelyn tuomioistuinmenettely 2014

Opinnäytetyössä velkajärjestelymenettelystä Kymenlaakson käräjäoikeudessa pohditaan keinoja kehittää velkajärjestelyn tuomioistuinkäsittelyä. Tutkimus on toteutettu haastattelemalla Kymenlaakson käräjäoikeuden Kotkan kanslian kärjätuomareita. Työn tuloksissa korostetaan velkajärjestelyprosessin tuomioistuinkäsittelyn nopeutumisen tarpeellisuutta. Keinoina esitetään sähköisen tiedoksiannon käytön parantamista ja velkojien aktiivisempaa otetta velkajärjestelyprosessiin. Haastateltujen mielestä käsittelyä voisi nopeuttaa yksinkertaistamalla velkajärjestelyprosessia. Kärjätuomarit toivoivat lakiin selkeitä asetuksia hakemuksen käsittelystä. Eri käräjäoikeuksien välille toivottiin yhtenäistä toimintakulttuuria. Prosessin arveltiin nopeutuvan myös käsittelemällä riitaiset ja riidattomat velkajärjestelyasiat selkeästi erillään. Haastatellut kokivat, että riidattomien hakemusten käsittely voisi olla nykyistä kevennetympää. Asiakirjamalleihin ja fraasipankkiin toivottiin myös päivitystä. (Jansson 2014, 36–37.)

Isommissa käräjäoikeuksissa asioiden käsittely on osastoitua, jolloin eri asiaryhmät keskittyvät selkeämmin tietyille kärjätuomareille. Osastoinnilla voidaankin tehostaa ja selkiyttää työskentelyä, mikäli tietyn asiaryhmän juttuja on kyseisessä tuomioistuimessa riittävästi. Oman kokemuksen mukaan riitaisten velkajärjestelyasioiden määrä on varsin pieni riidattomiin verrattuna. Velkajärjestelyasioissa järjestetään vain harvoin istuntokäsittelyjä. Riidattomat velkajärjestelyasiat saadaankin käsiteltyä, kuulemisiin ja selvittäjän työskentelyyn kuluva aika ja kärjätuomari kulloinenkin työtilanne huomioiden, varsin jouhevasti. Etelä-Savon käräjäoikeudessa asiakirjamallit ja fraasipankki olivat sihteerin näkökulmasta varsin kattavia ja niiden ajantasaisuudesta oli huolehdittu hyvin.

7.3 Kansainvälinen malli

Ensimmäiset säädökset luonnollisen henkilön velkajärjestelystä sisällytettiin konkurssilakiin Tanskassa ja Yhdysvalloissa 1984 (HE 183/1992, 1992). Ver-

tailtaessa eri maiden kansallisia velkajärjestelylakeja ovat Pohjoismaiset lait lähimpänä omaa lakiamme.

7.3.1 Pohjoismaat

Ruotsalainen velkajärjestelylaki on pohjoismaisista laeista kaikkein liberaalein. Ruotsissa velkajärjestelyn esteet ovat osittain suppeat ja samaa lainsäädäntöä sovelletaan kaikkiin hakijoihin. Norjassa ja Tanskassa laki koskee vain luonnollisia henkilöitä. Tanskan laki sisältyy konkurssilakiin. (Oikeusministeriö 2013.)

Ruotsissa ja Norjassa maksuohjelman kesto on viisi vuotta. Tanskassa pääasiassa konkurssiin johtaneesta yritystoiminnasta johtuvat velat on saatavissa anteeksi kolmen vuoden maksuohjelmalla. Sekä Ruotsissa että Norjassa velkajärjestelyä haetaan ulosottoviranomaiselta. Ruotsissa velkajärjestelystä valitetaan tuomioistuimeen, ja Norjassa tuomioistuimesta saa pakottavan velkajärjestelyn, mikäli velkojat eivät suostu ulosoton laatimaan vapaaehtoiseen velkajärjestelyyn. Tanskassa velkajärjestelyn myöntää tuomioistuin. Tanskassa myös selvittäjän käyttö on mahdollista. (Oikeusministeriö 2013.)

Velallisen omistusasunto ei nauti erityistä suojaa muiden Pohjoismaiden laeissa. Ruotsissa asunnon vakuudeton arvo käytetään velkojen suorittamiseen. Norjassa asunto myydään, mikäli myynti tuottaa velkojille parhaan maksuohjelman kertymän. Tanskalaisessa velkajärjestelyssä velallinen ei voi koskaan säilyttää kiinteistöä, mutta asunnon säilyttäminen on mahdollista, jos se on edullista velkojille. Asunnon vapaa arvo tilitetään Tanskassa velkojille. (Oikeusministeriö 2013.)

Voimassa oleva suomalainen velkajärjestely vaikuttaa kevyemmältä ratkaisulta kuin vastaa laki muissa Pohjoismaissa. Muualla maksuohjelman kesto on pidempi. Asunnon realisoinnissa edetään velkojien edun mukaan. Tanskalainen velkajärjestelylaki on yrittäjäystävällinen.

Omistusasunnon merkitystä on korostettu suomalaisessa velkajärjestelylaissa kansalaistemme omistusasumisen yleisyyteen vedoten. Suomen pankin vuonna 2012 teettämän selvityksen mukaan asunnon omistaminen on kuitenkin yleisempää Norjassa ja lähes yhtä yleistä kuin meillä myös Ruotsissa ja

Tanskassa. Selvityksen mukaan norjalaisista peräti 85,4 % asui omistusasunnossa. Vastaavat luvun Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa olivat vertailuajankohtana 74,1 %, 69,7 % ja 66,3 %. Asuntolainallisia asunnon omistajia oli tutkimusajankohtana kuitenkin selvästi vähiten Suomessa. Asuntolainaa oli tuolloin vain 43,7 %:lla asunnonomistajista. Prosentuaalisesti eniten asuntolainallisia asunnonomistajia oli norjassa (61,3 %). Ruotsalaisista asunnonomistajista lainaa oli 56,8 %:lla ja tanskalaisista 52,8 %:lla. (Schauman 2012.)

7.3.2 Eurooppalaiset valtiot

Muiden valtioiden kansallista velkajärjestelylaeista on hyvin vaikeaa saada ajantasaista tietoa. Oheiset tiedot ovat peräisin hallituksen velkajärjestelyesityksestä HE 52/2010 vuodelta 2010. (Ranskan tiedot ovat tätä vanhempia, hallituksen esityksestä HE 183/1992.) On mahdollista, että eri maiden lainsäädännöissä on tämän ajankohdan jälkeen tapahtunut muutoksia.

Vertailtaessa Suomalaista yksityishenkilön velkajärjestelylakia muiden Euroopan valtioiden vastaaviin säädöksiin havaitaan niiden välillä merkittäviä eroja, mutta myös joitain yhtäläisyyksiä. Seuraavassa kappaleissa on esitelty esimerkkejä eurooppalaisista velkajärjestelylaista.

Englannissa velkajärjestely on osa konkurssilakia. Lakia sovelletaan sekä luonnollisiin henkilöihin että yrittäjiin. Kun henkilö tuomitaan konkurssiin, hänet voidaan pesänhoitajan vaatimuksesta määrätä maksamaan velkoja tuloistaan seuraavaksi kolmeksi vuodeksi. (HE 52/2010.)

Saksalaisessa mallissa velkajärjestelyyn sovelletaan maan insolvenssilakeja. Velkajärjestelyssä velallinen tilittää kuuden vuoden ajan tuloistaan ulosotettavaa osaa uskotulle miehelle, joka jakaa varat edelleen velkojille. Maksuohjelman jälkeen tuomioistuin suorittaa osapuolten kuulemisen ja päättää veloista vapautumisesta. (HE 52/2010.)

Myös Puolassa velkajärjestely sisältyy konkurssilakiin. Maksuohjelman kesto on viisi vuotta. Sitä voidaan negatiivisten olosuhdemuutosten takia myös pidentää kahdella vuodella. Maksuohjelman aikainen velallisen saama lahja tai perintö korottaa velkojen takaisinmaksun määrää. Velallisen hankkimat lisätulot eivät korota maksuvelvollisuutta. (HE 52/2010.)

Ranskassa velkajärjestely sisältyy maan kuluttajalakiin. Järjestelmä sisältää kaksi eri menetelmää: neuvottelumenettelyn (vapaaehtoinen) ja velkasaneerausmenettelyn (pakottava). Järjestelmä on tarkoitettu vain yksityishenkilöille, eikä se koske liiketoiminnasta aiheutuneita velkoja. Ensisijaisella neuvottelumenettelyllä pyritään velallisen ja merkittävien velkojien väliseen sopimukseen. Sopimuksessa voidaan sopia esimerkiksi maksuaikataulun lykkäämisestä, koron tai velkojen alentamisesta, velallisen korosta vapautumisesta tai vakuuden käytöstä. Mikäli sopimus syntyy, se on täytäntöönpanokelpoinen. Menettely suoritetaan kunkin ranskalaisen maakunnan ”velkajärjestelykomissiossa”. Prosessiin kuuluvat päätökset tehdään tai vahvistetaan tuomioistuimessa. Tuomioistuimessa tapahtuvaan velkasaneeraukseen päädytään, jos sopimukseen ei päästä tai se ei ole ylipäätään mahdollinen. Tuomioistuin voi muuttaa velkojen maksuaikatauluja, määrätä velallisen omaisuutta myytäväksi ja määrätä velallisen taloudellisista toimista. Velkojen pääomia saneerauksessa ei alenneta. (HE 183/1992.) Ranskassa velallisen velkajärjestelyn kokonaiskesto ei saa ylittää kymmentä vuotta (HE 52/2010).

Tšekeissä on säädetty maksukyvyttömyyslainsäädäntö yksityishenkilölle ja maksukyvyttömyysmenettely yrittäjälle. Velkajärjestelyn tarkoituksena on, että velallinen suorittaa 30 % veloistaan joko kerralla tai erissä viiden vuoden aikana. Suorituksen jälkeen velallinen saa loput velat anteeksi. Velkojien suostumuksesta suoritettava velkasumma voi olla myös pienempi. (HE 52/2010.)

Sloveniassa velkajärjestely koskee kaikkien velallisten kaikkia velkoja. Maksuohjelman kesto on kolme vuotta. (HE 52/2010.)

Italiassa, Romaniassa ja Unkarissa ei ole voimassaolevaa velkajärjestelylakia. Italiassa on vireillä lakiesitys, jonka mukaan velallisen ehdotuksesta osapuolien välille voitaisiin laatia tuomioistuimen valvoma sopimus velkojen suorittamisesta. Unkarissa ollaan säätämässä maksukyvyttömyyslakia yksityishenkilöille. Eesityksen mukaan tuomioistuin hyväksyisi osapuolten välille sopimuksen, jossa sovittaisiin veloista vapautumisesta osittain tai kokonaan, korkojen alentamisesta tai maksuajan muuttamisesta. (HE 52/2010.)

Osassa eurooppalaisista valtioista tehdään ainoastaan sopimuksia osapuolten välillä, muttei välttämättä ratkaista tai edes yritetä ratkaista itse ongelmaa. Järjestelmä kymmenen vuoden sovittelusta ilman varmaa ratkaisua tuntuu ankaralta. Jossain maissa maksuohjelman toteutumista tarkistetaan tarkemmin ei-

kä itse velkajärjestelyn myöntäminen vielä takaa sen lopullista hyväksymistä. Toisin kuin meillä Suomessa, jossa maksuohjelman noudattaminen on velallisen vastuulla ja järjestelyn hylkääminen vaatii erillisen hakemuksen tuomioistuimeen. Järjestelmä hankittujen lisätulojen vapaasta arvosta velkajärjestelyssä kannustaa varmasti velallisia maksuohjelman aikaiseen tulojen kasvattamiseen.

7.3.3 Euroopan unioni

Eurooppa-neuvoston EU-politiikalle vetämiä suuntaviivoja olivat Eurooppa-neuvoston kokouksista maaliskuulta 2007 laadittujen puheenjohtajapäätelmien mukaan muun muassa unionin sisämarkkinoiden lujittaminen ja Euroopan kilpailukyvyn parantaminen (Eurooppa-neuvosto 2007).

Näiden tavoitteiden tueksi Euroopan neuvoston Ministerikomitea (jäsenmaiden ulkoministerit / maiden diplomaattiset edustajat Strasbourgissa) antoi vuonna 2007 suosituksen, jonka mukaan jäsenmaiden hallitusten tulee kansallisia velkajärjestelylakeja laatiessaan kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin:

- valtion tulee luoda tarvittavat mekanismit, joilla voidaan helpottaa ylivelkaantuneiden yksityishenkilöiden ja perheiden paluuta yhteiskunnan jäseniksi,
- kansallisten velkaongelmakien tulee taata, että velalliset pääsevät tehokkaasti puolueettomaan velkaneuvontaan ja velkojen uudelleen järjestelyyn,
- velkajärjestelyn maksuohjelmien on oltava kohtuullisia ja kansallisten käytäntöjen mukaisia sekä kestoltaan että takaisinmaksuvelvoitteeltaan,
- velkojen uudelleenjärjestelyn on katettava kaikki velallisen velat, lukuun ottamatta niitä velkoja, joiden soveltamisesta on säädetty erikseen kansallisessa laissa,
- lisäksi jäsenvaltioiden on luotava oikeuslaitoksen ulkopuolisia järjestelmiä, joilla velallinen ja velkoja voivat päästä keskinäiseen sopimukseen ja
- rajoitettava velkojien mahdollisuuksia estää velkajärjestelyn toteutuminen taloudellisin sekä
- sosiaalisin keinoin kannustaa ylivelkaantuneiden henkilöiden pääsyä takaisin työmarkkinoille. (Council of Europe 2007)

Ministerikomitean suositukset ovat varsin väljiä ja suuntaa antavia. Ne antavat jäsenvaltioille vapauden säätää omannäköisiään yksityishenkilön velkajärjestelylakeja. Suomen kansallisessa laissa toteutuvat lähes kaikki suositusten kohdat. Meiltä puuttuu ainoastaan tuomioistuimen ulkopuolinen sopimusmenettelyjärjestelmä, jolla pyrittäisiin velallisen ja velkojien väliseen vapaaehtoiseen neuvotteluratkaisuun.

EU-lainsäädäntö

Euroopan unionin ja jäsenmaiden vallanjakoa kutsutaan annetun toimivallan periaatteeksi. Yleisin toimivallan muodoista on jaettu toimivalta. Siinä sekä unioni että jäsenvaltio voivat säätää lakeja ja antaa velvoittavia säädöksiä. (Ulkoasiainministeriö)

Velkajärjestelylaki Suomessa ja vastaavat lait muissa jäsenvaltioissa ovat kansallisia lakeja, joita sovelletaan kussakin maassa sellaisenaan (Ulkoasiainministeriö). Vaikka Euroopan unionin jäsenvaltioiden kansallisissa velkajärjestelylaeissa on todella suuria eroja, asettaa jäsenyys unionissa kuitenkin kehitystarpeita kansallisille lainsäädännöille, kuten oheisesta Euroopan unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisusta voidaan todeta.

Euroopan unionin tuomioistuimen yhtenä tehtävänä on ratkaista EU-lainsäädännön tulkintakysymyksiä. Unionin tuomioistuin antoi marraskuussa 2012 ratkaisun ennakkoratkaisupyyntöön, joka koski SEUT:n 45. artiklan tulkintaa velkajärjestelyasiassa.

SEUT:n 45. artiklalla tarkoitetaan henkilöiden, palveluiden ja pääomien vapaata liikkuvuutta Euroopan unionin alueella. Artikla turvaa unionin jäsenmaiden työntekijöille vapaan liikkuvuuden unionin jäsenmaiden alueella työn hakemisen ja tekemisen perusteella. Artiklaan voi tutustua Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen konsolidoitusta⁵ toisinnosta EUVL C 83, 30.3.2010. (EUR-Lex 2010, 65–66.)

⁵ Konsolidointi eli koontaminen on säädökseen sen antamisen jälkeen tehtyjen muutoksien ja oikaisujen yhdistämistä yhdeksi tekstiksi (EUR-Lex 2010).

Euroopan unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisu velallisen kotipaikasta

Oikeustapauksessa velkajärjestelyä Ruotsista haki Ruotsin kansalainen, joka oli asunut ja työskennellyt Belgiassa ruotsalaisen työnantajan palveluksessa vuodesta 2001 alkaen. Hakija ja hänen vaimonsa olivat pitäneet vuosina 1971–1996 hoitokotia Ruotsissa. Yritys oli asetettu konkurssiin vuonna 1996. Puolisot olivat joutuneet maksukyvyttömiksi, ja Tukholman ulosottoviranomainen oli ulosmitannut heidän palkkaansa vuodesta 1997 alkaen. Hakijan vuonna 2011 jättämä velkajärjestelyhakemus oli hylätty ulosottoviranomaisen päätöksellä, koska velkajärjestelyn myöntäminen edellyttää, että velallisella on kotipaikka Ruotsissa. (Euroopan unioni 2012.)

Tukholman käräjäoikeus (Stockholms tingsrätt) päätti esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen: onko SEUT:n 45. artiklaa tulkittava siten, että se on esteenä pääasian oikeudenkäynnin kohteena olevan kaltaiselle kansalliselle säännöstölle, jonka mukaan velkajärjestelyn myöntäminen edellyttää asuinpaikan olevan kyseisessä jäsenvaltiossa? (Euroopan unioni 2012.)

Euroopan Unionin tuomioistuin totesi antamassaan ennakkopäätöksessä (ECLI:EU:C:2012:704), että SEUT:n 45. artiklaa oli tulkittava siten, että se oli esteenä pääasian oikeudenkäynnin kohteena olevan kaltaiselle kansalliselle säännöstölle, jonka mukaan velkajärjestelyn myöntäminen edellytti asuinpaikan olevan kyseisessä jäsenvaltiossa. (Euroopan unioni 2012.)

Asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä. Kansallinen tuomioistuin jatkaa pääasian käsittelyä ennakkoratkaisun antamisen jälkeen. (Euroopan unioni 2012.)

Yhteneväinen tai edes yhtenäisiä piirteitä sisältävä eurooppalainen velkajärjestelylainsäädäntö on tulevaisuudessa erittäin epätodennäköinen. Mikäli Euroopan parlamentissa säädettäisiin unionin jäsenmaille yhtenäinen velkajärjestelylaki, se voisi olla joko asetus, jota sovellettaisiin sellaisenaan kaikissa jäsenmaissa ja joka syrjäyttäisi kanssaan ristiriidassa olevan kansallisen velkajärjestelylain, tai velkajärjestelystä säädetty direktiivi (lainsäädäntöohje), jo-

ka velvoittaisi kaikkia jäsenvaltiota täytäntöön panemaan annetun säädöksen kansallisissa laeissaan annetun määräajan puitteissa (Ulkoasiainministeriö).

7.4 Tutkimukseni perusteella

Velkajärjestelyn alkuperäinen tarve on muuttunut vuosien kuluessa aivan toisenlaiseksi. Tästä huolimatta arvioin, että yhä useampi henkilö tulee tulevaisuudessa tarvitsemaan yksityishenkilön velkajärjestelyä. Vallitsevan hitaan talouskasvun seurauksena yleinen taloudellinen tilanne kiristyy ja vähemmällä on saatava aikaan enemmän. Tämä pätee sekä koko yhteiskuntaan että sen yksittäisiin kansalaisiin. Koska olemme tottuneita vallitsevaan tilanteeseen, on saavutetuista eduista vaikeaa tai jopa mahdotonta luopua. Nykyisin vallalla oleva yleinen itsekeskeinen asenneilmapiiri, ihmisten kykenemättömyys pitkäjänteiseen ajatteluun ja toimintaan sekä kasvava uusavuttomuus eivät ainaakaan edistä kansalaisten taloudellista hyvinvointia.

Suomalainen yhteiskunta tarvitsee toimivan velkajärjestelylain, koska

- joka päivä viidestä kuuteen alle 30-vuotiasta siirtyy eläkkeelle mielenterveyteen liittyvien syiden takia (Yleisradio 2013),
- vuonna 2020 Suomi kuuluu vanhusvaltioihin, joissa joka viides kansalainen on yli 65-vuotias (Pekkola & Lehtonen 2015),
- vuonna 2014 sataa työssäkäyvää kohti oli 141 ei-työssäkäyvää (Tilastokeskus 2016),
- työttömien määrä lisääntyi alle 25-vuotiaiden keskuudessa 15 % vuonna 2014 (Tilastokeskus 2016),
- korkeasti koulutettujen työttömien määrä kasvoi 6,9 % vuoden takaisesta ajankohdasta (Akava 2015),
- helmikuussa 2016 kaikkien työttömien määrä oli 330 299 henkeä (Akava 2016),
- yli miljoona suomalaista asuu yksin (Yleisradio 2014),
- asuntokunnista yli 40 prosenttia on yhden hengen talouksia (Yleisradio 2014),
- erityisesti yksin asuvilla nuorilla on korkea köyhyysriski (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2008)
- toimeentulotuen saajista 70 % asuu yksin (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2008),
- yksinasujia on eniten keski-ikäisissä (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2008),

- kansaneläkeindeksiin sidotut Kela-etuudet pienenevät 0,4 % vuonna 2016 (Kansaneläkelaitos 2015) ja
- sairaanhoidon Kela-korvaukset pienenevät ja lääkekorvauksissa otetaan käyttöön alkuomavastuu (Kansaneläkelaitos, 2015).

Mainitut otsikot ovat kaikki suoraan kosketuksissa velkajärjestelyjen maailmaan. Monet edellä mainituista seikoista ovat altistavia tekijöitä myöhemmälle velkajärjestelyyn hakeutumiselle. Huoltosuhteen heikkeneminen, vanhusväestön määrän kasvu, nuoret eläkeläiset, yhden hengen kotitalouksien suuri määrä, nuorisotyöttömyys ja se, ettei kouluttuminenkaan välttämättä takaa työpaikkaa ja säännöllisiä tuloja yhdistettynä elämän eri osa-alueiden ongelmiin puoltavat toimivan ja oikeudenmukaisen velkajärjestelylain olemassaoloa.

Velkajärjestelylaki on viimeinen keino auttaa taloudellisissa vaikeuksissa olevaa henkilöä. Velkaongelmissa olevien kansalaisten auttamiseksi tehtävien yhteiskunnallisten toimien pitäisikin mielestäni olla ennaltaehkäisevimpiä ja helposti saavutettavia. Yhtenä keinona voisi olla parantaa kunnallisia talous- ja velkaneuvontapalveluita. Mikäli neuvojien palveluita lisättäisiin tuntuvasti ja niissä painotettaisiin erityisesti taloudellista neuvontaa, voisivat monet todelliset ongelmat olla vielä vältettävissä. Velkaongelmaisen taloudellisen tilanteen suunta olisi ainakin mahdollista korjata ennen kuin tilanne olisi riistäytynyt kokonaan hallinnasta. Näin toimimalla velallisen näkökulmasta byrokraattinen ja henkisesti raskas velkajärjestelyprosessi voisi, joidenkin velallisten kohdalla, olla kokonaan vältettävissä.

On kuitenkin totta, että osa velkajärjestelyä hakevista ei ole itse pystynyt vaikuttamaan tilanteensa syntyä esimerkiksi sairauden tai muun vastaavan syyn takia. Nämä henkilöt eivät ole tuottamuksellaan aiheuttaneet omaa taloudellista ahdinkoaan, vaan siihen on ajauduttu mahdollisesti monien eri tekijöiden vaikutuksesta. Mielestäni tällaisten velallisten auttaminen ei onnistu yksistään velkajärjestelylain avulla. Hakija, jonka tilanne on huono esimerkiksi tulottomuuden ja korkeiden sairaanhoitokustannusten takia, tarvitsee taloudellista tukea yhteiskunnalta jotenkin muuten kuin velkajärjestelyn keinoin. Tällaisessa tapauksessa velkajärjestely voi tuoda velalliselle hetkellisen avun, muttei pysyvää helpotusta, koska hänen taloutensa ajautuu todennäköisesti samaan lähtötilanteeseen.

Velkajärjestely auttaa mielestäni parhaiten henkilöä, joilla on velanmaksuon-
gelmia, jotka johtuvat jostain aiemmin vallinneesta seikasta tai tilanteesta. Ve-
lallisen tilanne on ehkä jo kohentunut, mutta hän ei pysty omin avuin vapau-
tumaan olemassa olevista veloistaan, koska taakka on suhteettoman suuri
hänen tuloihinsa nähden. Velkajärjestelyllä suoritettava velkojen leikkaus nol-
laa tilanteen ja antaa velalliselle uuden mahdollisuuden ja velattoman tulevai-
suuden. Velkajärjestelyn onnistumisen ja sillä saavutettavan hyödyn kannalta
on kuitenkin tärkeää, että velallisella on tuloja.

Velkajärjestelylaki on tärkeä yhteiskunnallinen toimintatapa ylivelkaantuneiden
auttamiseksi. Tutkimukseni aikana kävi kuitenkin selväksi, ettei velallisten
kaikkia taloudellisia ongelmia pystytä ratkaisemaan pelkän velkajärjestelylain
avulla.

Vaikka velkaantuneiden tarinat ovat yksilöllisiä ja koostuvat pienistä osateki-
jöistä, laki yksityishenkilön velkajärjestelystä on kuitenkin varsin kattava ja se
antaa laajat mahdollisuudet oikeudellisen harkinnan käyttämiseen. Lakiin ei
mielestäni enää pidä tehdä lisää kevennyksiä esimerkiksi maksuohjelman pi-
tuuden suhteen.

Maksuohjelman radikaali lyhentäminen velkajärjestelyn historian aikana tar-
koittaa, että nykyinen maksuohjelma on hetkessä suoritettu. Ehdotankin, että
velallisille järjestettäisiin maksuohjelman aikaista seurantaa ja maksuohjelman
jälkeisiä kontroleja kunnallisen talous- ja velkaneuvojan luona. Näillä pyrittäi-
siin varmistamaan, että velallinen on ja pysyy oikealla kuluttamisen tiellä. Tut-
kimukset osoittavat, että kaikki velalliset eivät opi tekemistään virheistä, vaan
suuri osa ajautuu takaisin aiempaan tilanteeseen. Maksuohjelmaan liittyvä
valvonta voisi tietenkin perustua vain vapaaehtoisuuteen ja velallisen omaan
halukkuuteen. Pakosta tulisi helposti rasite ja negatiivinen asia. Seurannassa
velallisille annettaisiin tarpeellisia neuvoja ja apua mahdollisiin ongelmatilan-
teisiin. Velkajärjestelyn jälkihoito olisi kuitenkin tärkeää, koska sillä voitaisiin
estää uusia ongelmia ja saada aikaan paras mahdollinen lopputulos jo läpi-
käydylle velkajärjestelyprosessille.

Velkajärjestelylainsäädännön tulisi olla sellainen, että velallinen voisi mahdol-
lisimman tehokkaasti auttaa itse itseään oman tilanteensa ratkaisemisessa.
Hyvät ja positiiviset onnistumisen kokemukset kannustaisivat ja valmentaisivat
velallista velkajärjestelyn ja maksuohjelman jälkeiseen normaaliin elämään.

Tällöin toteutuisi yksi velkajärjestelyn keskeinen idea, että velallinen voisi veloista vapautumalla tulla jälleen tasavertaiseksi yhteiskunnan jäseneksi ja normaaliksi veronmaksajaksi. Jokainen joka tekee parhaansa, auttaa tällä tavoin itseään. Enempään ei kukaan pysty ja enempää ei keneltäkään voi myöskään vaatia.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyöprosessissa on syvennytty yksityishenkilön velkajärjestelyprosessiin. Työn tarkoituksena on ollut selvittää velkajärjestelyä Etelä-Savon käräjäoikeudelta vuonna 2011 hakeneiden velallisten ominaispiirteet sekä kartoittaa velallisten syyt velkajärjestelyyn hakeutumiselle. Opinnäytetyössä on myös tutkittu velkajärjestelylain tulevia kehitystarpeita hakijan näkökulmasta katsottuna. Työssä on etsitty vastauksia tutkimuskysymyksiin, millaiset henkilöt ovat hakeneet velkajärjestelyä, mitkä ovat olleet heidän syynsä hakeutua velkajärjestelyyn sekä millainen velkajärjestelylain tulisi olla, jotta se toisi avun mahdollisimman monelle velalliselle.

Tutkimustyö koostuu kahdesta osasta. Ensimmäisessä vaiheessa on selvitetty dokumenttianalyysillä käräjäoikeuden asianhallintajärjestelmän diaaritietojen ja hakemusasiakirjojen sisällön perustella hakijoiden muotokuvaa ja heidän syitänsä hakeutua velkajärjestelyyn. Empiirisessä tutkimuksessa on kvalitatiivisella ja kvantitatiivisella tutkimusotteella analysoitu dokumenttilähteistä kootun aineiston sisältöä. Toisen vaiheen teoreettisessa kirjoituspöytä tutkimuksessa on kartoitettu aiempia aihealueen tutkimustuloksia. Lopuksi on suoritettu vertailua omassa tutkimuksessa saavutettujen ja aiempien tutkimustulosten välillä.

Yksityishenkilön velkajärjestelyllä tarkoitetaan käräjäoikeudessa suoritettavaa ylivelkaantuneen henkilön velkojen sovittamista vastaamaan hänen todellista maksukykyään. Velkajärjestely on viimeinen keino ratkaista henkilön velkaongelmat. Velkajärjestelyä haetaan käräjäoikeudelta, joka käsittelee asian yksityishenkilön velkajärjestelylain säädösten mukaisessa järjestyksessä. Käräjäoikeus voi halutessaan kuulla hakemuksen johdosta velkojia. Jos tuomioistuin päättää aloittaa henkilölle velkajärjestelyn, määrätään asialle tavallisesti selvittäjä, joka laatii ehdotuksensa velallisen maksuohjelmaksi. Käräjäoikeuden an-

tama maksuohjelman aloittamispäätös määrää velallisen maksuohjelman aikaisista velvoitteista. Velkajärjestely päättyy maksuohjelman päättyessä. Velallinen on tällöin vapautunut veloistaan.

Tutkimuksen aihe on syntynyt Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelman velkajärjestelylain kehittämiseksi asetettujen tavoitteiden pohjalta. Käräjäsihteerinä työskentelyn perusteella syntynyt oma käsitykseni tyypillisestä hakijasta on kuitenkin ollut ristiriidassa hallitusohjelman tavoitteiden kanssa. Opinnäytetyötutkimuksen hypoteesina on esitetty, etteivät ohjelman esitykset ja keskimääräisen hakijan tarpeet ole yhteneväisiä.

Empiirisen tutkimuksen tulosten mukaan velkajärjestelyhakemuksen käräjäoikeuteen vuonna 2011 jättänyt henkilö on ollut noin 45-vuotias yksin kaupungissa vuokralla asuva mies. Hakija on ollut hakemuksen jättämisen hetkellä todennäköisimmin eläkkeellä tai työttömänä. Koulutustaustana hänellä on ollut todennäköisimmin ammatillinen koulutus. Aineiston mukaan puolella hakijoista on ollut velkajärjestelyä hakiessaan 15–35 yksittäistä velkaa, joiden yhteenlaskettu velkamäärä on ollut alle 50 000 euroa. Hakijoiden keksimääräinen velkojen maksuvara on ollut noin 50 euroa.

Teoreettisen tutkimuksen mukaan velkajärjestelyn hakijajoukon heterogeenisyys on kasvanut. Naisten määrä hakijoissa on lisääntynyt, samoin nuorten ja ikääntyneiden hakijoiden joukko. Myös velkajärjestelyn hakijoiden määrä on kääntynyt kasvuun. Tutkimuksen mukaan velallisilla on nykyisin aiempaa enemmän erilaisia syitä hakeutua velkajärjestelyyn ja aiempaa vähemmän omaisuutta velkajärjestelyä haettaessa. Velallisten kappalemääräinen velkamäärä on kasvanut aiemmasta. Hakijoiden kyky maksaa velkoja velkajärjestelyn maksuohjelman aikana on myös aiempaa huonompi. Aiemman kielteisen suhtautumisen sijasta yhä useammat velalliset kuitenkin kokevat saaneensa apua velkajärjestelystä. Vahvistettuihin maksuohjelmiin haetaan myös aiempaa vähemmän muutoksia. Tutkimuksen mukaan velkajärjestelyjen raukeamisen ja hylkäämisen yleisyydessä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia velkajärjestelyn historiassa.

Velkajärjestely on viimeinen yhteiskunnallinen keino auttaa ylivelkaantunutta kansalaista saamaan ratkaisu taloudellisiin ongelmiinsa. Maksuohjelman läpikäynti ei kuitenkaan takaa kenenkään taloudellisen hyvinvoinnin jatkumista. Yhteiskunnalliset toimet velkaantumisen ennalta ehkäisemiseksi ja velallisen

omat toimet oman tilanteensa parantamiseksi ovat ensiarvoisen tärkeitä tekijöitä hyvän taloudellisen tasapainon löytämiseksi ja ylläpitämiseksi.

9 POHDINTA

Onnistuin tällä tutkimuksellani selvittämään, millaiset henkilöt hakevat yksityishenkilön velkajärjestelyä ja millaisissa elämäntilanteissaan he päätyvät tähän ratkaisuun. Tutkimustulosten perusteella suoritettavista yleistämistä huolimatta on kuitenkin hyvä muistaa, että tutkimustuloksista muodostettu velallisen muotokuva on vain keskiarvo kaikista velallisista. Todellisten henkilöiden ominaispiirteet tekevät heidän velkajärjestelyasioista tätä monimutkaisempia.

Tutkimukseni avulla saatiin kuitenkin runsaasti uutta tietoa velallisista ja heidän motiiveistaan velkajärjestelyyn hakeutumiselle. Tätä kautta syntynyt uusi näkemys myös päivitti vanhoja tietoja ja käsityksiä. En tutkimustyöni avulla pystynyt löytämään suoraa ja tyhjentävää vastausta asettamaani tutkimuskysymykseen, millainen velkajärjestelylaki auttaisi velallisia mahdollisimman laajasti. Ylivelkaantuneiden ongelmat ovat aivan liian suuri kokonaisuus ratkaistavaksi yksittäisen lain ja menettelytavan avulla.

Tutkimusmateriaalini oli hyvin laaja. Se käsitti tutkittavan ajanjakson kaikki diaarista löytyvät tiedot. Hakemusten ja muiden asiakirjojen osalta otanta oli suuri (83 prosenttia kaikista hakemuksista). Asianhallintajärjestelmän ja asiakirjojen tiedot olivat luotettavaa faktatietoa. Tutkittavien asiakirjojen osalta täytyy kuitenkin todeta, että velallisten yksilöllisten velallisselvitysten kohdalla on olemassa teoreettinen mahdollisuus, että olen asiakirjaa lukemalla tulkinut väärin hakijan ajatukset hänen syistään velkajärjestelyyn hakeutumiselle. Pidän tätä kuitenkin epätodennäköisenä, koska lähes kaikissa selvityksissä oli kerrottu vallitsevasta tilanteesta varsin monisanaisesti. Aineiston perusteella tutkimukseni reliabiliteetti on hyvä.

Opinnäytetyöraporttini on juonellinen kertomus suorittamastani tutkimuksesta. Olen tässä raportissa esitellyt saavuttamani tutkimustulokset mahdollisimman laajasti ja monipuolisesti. Olen noudattanut esitystavassa objektiivista ja yksiselitteistä asiatyyliä.

Opinnäytetyöprosessini eteni loogisessa ennalta valitussa järjestyksessä. Ensin suoritettiin oma empirinen tutkimustyö ja vasta sen jälkeen kartoitettiin tiedot aiemmista aihealueen tutkimuksista. Näin toimimalla välttyttiin kirjallisen materiaalin tutkimisen aikana muodostuvien ennakkokäsityksien vaikutuksien siirtymisestä oman tutkimuksen suorittamiseen ja sillä saavutettaviin tuloksiin. Tämä parantaa työn tulosten luotettavuutta.

Opinnäytetyöni teoriapohja on lähtökohdaltaan lainopillista. Tärkeimpänä kirjallisena lähteenä on laki yksityishenkilön velkajärjestelystä. Tämän lisäksi opinnäytetyössä on käytetty hyväksi myös muita painettuja ja sähköisiä lähdemateriaaleja. Aineistomateriaalilla tuotettu evidenssi on kerätty monipuolisia tietokanavia hyödyntäen ja lähdekritiikkiä noudattaen. Lähteiksi on valittu luotettavina pidettävien virallisten tahojen julkaisemia tietoja. Muiden tutkijoiden ja tutkimuslaitosten tutkimustulosten joukosta on pyritty valitsemaan hyvin perusteltuja ja tosiasioihin perustuvia havaintoja. Lähteenä käytetty lainsäädäntö on luotettavaa jo itsessään. Kaikilla tutkimuksessa käytetyillä lähteillä on tuotetussa kokonaisuudessa oma roolinsa ja ne on kaikki mainittu opinnäytetyöraportin lähdeluettelossa.

Opinnäytetyöraportissa ei ole erillistä käsiteluetteloa vaan kaikki työssä mainittujen teorioiden ja termien keskeinen sisältö käy ilmi tekstistä. Käsitteet selotetaan tekstissä niiden esiintymisjärjestyksessä, ja niiden käyttö on ollut kokonaisuuden kannalta perusteltua. Tutkimuksen sisäinen validiteetti on mielestäni hyvää tasoa.

Tutkimukseni luonne ei salli siinä tehtyjen havaintojen yleistämistä suurempaan kontekstiin käsitellyn materiaalin ulkopuolelle. Tutkimukseni tulokset eivät siis ole ulkoisesti valideja.

Tutkimustyöni prosessuaalinen hitaus laskee tutkimuksen arvoa ja vähentää tutkimuskohteen olleen joukon kiinnostavuutta. Yksityishenkilön velkajärjestely ei kuitenkaan ole täysin ajankohdaton tutkimuskohde. Mielestäni tutkimukseni on kokonaisuutena arvostellen kattava ja aihetta hyvin havainnollistava.

Ennakolta valitsemani tutkimusstrategiat osoittautuivat sopiviksi tutkimukseen, koska prosessissa tutkittiin varsin laajaa aineistoa ja ilmiötä sen todellisessa kontekstissa hyödyntäen useita eri tutkimusmateriaalilähteitä ja tutkimusme-

netelmiä. Nämä seikat myös korottavat suoritettun tutkimuksen arvoa ja luotettavuutta. Suoritettu tutkimus vahvisti omia käsityksiäni tyypillisen velallisen tarpeista velkajärjestelyssä, työlle ennakolta asettamani työhypoteesin mukaisesti.

Tämän tutkimuksen tuloksien perusteella aiheen selvittelyä voisi jatkaa pieksämäkeläisten velkajärjestelyhakijoiden piiristä. Huomattavan suureksi todetun hakijajoukon erityispiirteiden ja taustojen tutkiminen esimerkiksi Herbert Hymanin luoman jatkotutkimusmenetelmän (secondary analysis) avulla jo olemassa olevasta aineistosta toisi lisätietoa velkajärjestelyyn hakeutuneista. Tutkimuksen vertailujoukkona voisi toimia erittäin pienten kuntien hakijamäärän vähäisyys. Etelä-Savossa ja muuallakin Suomessa tapahtuneiden kuntaliitosten takia kotikuntatiedot ja asunpaikkavertailu menettävät jatkossa merkitystään tutkimuksissa, joissa selvitetään hakijan asuinpaikan merkitystä tutkittavaan asiaan. Oman tutkimukseni tuloksissa hakijan kotikunnan kokovertailun mukaisia eroja voidaan kuitenkin vielä selvästi havaita.

Tämän tutkimuksen perusteella voisi myös tutkia velkajärjestelyä vuonna 2011 hakeneiden velallisten nykyistä tilannetta velkajärjestelyn onnistumisen näkökulmasta. Kiinnostavia tutkimuskysymyksiä olisivat esimerkiksi velallisten maksuohjelman jälkeinen taloudellinen tilanne ja sen pysyvyys sekä velallisten maksuohjelman aikainen tulojen hankinta ja velallisten omat toimet tulojen kasvattamiseksi.

Tutkimustyöni oli prosessi, joka syvensi ammatillista osaamistani velkajärjestelyasioissa omaa aikaisempaa rooliani, käräjäoikeuden käräjäsihteerintyönkuvaa laajemmalle tasolle. Se avasi velkajärjestelyprosessin eri käsittelyvaiheiden merkityksiä. Aikaisempi osaaminen karttui suorittamisen tasolta näkemykseksi siitä, miksi jotakin tehtiin. Opinnäytetyöprosessi auttoi myös ymmärtämään yksittäisen henkilön velkajärjestelyasian laajoja vaikutuksia koko yhteiskuntajärjestelmäämme.

LÄHTEET

Aikio, A. & Vornanen, R. 1993. Uusi sivistyssanakirja. Helsinki: Otava.

Akava. 4.2.2015. Akavalaiset työelämässä. Korkeasti koulutettujen työttömien määrä kasvoi vuonna 2014. Saatavissa: http://www.akava.fi/tyoelama/akavalaiset_tyoelamassa/tyottomyyskatsaus/korkeasti_koulutettujen_tyottomien_maara_kasvoi_vuonna_2014.13933.news 1 [viitattu 1.4.2016].

Akava. 6.4.2016. Akavalaiset työelämässä. Työttömien määrän kasvuvauhti jatkoi hidastumistaan helmikuussa 2016. Saatavissa: http://www.akava.fi/tyoelama/akavalaiset_tyoelamassa/tyottomyyskatsaus/korkeasti_koulutettujen_tyottomien_maara_kasvoi_vuonna_2014.13933.news [viitattu 10.4.2016].

Alasuutari, P. 1995. Laadullinen tutkimus. 3. painos. Gummerus: Jyväskylä.

Allardt, E. 1975. Att ha, att älska, att vara – om välfärd i Norden. Porvoo: WSOY. [suomeksi: Hyvinvoinnin ulottuvuuksia 1976.]

Anttila, P. 2006. Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen. 2. painos. Hamina: Akatiimi.

Arkistolaitos. 2011. Kunnallisen asiakirjahallinnon opas. Diaari. Saatavissa: <http://wiki.narc.fi/arkistowiki/index.php/Diaari>. [viitattu: 16.4.2016].

Collins. English dictionary. Saatavissa: <http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/desk-study>. [viitattu 16.4.2016].

Enckell-Räisänen, L. 2010. Talous- ja velkaneuvonnan tilanne tänä päivänä Etelä-Suomen aluehallintoviraston alueella, opinnäytetyö. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/27114/ENCKELL_LAURA.pdf?sequence=1 [viitattu 12.12.2015].

Etelä-Savon käräjäoikeuden työohje. Velkajärjestely 31.8.2010. Moniste.

EUR-Lex. EU-lainsäädäntö ja julkaisut. Euroopan Unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen konsolidoitu toisinto 30.3.2010, 65–66. Saatavissa: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:12010E/TXT&rid=11> [viitattu 30.3.2016].

EUR-Lex. EU:n oikeus ja siihen liittyvät asiakirjat. Konsolidoitu lainsäädäntö. Saatavissa: <http://eur-lex.europa.eu/collection/eu-law/consleg.html?locale=fi> [viitattu 30.3.2016].

Euroopan unioni. 2012. Info Curia – Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö. Unionin tuomioistuimen tuomio 8.11.2012, ECLI:EU:C:2012:704. Saatavissa: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=velkaj%25C3%25A4rjestely&docid=129462&pageIndex=0&doclang=FI&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=1106615#ctx1> [viitattu 13.3.2016].

Eurooppa-neuvosto. Puheenjohtajan päätelmät 2.5.2007. Saatavissa: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7224-2007-REV-1/fi/pdf> [viitattu 15.1.2016].

Council of Europe. Committee of Ministers. Recommendation 20.6.2007, CM/Rec(2007)8. Saatavissa: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805d5b81 [viitattu 10.2.2016].

HE 183/1992. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä 25.9.1992.

HE 52/2010. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain 30 §:n muuttamisesta 30.4.2010.

Huotari, E. 2014. Velkajärjestelyn esteet ja velkajärjestelyn myöntäminen esteestä huolimatta, pro gradu -tutkielma. Rovaniemi: Lapin yliopisto, Oikeustieteiden tiedekunta.

Iivari, J. & Mälkiä, S. 1999. Mitäs luulet motivaatiosta tehdä töitä? Haastattelututkimus velkajärjestelystä karsiutuvista ja hylätyistä. Helsinki: Gummerus kirjapaino Oy.

Jansson, A. 2014. Kymenlaakson käräjäoikeuden velkajärjestelyn tuomioistuimenmenettely, opinnäytetyö. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201403293651> [viitattu 6.5.2015].

Kansaneläkelaitos. 17.12.2015. Kela. Muutoksia Kelan etuuksiin vuonna 2016. Saatavissa: http://www.kela.fi/ajankohtaista-henkiloasiakkaat/-/asset_publisher/kg5xtoqDw6Wf/content/muutoksia-kelan-etuuksiin-vuonna-2016 [viitattu 1.4.2016].

Karvinen, S. 2008. Ylivelkaantumisesta uuteen alkuun – tutkimus talous- ja velkaneuvonnassa velkojaan järjestelleistä ylivelkaantuneista, pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto, Taloustieteen laitos.

Ketola, T. & Laurell, R. 2010. Talous- ja velkaneuvonta 2010. Hyvinkää: Helsingin yliopisto, koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto. 13.1.2015. Velkajärjestely. Maksuohjelma. Saatavilla: <http://www.kkv.fi/Tietoa-ja-ohjeita/Maksut-laskut-perinta/perinta/velkajarjestely/maksuohjelma/> [viitattu 10.4.2016].

Korko, L. 2013. Ilmeisen kevytmielinen velkaantuminen velkajärjestelyn esteenä, pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto, Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö.

Koulu, R. & Lindfors, H. 2010. Maksukyvyttömyyden oikeudelliset ulottuvuudet. Helsinki: Helsingin yliopisto, Oikeustieteellinen tiedekunta.

Kriminologian ja oikeuspolitiikan tutkimuslaitos. Helsingin yliopisto. Saatavissa: <http://www.helsinki.fi/kriminologian-ja-oikeuspolitiikan-instituutti/> [viitattu 12.12.2015].

Kuortti, M. 2011. Velkajärjestelyn vaikutukset ulosottoon, opinnäytetyö. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011100313450> [viitattu 6.6.2014].

Käräjäoikeuden suoritteista perittävät maksut. 1.1.2016. Moniste.

Laakso, T. & Viilo J. 2010. Kommentteja lakiin yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamiseksi (632/2010). Defensor Legis 5/2010, 681–685.

Laki yksityishenkilön velkajärjestelylain muuttamiseksi 19.12.2014/1123.

Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 25.1.1993/75.

Lehto-Sten, M. 2011. Velkajärjestelyn esteet ja painavat syyt, opinnäytetyö. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011121418473> [viitattu 8.8.2015].

Muttilainen, V. & Tala, J. 1998. Kuka vapautuu veloistaan. Velkajärjestelyn maksuohjelmat ja vuoden 1997 lakimuutos. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Muttilainen, V. & Valkama, E. 2003. Velkajärjestelyn jälkeen. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Muttilainen, V. & Reijo, M. 2007. Kotitalouksien maksuvaikeudet 2002–2005. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Muttilainen, V. 1995. Velkajärjestelyn julkiset kustannukset. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Muttilainen, V. 1997. Velkajärjestely ja velkojat. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Muttilainen, V. 2007. Velkajärjestelyt tuomioistuimissa – velalliset ja maksuohjelmat 2005. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Niemi, M. 1993. Havaintoja omistusasunnon suojasta yksityishenkilön velkajärjestelyssä. Defensor Legis 9-10/1993, 719–754.

Nussbaum, M. & Amartya, S. 1993. The Quality of Life. Oxford, United Kingdom: Oxford Scholarship Online.

Nykänen, M. K. 1995. Tutkimus Vantaan velkaneuvonnan asiakkaiden taloudellisesta ja terveydellisestä tilanteesta. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Oikeuslaitos. 2015. Lomakkeet. Velkajärjestelyasiat. Hakemuksen täyttöohje. Saatavissa: http://www.oikeus.fi/material/attachments/oikeus/lomakkeet/6KYltSLzT/Hakemuksen_tayttoohje_2015.pdf [viitattu 15.3.2016].

Oikeusministeriö. 2013. Mietintöjä ja lausuntoja. Velkajärjestelylain tarkistaminen 21.11.2013: Saatavissa: <http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1384944714933.html> [viitattu 4.2.2016].

Pasanen, N. 2013. Asiakkaiden tyytyväisyys Keski-Suomen velkaneuvontaan, opinnäytetyö. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013060412734> [viitattu 6.5.2014].

Pekkola, J. & Lehtonen, O. 2015. Kauppalehti. Huoltosuhde on korjattavissa 23.11.2015. Saatavissa: <http://www.kauppalehti.fi/uutiset/huoltosuhde-on-korjattavissa/whnGGUmA> [viitattu 1.4.2016].

Pentikäinen, A. 2002. Takaisin lähtöruutuun – tutkimus rauenneista velkajärjestelyistä, pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto, Taloustieteen laitos.

Petroff, P.-N. 2010. Ylivelkaantuneiden selviytyminen: kriisiin joutuneen ihmisen selviytymismekanismit 1990-luvun lamasta, opinnäytetyö. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2010112916111> [viitattu 2.1.2015].

Piironen, K. 2013. Ansiotyössä käynti 63–74 -vuotiailla palkansaajaeläkeläisillä vuonna 2010, pro gradu-tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto, Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Saatavissa: http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/94640/Piironen_gradu.pdf?sequence=1 [viitattu 12.2.2016].

Pixabay. Saatavissa: <https://pixabay.com/fi/> [viitattu 14.1.2014].

Raatikainen, P. 1997. (toim.) Ajattelu, kieli, merkitys. Analyttisen filosofian avainkirjoituksia. Helsinki: Gaudeamus.

Rimmi, R. 2011. Avioero voi kaataa talouden. Taloustieto 1/2011, 23–24.

Rintamäenpää, T. 2014. Velkajärjestelyn hylkääminen, opinnäytetyö. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014061112655> [viitattu 9.9.2015].

Röntinen, S. 2001. Olen mutta en elä – velkasyrjäytyneen elämää Suomessa, pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kotitalous- ja käsityötieteiden laitos.

Sivistyssanakirja. Saatavissa:

<http://www.suomisanakirja.fi/elimist%C3%B6n%20tai%20psykkisen%20toiminnan%20h%C3%A4iri%C3%B6%20%28joka%20tuottaa%20fysist%C3%A4%20psykkist%C3%A4%20tai%20sosiaalista%20haittaa%29%20tauti> [viitattu 15.3.2015].

Schauman, H. 2012. BoF Online 5/2012. Asuntomarkkinat ja kotitalouksien velka – pohjoismainen vertailu. Suomen Pankin tutkimusosasto. Saatavissa: http://www.suomenpankki.fi/fi/julkaisut/selvitykset_ja_raportit/bof_online/Documents/BoF_Online_05_2012.pdf [viitattu 14.3.2016].

Sunila, M. 1999. Kuka karsiutuu velkajärjestelystä – velkaneuvonta ja väliaikaisesta syystä maksukyvyttömät asiakkaat. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Suomen Kuntaliitto. 2012. Kunnat.net. Arttu. Saatavissa:

<http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/projektit/arttu/Sivut/default.aspx> [viitattu 5.5.2013].

Suomen Kuntaliitto. 2014. Kuntajaot ja asukasluvut 2000– 2013. Väestötietoja. Saatavissa:

<http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/tilastot/vaestotietoja/Sivut/default.aspx> [19.8.2014].

Takalainen, J. 2012. Kahdeksan kymmenestä tyytyväisiä kunnallisiin palveluihin. Kuluttajan Nappo 2/2012, 4.

Tala, J. & Muttilainen, V. & Vasara, P. 1994. Velkajärjestelyt tuomioistuimissa 1994. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Tala, J., Laine, H. & Lehtimäki, L. 1995. Miten velallinen suoriutuu velkajärjestelystä. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Tala, J., Muttilainen, V. & Vasara, P. 1993. Puoli vuotta velkajärjestelyjä. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Terkki, K. 2005. Velkojen järjestely ja omistusasunnon suoja yksityishenkilön velkajärjestelyssä, pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto, Yksityis-oikeuden laitos.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. 2008. Tutkimus- ja asiantuntijatyö. Yksinasuvilla on korkea köyhyysriski. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/stop-koyhyys/nakokulmia-teemaan/yksinasuvilla-on-korkea-koyhyysriski> [viitattu 1.4.2016].

Tilastokeskus. 2015. Rahanarvon kerroin 1860–2014. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/khi/2014/khi_2014_2015-01-19_tau_001.html [viitattu 3.3.2016].

Tilastokeskus. 2016. Findikaattori. Kotitalouksien velkaantuneisuus. Saatavissa: <http://www.findikaattori.fi/fi/28> [viitattu 29.1.2016].

Tilastokeskus. 2016. Tulot ja kulutus. Eläkeikäisten pienituloisuus vähentynyt eniten. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/tjt/2014/01/tjt_2014_01_2016-03-18_tie_001_fi.html [viitattu 5.4.2016].

Tilastokeskus. 2016. Velkajärjestelyt. Yksityishenkilöiden velkajärjestelyjen määrä. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/velj/2015/04/velj_2015_04_2016-01-27_tie_001_fi.html[viitattu 3.3.2016].

Tilastokeskus. 2016. Elinkustannusindeksi 1951. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/khi/2016/01/khi_2016_01_2016-02-19_tau_003_fi.html [viitattu 3.3.2016].

Tilastokeskus. 2013. Tilastot asiasanoittain. Saatavissa: <http://www.stat.fi> [viitattu 25.11.2013].

Tilastokeskus. 2016. Tilastot. Alle 25-vuotiaiden työttömyys kasvoi 15 prosenttia vuonna 2014. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/tyokay/2014/03/tyokay_2014_03_2016-02-19_tie_001_fi.html [viitattu 1.4.2016].

Tuomas asiakirja. Ilmoitus velalliselle velkajärjestelyn alkamisen merkityksestä.[Liite 2.]

Tuomas asiakirja. Ilmoitus velalliselle velkajärjestelyn merkityksestä ja maksuohjelman noudattamisen laiminlyönnin seuraamuksista.[Liite 4.]

Tuomas asiakirja. Päätös. Maksuohjelman vahvistaminen.[Liite 3.]

Tuomas asiakirjapohja. Lausumapyyntö velkajärjestelyasiassa.[Liite 1.]

Uitto, T. 2010. Velkajärjestely. Helsinki: Kiinteistöalan kustannus.

Ulkoasiainministeriö. Eurooppatiedotus. EU-lakien suhde Suomen lakiin. Saatavissa:

<http://www.eurooppatiedotus.fi/public/default.aspx?contentid=272243&contentlan=1#.Vv6wmXoiul> [viitattu 15.1.2016].

Vaarama, M., Moisio, P. & Karvonen, S. 2010. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2010. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus.

Vainimo, N. 2014. Yksityishenkilön velkajärjestely elinkeinonharjoittajan näkökulmasta, opinnäytetyö. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201404134220>[viitattu 8.8.2015].

Valkama, E. 2004. Velkaneuvonta 2000-luvun alussa. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Valkama, E. 2011. Velaton uusi alku. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 22/2011. Saatavissa:

<http://www.optula.om.fi/fi/index/julkaisut/verkkokatsauksia-sarja/velatonuusiaku.html> [viitattu 12.12.2015].

Valtioneuvosto. 2011. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011. Saatavissa:

<http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/147449/Kataisen+hallituksen+ohjelma/81f1c20f-e353-47a8-8b8f-52ead83e5f1a> [viitattu 8.5.2014].

Varis, M. 1996. Velkajärjestelyn raukeaminen. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Väestörekisterikeskus. 2012. Kunnat ja rekisterin pitäjät. Kuntajaon muutokset 2012 –2013. Saatavissa: <http://www.vrk.fi/default.aspx?id=97> [viitattu 6.4.2016].

Wolff, E. N. 2004. What Has Happened to the Quality of Life in the Advanced Industrialized Nations? Edward Elgar Publishing Limited: Glos, United Kingdom. Saatavissa:

https://books.google.fi/books?id=LWM_L3chfQkC&pg=PA339&lpg=PA339&dq=having+loving+living+%2B+allardt:&source=bl&ots=nFc2efD0Vm&sig=jf-cKV7Xa_Q45TZ1Jyhnxr7kz8g&hl=fi&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=having%20loving%20living%20%2B%20allardt%3A&f=false [viitattu 8.12.2014].

Yleisradio. Aamu-tv. 7.10.2014. Yli miljoona suomalaista asuu yksin. Helsinki. Ei saatavissa. [katsottu: Yle Areenassa 4.1.2016].

Yleisradio. Yle-uutiset. 18.2.2013. Jäin eläkkeelle parikymppisenä. Saatavissa: http://yle.fi/uutiset/jain_elakkeelle_parikymppisenä/6500597[viitattu: 4.1.2016].

Åkerlind, M. 2013. Velkajärjestely on kiinni tuomarista. Länsi-Savo/STT 3.4.2013, 9.

KUVALUETTELO

Kuva 1. Velkajärjestelyasian käsittelyn eteneminen käräjäoikeudessa.

Kuva 2. Velkajärjestelyhakijoiden ikä- ja sukupuolijakauma Etelä-Savon käräjäoikeudessa vuonna 2011. Ihmishahmo (Pixabay.com)

Kuva 3. Velkajärjestelyn hakijoiden perhesuhteista Etelä-Savon käräjäoikeuden Mikkelin kanslian hakemuksissa vuonna 2011. Ihmishahmo (Pixabay.com)

Kuva 4. Velkajärjestelyhakijoiden työllisyystilanne Etelä-Savon käräjäoikeuden Mikkelin kanslian hakemuksissa vuonna 2011.

Kuva 5. Velallisten koulutustaso Etelä-Savon käräjäoikeuden Mikkelin kanslian velkajärjestelyhakemusten mukaan vuonna 2011. Ihmishahmo ja kuvan osat (Pixabay.com)

Kuva 6. Velallisten velkojen kappalemäärä Etelä-Savon käräjäoikeuden Mikkelin kansliassa vuonna 2011.

Kuva 7. Velallisten euromääräinen velkamäärä Etelä-Savon käräjäoikeuden Mikkelin kansliassa vuonna 2011.

Kuva 8. Velkajärjestelyhakemusten maksuvara Etelä-Savon käräjäoikeuden Mikkelin kansliassa hakemuksissa vuonna 2011.

Kuva 9. Mikkelin kanslian velkajärjestelyhakemuksista ilmenevät velallisten terveydelliset syyt hakea velkajärjestelyä vuonna 2011.

Kuva 10. Mikkelin kanslian velkajärjestelyhakemuksista ilmenevät velallisten sosiaaliset syyt hakea velkajärjestelyä vuonna 2011.

Kuva 11. Mikkelin kanslian velkajärjestelyhakemuksista ilmenneet velallisten työelämään liittyvät syyt velkajärjestelyn hakemiselle vuonna 2011.

Kuva 12. Mikkelin kanslian velkajärjestelyhakemuksista ilmenevät velallisten taloudelliset syyt hakea velkajärjestelyä vuonna 2011.

Kuva 13. Etelä-Savon käräjäoikeuden velkajärjestelyhakemukset hakijoiden kotikuntien väkilukujen mukanaan 2011.

Kuva 14. Velkajärjestelyhakijoiden kotikuntien osuudet Etelä-Savon käräjäoikeuden tuomiopiirin asukasluvusta.

Kuva 15. Etelä-Savon käräjäoikeuden Mikkelin kanslian velkajärjestelyhake-
muksista ilmenevät syykategoriat vuonna 2011.

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1. Velkajärjestelyn naishakijoiden iän mukainen ryhmittely Etelä-Savon käräjäoikeudessa 2011.

Taulukko 2. Velkajärjestelyn mieshakijoiden iän mukainen ryhmittely Etelä-Savon käräjäoikeudessa 2011.

Taulukko 3. Kaikkien velkajärjestelyn hakijoiden iän mukainen ryhmittely Etelä-Savon käräjäoikeudessa 2011.

Taulukko 4. Velkajärjestelyn hakijoiden kotikunnat Etelä-Savon käräjäoikeudessa vuonna 2011.

ETELÄ-SAVON KÄRÄJÄOIKEUS

Raatihuoneenkatu 5
50100 MIKKELI

LAUSUMAPYYNTÖ

VELKAJÄRJESTELYASIASSA

21.5.2011

HJ 11/xxxx

Vastaanottaja (velkoja)

Hakija

sukunimi, etunimet
1111999-1234
c/o talous- ja velkaneuvoja etunimi sukunimi
Mikkelin kaupunki/ Mannerheimintie 1
50100 MIKKELI
etunimi.sukunimi@mikkeli.fi
puhelin 040 111 2222
faksi 015-333 4444

Asia

Velkajärjestelyhakemus

Vireille

21.5.2011

ASIAAN OSALLISEN KUULEMINEN

Käräjäoikeus varaa Teille tilaisuuden antaa kirjallinen lausuma oheisen hakemuksen johdosta.

LAUSUMAN ANTAMINEN, SEURAUUS SEN ANTAMATTA JÄTTÄMISESTÄ TAI PUUTTEELLISESTA LAUSUMASTA

Jos haluatte käyttää Teille varatun tilaisuuden tulla kuulluksi, käräjäoikeus kehottaa Teitä antamaan lausumanne viimeistään 20.6.2011.

Jos ette ole antanut lausumaa määräajassa, käräjäoikeus voi käsitellä ja ratkaista asian laiminlyönnistä huolimatta. Asia voidaan käsitellä ja ratkaista myös, jos ette ole esittänyt lausumassanne perustetta vastustamiselle taikka vetoatte ainoastaan sellaiseen perusteeseen, jolla selvästi ei ole vaikutusta asian ratkaisemiseen.

LAUSUMAN TOIMITTAMINEN KÄRÄJÄOIKEUDELLE

Teidän on toimitettava lausumanne käräjäoikeuden kansliaan. Voitte omalla vastuullanne toimittaa sen kansliaan myös postitse, telekopiona, muuna sähköisenä viestinä tai lähetin välityksellä.

Jos pyydätte ennen määräajan päättymistä sen pidentämistä,

käräjäoikeus voi erityisestä syystä pidentää määräaikaa lausuman antamiselle.

LAUSUMAN SISÄLTÖ

Teitä kehoitetaan lausumassanne ilmoittamaan, suostutteko hakemukseen vai vastustatteko sitä.

Jos vastustatte hakemusta. Teitä kehoitetaan lausumassanne

- esittämään sellaiset vastustamisen perusteet, joilla voi olla merkitystä asian ratkaisemisessa (esim. tiedossanne olevat velkajärjestelyn esteet tai edellytysten puute);
- ilmoittamaan mahdollisuuksien mukaan ne todisteet, jotka aiotte esittää, ja ilmoittamaan, mitä kullakin todisteella aiotte näyttää toteen ja
- tekemään väitteenne siitä, ettei käräjäoikeus voi ottaa asiaa tutkittavaksi.

Teidän tulee myös liittää lausumaanne asiakirja, johon hakemuksen vastustaminen perustuu, ja ne kirjalliset todisteet, joihin lausumassanne vetoatte. Asiakirja on liitettävä lausumaan joko alkuperäisenä tai jäljennöksenä. Lausumassa on myös ilmoitettava todistajan ja muun kuultavan postiosoite ja puhelinnumero virka-aikana.

Voitte laatia lausuman itse tai antaa sen asiamiehen tehtäväksi. Laatijan on allekirjoitettava lausuma ja lisäksi ilmoitettava ammattinsa, kotipaikkansa, osoitteensa ja puhelinnumerosa, josta hänet virka-aikana tavoittaa. Lausumassa on myös ilmoitettava se postiosoite, johon kutsut, kehotukset ja ilmoitukset voidaan lähettää. Nämä asiakirjat voidaan antaa Teille tiedoksi lähettämällä ne postitse lausumassa ilmoitettuun osoitteeseen.

SALASSAPITO

Velkoja ei saa ilman velallisen suostumusta ilmaista eikä käyttää yksityiseksi hyödykseen velkajärjestelyn yhteydessä saamiaan tietoja velallisen taloudellisesta asemasta ja henkilökohtaisista oloista. Salassapitovelvollisuus ei estä velkojaa neuvottelemasta toisten velkojien kanssa velkajärjestelyyn liittyvistä kysymyksistä eikä rajoita velkojan toimenpiteitä velan perimiseksi, jos velkajärjestely hylätään tai maksuohjelma raukeaa. Salassapitovelvollisuuden rikkomisesta on säädetty rangaistus. (Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 80 §, 82 § ja 83 §)

käräjäsihteeri etunimi sukunimi

puhelin 02956 47777 faksi 02956 47911
etela-savo.ko@oikeus.fi

LIITTEET

velkajärjestelyhakemus, velkaluettelo, velkaantumishistoria

ILMOITUS VELALLISELLE VELKAJÄRJESTELYN ALKAMISEN MERKITYKSESTÄ

Kun velkajärjestely on hakemuksenne johdosta päätetty aloittaa, olette lain mukaan velvollinen antamaan kaikki tarpeelliset tiedot velkajärjestelyn kannalta merkityksellisistä seikoista tuomioistuimelle, velkojille sekä selvittäjälle, jos sellainen on määrätty. Olette muutenkin velvollinen myötävaikuttamaan siihen, että velkajärjestely voidaan asianmukaisesti toteuttaa ja että selvittäjä voi asianmukaisesti hoitaa tehtävänsä.

Voitte käyttää varojanne vain välttämättömiin elinkustannuksiin, viimeisen vuoden aikana ennen velkajärjestelyn alkamista erääntyneen lapselle suoritettavan elatusavun maksamiseen, vakuusvelkojalle vakuusvelan ehtojen mukaisen, velkajärjestelyn alkamisen jälkeen erääntyvän koron ja muiden luottokustannusten maksamiseen sekä sellaisten velkojen maksamiseen, jotka tuomioistuin tai selvittäjä on määrännyt maksettavaksi. Lisäksi voitte maksaa mak-suosuuttanne selvittäjän palkkiosta ja kustannuksista selvittäjän edellyttämin tavoin. Muita kuin edellä mainittuja, velkajärjestelyn piiriin kuuluvia velkoja ette saa maksaa tai asettaa niistä vakuutta. Teidän on säästettävä maksukiellon vuoksi säästyvät varanne ja niiden käytöstä määrätään maksuohjelmassa.

Uutta velkaa voitte ottaa vain, jos se on toimeentulonne turvaamiseksi välttämätöntä. Maksukiello ei koske uutta velkaa. Teidän tulee pyrkiä ylläpitämään maksukykyänne ja ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin maksukykyenne parantamiseksi, joita Teiltä voidaan kohtuudella edellyttää.

Edellä mainittujen tietojenantovelvollisuuden ja myötävaikutusvelvollisuuden laiminlyönti, maksu- ja vakuudenasettamiskiellon rikkominen sekä muu velkajärjestelyä vaikeuttava menettely tai laiminlyönti voivat johtaa siihen, että velkajärjestely evätään.

ETELÄ-SAVON KÄRÄJÄOIKEUS

Raatihuoneenkatu 5
50100 MIKKELI

PÄÄTÖS

Maksuohjelman vahvistaminen

21.5.2011

HJ 11/xxx

Hakija sukunimi, etunimet
1111991-1234
katuosoite 5
50170 MIKKELI

Asia Velkajärjestelyhakemus

Vireille 21.5.2011

SELOSTUS ASIASTA

Hakija etunimi sukunimi on toimittanut käräjäoikeuteen velkajärjestelyhakemuksen xx.xx.2011.

Selvittäjä, asianajaja etunimi sukunimi on toimittanut käräjäoikeuteen maksuohjelmaehdotuksen xx.xx.2011.

KÄRÄJÄOIKEUDEN RATKAISU

Käräjäoikeus vahvistaa tämän päätöksen liitteenä olevan xx.xx.2011 päivätyn maksuohjelmaehdotuksen hakija etunimi sukunimen maksuohjelmaksi.

Maksuohjelman kesto

Maksuohjelma on tavallisten C-velkojen osalta 3 vuotta.

Maksuohjelma alkaa xx.xx.2011 ja päättyy xx.xx.2014.

Selvittäjän kulujen korvaus ja palkkio

Hakija etunimi sukunimi veloitetaan suorittamaan asianajaja etunimi sukunimi selvittäjän saatavasta xx euroa.

Valtion varoista korvataan selvittäjän palkkiosta asianajaja etunimi sukunimi xx euroa ja arvonlisäveron määrä xx euroa.

Käräjäoikeuden ratkaisun perustelut

...

Lainkohdat

Edellä mainittujen lainkohtien ohella yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lainkohdat x ja xx §

MUUTOKSENHAKU Ratkaisuun haetaan muutosta valittamalla erillisistä muutoksenhakuohjeista ilmenevin tavoin ja rajoituksin.

LAINVOIMAISUUS Päätös on lainvoimainen.

käräjätuomari

etunimi sukunimi

LIITTEET maksuohjelma
ilmoitus velalliselle velkajärjestelyn alkamisen merkityksestä
muutoksenhakuohje

ILMOITUS VELALLISELLE VELKAJÄRJESTELYN MERKITYKSESTÄ JA MAKSUOHJELMAN NOUDATTAMISEN LAIMINLYÖNNIN SEURAAMUKSISTA

Maksuvelvollisuus Teille on vahvistettu maksuohjelma, jota olette velvollinen noudattamaan. Maksut kullekin velkojalle on suoritettava maksuohjelmassa määrättyä maksuaikataulua noudattaen, tai jos maksuohjelmassa on niin määrätty, ulosottomiehelle. Jos Teille on maksuohjelmassa määrätty lisäsuoritusvelvollisuus. Teidän on täytettävä myös lisäsuoritusvelvollisuutenne omaaloitteisesti maksuohjelmassa määrättyä ajankohtana.

Maksun laiminlyönti voi johtaa ulosottoperintään.

Maksuohjelman keston päättymisestä huolimatta velallisen maksuohjelmassa määrätty maksuvelvollisuus säilyy siltä osin kuin sitä ei ole täytetty. Tämä koskee myös lisäsuoritusvelvollisuutta.

Tietojenantovelvollisuus

Olette velvollinen maksuohjelman aikana velkojan pyynnöstä esittämään selvityksen lisäsuoritusvelvollisuuden perusteena olevista seikoista. Maksuohjelman keston päätyttyä selvitys on esitettävä vielä pyynnöstä, joka on tehty ennen kuin ohjelman keston päättymisestä on kulunut kolme kuukautta. Selvitys on esitettävä ilman aiheetonta viivytystä. Olette velvollinen noudattamaan myös maksuohjelmaan sisältyviä muita määräyksiä.

Myötävaikutusvelvollisuus

Maksuohjelman aikana Teidän tulee pyrkiä ylläpitämään maksukykyänne ja ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin maksukykyenne parantamiseksi, joita Teiltä voidaan kohtuudella edellyttää. Se merkitsee, että Teidän tulee pyrkiä säilyttämään tulotasonne ja välttämään perusteettomasti menojenne lisäämistä. Teidän on myös parannettava maksukykyänne, jos siihen on mahdollisuus. Velallisen on hoidettava talouttaan niin, että menot maksetaan ajallaan eikä uutta velkaa synny.

Maksuohjelman raukeaminen

Maksuohjelman mukaisen suorituksen tai muun maksuohjelmaan sisältyvän määräyksen laiminlyönti ilman hyväksyttävää syytä voi johtaa maksuohjelman raukeamiseen tai velasta vakuutena olevan omaisuuden rahaksimuuttoon tai takaisinottoon. Myös uuden velan ottaminen voi vaarantaa maksuohjelman

toteutumisen ja aiheuttaa velkajärjestelyn raukeamisen.

Jos maksuohjelma määrätään raukeamaan, velkojilla on oikeus vaatia maksua saatavastaan niiden ehtojen mukaan, joita olisi ollut noudatettava ilman velkajärjestelyä. Velalle ei kuitenkaan ole suoritettava viivästyskorkoa maksuohjelman keston ajalta, jollei tuomioistuimien maksuohjelman raukeamisen syy vuoksi toisin määrää.

Maksukyvyn heikentyminen

Jos maksukykyne heikentyy maksuohjelman aikana, Teillä on oikeus lykätä kullekin velkojalle tulevan maksun suorittamista maksuohjelman keston aikana yhteismäärältään enintään kolmen kuukauden maksuvelvollisuutta vastaavalla määrällä ilmoittamalla velkojalle lykkäyksestä ja sen syystä. Tällainen lykätty maksu erääntyy maksuohjelman päättyessä.

Jos maksukykyne heikkenee maksuohjelman aikana olennaisesti, voitte hakea maksuohjelman muuttamista. Hakemus on tehtävä ennen maksuohjelman päätymistä.

Talous- ja velkaneuvonta

Velallinen voi saada apua velkajärjestelyyn liittyvän asian hoitamisessa kotikuntansa talous- ja velkaneuvolta. Neuvonta on velalliselle maksutonta.

Taulukot tietojen keruuta ja luettelointia varten:

taulukko 1/1

HJ nro	asian käsittelijä	hakemuksen laatija	määrätty selvittäjä	asia vireille pvm
HJ 11/n				
HJ 11/n				

taulukko 1/2

HJ nro	asia ratkaistu pvm	ratkaisu	lainvoimaisuus	maksuohjelman pituus V / KK
HJ 11/n				
HJ 11/n				

taulukko 2

HJ nro	hakijan sukupuoli M / N	hakijan syntymävuosi / ikä 19xx / v.	hakijan kotikunta
HJ 11/n			
HJ 11/n			

taulukko 3/1

HJ nro	koulutus	ammatti	asuminen	perhesuhteet	lapset
HJ 11/n					
HJ 11/n					

taulukko 3/2

HJ nro	velkojen kpl määrä	A-velat	B-velat	C-velat	maksuvara / KK
HJ 11/n					
HJ 11/n					

taulukko 4

HJ nro	syyt hakemukselle	muuta erityistä
HJ 11/n	- - - - -	
HJ 11/n		